

Κατὰ Λουκᾶν

Ἐπειδὴ περὶ ¹ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ² ἀνατάξασθαι ³ διήγησιν ⁴ περὶ τῶν **1**
 πεπληροφορημένων ⁵ ἐν ἡμῖν πραγμάτων, ⁶ καθὼς παρέδωκαν ²
 ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται ⁷ καὶ ὑπηρέται ⁸ γενόμενοι τοῦ λόγου, ³
 ἔδοξεν ἡμῶς, παρηκολουθηκότες ⁹ ἄνωθεν ¹⁰ πᾶσιν ἀκριβῶς, ¹¹
 καθεξῆς ¹² σοι γράψαι, κράτιστε ¹³ Θεόφιλε, ¹⁴ ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν ⁴
 κατηχήθης ¹⁵ λόγων τὴν ἀσφάλειαν. ¹⁶

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας ⁵
 ἱερεὺς τις ὀνόματι Ζαχαρίας, ¹⁷ ἐξ ἐφημερίας ¹⁸ Ἀβιά· καὶ ἡ γυνὴ
 αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων ¹⁹ Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἑλισάβετ.
 Ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφοτέροι ²¹ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν ⁶
 πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασιν ²² τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι. ²³ ⁷
 Καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ²⁴ ἡ Ἑλισάβετ ²⁰ ἦν στειρά, ²⁵ καὶ
 ἀμφοτέροι ²¹ προβεβηκότες ²⁶ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν.

¹ ἐπειδὴ περ, inasmuch as, since. ² ἐπιχειρέω, endeavor, attempt. ³ ἀνατάσσομαι, arrange in order, compile. ⁴ διήγησις, εὖς, ἡ, narrative, account. ⁵ πληροφορέω, fulfill, accomplish fully. ⁶ πρᾶγμα, τὸς, τό, deed, matter. ⁷ αὐτόπτης, οὗ, ὁ, eyewitness. ⁸ ὑπηρέτης, οὗ, ὁ, servant, assistant. ⁹ παρακολουθέω, follow closely, investigate. ¹⁰ ἄνωθεν, from above, again. ¹¹ ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹² καθεξῆς, successively, in order. ¹³ κράτιστος, most noble, most excellent. ¹⁴ Θεόφιλος, οὗ, ὁ, Theophilus. ¹⁵ κατηγέω, teach by word of mouth. ¹⁶ ἀσφάλεια, ας, ἡ, certainty, security. ¹⁷ Ζαχαρίας, οὗ, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁸ ἐφημερία, ας, ἡ, division, class (of temple priests). ¹⁹ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ²⁰ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ²¹ ἀμφοτέροι, both, both of two. ²² δικαίωμα, τὸς, τό, regulation, righteous deed. ²³ ἄμεμπτος, blameless. ²⁴ καθότι, according as, because. ²⁵ στειρός, barren. ²⁶ προβαίνω, go forward, advance.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν¹ αὐτὸν ἐν τῇ τάξει² τῆς ἐφημερίας³ 8
αὐτοῦ ἔναντι⁴ τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος⁵ τῆς ἱερατείας,⁶ ἔλαχεν⁷ τοῦ 9
θυμιάσαι⁸ εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου. Καὶ πᾶν τὸ πλῆθος 10
ἦν τοῦ λαοῦ προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος.⁹ Ὦφθη 11
δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου, ἐστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου¹⁰
τοῦ θυμιάματος.⁹ Καὶ ἐταράχθη¹¹ Ζαχαρίας¹² ἰδὼν, καὶ φόβος 12
ἐπέπεσεν¹³ ἐπ' αὐτόν. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος, Μὴ φοβοῦ, 13
Ζαχαρία·¹² διότι¹⁴ εἰσηκούσθη¹⁵ ἡ δέησίς¹⁶ σου, καὶ ἡ γυνή σου
Ἐλισάβετ¹⁷ γεννήσει υἱὸν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ
Ἰωάννην. Καὶ ἔσται χαρὰ σοι καὶ ἀγαλλίασις,¹⁸ καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ 14
γεννήσει¹⁹ αὐτοῦ χαρήσονται. Ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον τοῦ 15
κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα²⁰ οὐ μὴ πῖη, καὶ πνεύματος ἁγίου
πλησθήσεται²¹ ἔτι ἐκ κοιλίας²² μητρὸς αὐτοῦ. Καὶ πολλοὺς τῶν 16
υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν· καὶ αὐτὸς 17
προελεύσεται²³ ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου,
ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς²⁴ ἐν
φρονήσει²⁵ δικαίων, ἐτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον.²⁶ 18
Καὶ εἶπεν Ζαχαρίας¹² πρὸς τὸν ἄγγελον, Κατὰ τί γνώσομαι

¹ ἱερατεύω, be a priest, perform priestly service. ² τάξις, εως, ἡ, arranging, order. ³ ἐφημερία, ας, ἡ, division, class (of temple priests). ⁴ ἔναντι, before (gen), before. ⁵ ἔθος, ους, τό, custom. ⁶ ἱερατεία, ας, ἡ, priestly office, priesthood. ⁷ λαγχάνω, chose by lot, receive. ⁸ θυμιάω, burn or offer incense, burn incense. ⁹ θυμίαμα, τος, τό, incense. ¹⁰ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹¹ ταράσσω, trouble, agitate. ¹² Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹³ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ¹⁴ διότι, because, on this account. ¹⁵ εἰσακούω, listen, hear. ¹⁶ δέησις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ¹⁷ Ἐλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ¹⁸ ἀγαλλίασις, εως, ἡ, delight, great joy. ¹⁹ γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ²⁰ σίκερα, τό, beer, liquor. ²¹ πλήθω, fill. ²² κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ²³ προέρχομαι, go in front, precede. ²⁴ ἀπειθής, disobedient, unbelieving. ²⁵ φρόνησις, εως, ἡ, way of thinking, insight. ²⁶ κατασκευάζω, prepare, build.

τοῦτο; Ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης,¹ καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα²
 ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ, 19
 Ἐγὼ εἰμι Γαβριήλ³ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ: καὶ
 ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σε, καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. Καὶ 20
 ἰδοὺ, ἔση σιωπῶν⁴ καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι, ἄχρι ἥς ἡμέρας
 γένηται ταῦτα, ἀνθ'⁵ ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες
 πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. Καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν 21
 τὸν Ζαχαρίαν:⁷ καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν⁸ αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. 22
 Ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς: καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι
 ὀπτασίαν⁹ ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ: καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων¹⁰ αὐτοῖς,
 καὶ διέμενεν¹¹ κωφός.¹² Καὶ ἐγένετο, ὥς ἐπλήσθησαν¹³ αἱ ἡμέραι 23
 τῆς λειτουργίας¹⁴ αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν¹⁵ Ἑλισάβετ¹⁶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, 24
 καὶ περιέκρυβεν¹⁷ ἑαυτὴν μῆνας¹⁸ πέντε, λέγουσα ὅτι Οὕτως μοι 25
 πεποιήκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν¹⁹ ἀφελεῖν²⁰ τὸ ὄνειδός²¹
 μου ἐν ἀνθρώποις.

¹ πρεσβύτης, ου, ό, old man. ² προβαίνω, go forward, advance. ³ Γαβριήλ, ό, Gabriel. ⁴ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁵ ἀντί, instead of, in place of. ⁶ προσδοκάω, wait for, look for. ⁷ Ζαχαρίας, ου, ό, Zacharias, Zechariah. ⁸ χρονίζω, spend or take time, delay. ⁹ ὀπτασία, ας, ή, vision, supernatural appearance. ¹⁰ διανεύω, make a sign, nod continually. ¹¹ διαμένω, remain, continue. ¹² κωφός, deaf, dumb. ¹³ πλήθω, fill. ¹⁴ λειτουργία, ας, ή, service, ministry. ¹⁵ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹⁶ Ἑλισάβετ, ή, Elisabeth, Elisabeth. ¹⁷ περικρύπτω, conceal, hide. ¹⁸ μήν, ό, month, certainly. ¹⁹ ἐπεῖδεν, looked upon, regarded. ²⁰ ἀφαιρέω, take away, smite off. ²¹ ὄνειδος, ους, τό, disgrace, reproach.

Ἐν δὲ τῷ μηνί¹ τῷ ἕκτῳ² ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριήλ³ ὑπὸ τοῦ 26
 θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἥ ὄνομα Ναζαρέτ,⁴ πρὸς παρθένον⁵ 27
 μεμνηστευμένην⁶ ἀνδρί, ὃ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαυίδ· καὶ τὸ
 ὄνομα τῆς παρθένου⁵ Μαριάμ. Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς 28
 αὐτὴν εἶπεν, Χαῖρε, κεχαριτωμένη·⁷ ὁ κύριος μετὰ σοῦ,
 εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. Ἡ δὲ ἰδοῦσα διεταράχθη⁸ ἐπὶ τῷ 29
 λόγῳ αὐτοῦ, καὶ διελογίζετο⁹ ποταπὸς¹⁰ εἶη ὁ ἀσπασμὸς¹¹ οὗτος. 30
 Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ, Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν
 παρὰ τῷ θεῷ. Καὶ ἰδού, συλλήψῃ¹² ἐν γαστρὶ,¹³ καὶ τέξῃ¹⁴ υἱόν, 31
 καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ 32
 υἱὸς ὑψίστου¹⁵ κληθήσεται· καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν
 θρόνον Δαυίδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει¹⁶ ἐπὶ τὸν οἶκον 33
 Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος.
 Εἶπεν δὲ Μαριάμ πρὸς τὸν ἄγγελον, Πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ¹⁷ 34
 ἄνδρα οὐ γινώσκω; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ, 35
 Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται¹⁸ ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου¹⁵
 ἐπισκιασεῖ¹⁹ σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται υἱὸς
 θεοῦ. Καὶ ἰδού, Ἐλισάβετ²⁰ ἡ συγγενής²¹ σου, καὶ αὐτὴ 36
 συνειληφυῖα¹² υἱὸν ἐν γήρει²² αὐτῆς· καὶ οὗτος μὴν¹ ἕκτος² ἐστίν

¹ μὴν, ὁ, month, certainly. ² ἕκτος, sixth. ³ Γαβριήλ, ὁ, Gabriel. ⁴ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁵ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁶ μεμνηστεύω, ask in marriage. ⁷ χαριτόω, bestow favor on, favor highly. ⁸ διαταράσσω, trouble greatly, agitate. ⁹ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁰ ποταπός, what kind of? what type of? ¹¹ ἀσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ¹² συλλαμβάνω, take, conceive. ¹³ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ¹⁴ τίκτω, give birth to, bear. ¹⁵ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁶ βασιλεύω, reign, rule. ¹⁷ ἐπεὶ, when, since. ¹⁸ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹⁹ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ²⁰ Ἐλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ²¹ συγγενής, kindred, relative. ²² γῆρας, ρως, τό, old age.

αὐτῇ τῇ καλουμένη στεῖρα.¹ Ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει² παρὰ τῷ θεῷ 37
 πᾶν ῥῆμα. Εἶπεν δὲ Μαριάμ, Ἰδοὺ, ἡ δούλη³ κυρίου: γένοιτό μοι 38
 κατὰ τὸ ῥῆμά σου. Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

Ἀναστᾶσα δὲ Μαριάμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη εἰς τὴν 39
 ὄρειν⁴ μετὰ σπουδῆς,⁵ εἰς πόλιν Ἰούδα,⁶ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν 40
 οἶκον Ζαχαρίου,⁷ καὶ ἡσπάσατο τὴν Ἑλισάβετ.⁸ Καὶ ἐγένετο ὡς 41
 ἤκουσεν ἡ Ἑλισάβετ⁸ τὸν ἀσπασμὸν⁹ τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησεν¹⁰
 τὸ βρέφος¹¹ ἐν τῇ κοιλίᾳ¹² αὐτῆς: καὶ ἐπλήσθη¹³ πνεύματος ἁγίου
 ἡ Ἑλισάβετ,⁸ καὶ ἀνεφώνησεν¹⁴ φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν, 42
 Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς
 κοιλίας¹² σου. Καὶ πόθεν¹⁵ μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ 43
 κυρίου μου πρὸς με; Ἰδοὺ γάρ, ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ 44
 σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν¹⁰ τὸ βρέφος¹¹ ἐν ἀγαλλιάσει¹⁶ ἐν
 τῇ κοιλίᾳ¹² μου. Καὶ μακαρία ἡ πιστεύουσα, ὅτι ἔσται τελείωσις 45
 τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου. Καὶ εἶπεν Μαριάμ, 46
 Μεγαλύνει¹⁸ ἡ ψυχὴ μου τὸν κύριον, καὶ ἠγαλλίασεν¹⁹ τὸ πνεῦμά 47
 μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί²⁰ μου. Ὅτι ἐπέβλεψεν²¹ ἐπὶ τὴν 48
 ταπείνωσιν²² τῆς δούλης³ αὐτοῦ. Ἰδοὺ γάρ, ἀπὸ τοῦ νῦν

¹ στεῖρος, barren. ² ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ³ δούλη, ης, ἡ, female slave, bondwoman. ⁴ ὄρεινός, hill country, mountainous. ⁵ σπουδῇ, ης, ἡ, haste, diligence. ⁶ Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ⁷ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁸ Ἑλισάβετ, ἡ, Elisabeth, Elisabeth. ⁹ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ¹⁰ σκιρτάω, leap, leap for joy. ¹¹ βρέφος, ους, τό, unborn or a newborn child, baby. ¹² κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹³ πλήθω, fill. ¹⁴ ἀναφωνέω, cry out, call out. ¹⁵ πόθεν, from where? whence. ¹⁶ ἀγαλλίασις, εως, ἡ, delight, great joy. ¹⁷ τελείωσις, εως, ἡ, perfection, fulfillment. ¹⁸ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹⁹ ἀγαλλιᾶω, rejoice, am full of joy. ²⁰ σωτήρ, ἡρος, ὁ, savior, deliverer. ²¹ ἐπιβλέπω, look on (with favor), have regard for. ²² ταπείνωσις, εως, ἡ, humiliation, humble state.

μακαριοῦσιν¹ με πᾶσαι αἱ γενεαί. Ὅτι ἐποίησέν μοι μεγαλεῖα² ὁ 49
 δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ τὸ ἔλεος³ αὐτοῦ εἰς 50
 γενεὰς γενεῶν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Ἐποίησεν κράτος⁴ ἐν 51
 βραχίονι⁵ αὐτοῦ: διεσκορπίσεν⁶ ὑπερηφάνους⁷ διανοία⁸ καρδίας
 αὐτῶν. Καθεῖλεν⁹ δυνάστας¹⁰ ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσεν¹¹ 52
 ταπεινούς.¹² Πεινῶντας¹³ ἐνέπλησεν¹⁴ ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας¹⁵ 53
 ἐξαπέστειλεν¹⁶ κενούς.¹⁷ Ἀντελάβετο¹⁸ Ἰσραὴλ παιδὸς¹⁹ αὐτοῦ, 54
 μνησθῆναι²⁰ ἐλέους,³ καθὼς ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, 55
 τῷ Ἀβραάμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἐμεινεν δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὥσει²¹ μῆνας²² τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν 56
 εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

Τῇ δὲ Ἑλισάβετ²³ ἐπλήσθη²⁴ ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν²⁵ αὐτήν, καὶ 57
 ἐγέννησεν υἱόν. Καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι²⁶ καὶ οἱ συγγενεῖς²⁷ 58
 αὐτῆς ὅτι ἐμεγάλυνεν²⁸ κύριος τὸ ἔλεος³ αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ
 συνέχαιρον²⁹ αὐτῇ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ³⁰ ἡμέρᾳ, ἦλθον 59
 περιτεμεῖν³¹ τὸ παιδίον: καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ

¹ μακαρίζω, consider blessed, happy. ² μεγαλεῖος, greatness, magnificence. ³ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ⁴ κράτος, ους, τό, power, dominion. ⁵ βραχίον, ονος, ὁ, arm, strength. ⁶ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁷ ὑπερήφανος, arrogant, haughty. ⁸ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁹ καθαιρέω, take down, pull down. ¹⁰ δυνάστης, ου, ὁ, ruler, sovereign. ¹¹ ὕψω, lift up, exalt. ¹² ταπεινός, humble, downcast. ¹³ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁴ ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ¹⁵ πλουτέω, be rich, become rich. ¹⁶ ἐξαποστέλλω, send forth. ¹⁷ κενός, empty, vain. ¹⁸ ἀντιλαμβάνομαι, help, take part in. ¹⁹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ²⁰ μμνήσκομαι, remember, recall. ²¹ ὥσει, like, about. ²² μῆν, ὁ, month, certainly. ²³ Ἑλισάβετ, ἡ, Elisabeth, Elisabeth. ²⁴ πλήθω, fill. ²⁵ τίκω, give birth to, bear. ²⁶ περίοικος, ου, ὁ, living around, in the neighborhood. ²⁷ συγγενής, kindred, relative. ²⁸ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ²⁹ συγχαίρω, rejoice with. ³⁰ ὀγδοος, eighth. ³¹ περιτέμνω, circumcise, circumcise.

πατὴρ αὐτοῦ Ζαχαρίαν.¹ Καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν, 60
 Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. Καὶ εἶπον πρὸς αὐτὴν ὅτι 61
 Οὐδεὶς ἐστὶν ἐν τῇ συγγενείᾳ² σου ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ.
 Ἐνένευον³ δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τὸ τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτόν. 62
 Καὶ αἰτήσας πινακίδιον⁴ ἔγραψεν, λέγων, Ἰωάννης ἐστὶν τὸ
 ὄνομα αὐτοῦ· καὶ ἐθαύμασαν πάντες. Ἀνέωχθη δὲ τὸ στόμα 64
 αὐτοῦ παραχρῆμα⁵ καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν
 θεόν. Καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικούντας⁶ αὐτούς· 65
 καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὄρεινῃ⁷ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο⁸ πάντα τὰ ῥήματα
 ταῦτα. Καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, 66
 λέγοντες, Τί ἄρα⁹ τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; Καὶ χεὶρ κυρίου ἦν
 μετ' αὐτοῦ.

Καὶ Ζαχαρίας¹ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη¹⁰ πνεύματος ἁγίου, καὶ 67
 προεφῆτευσεν,¹¹ λέγων, Εὐλογητὸς¹² κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, 68
 ὅτι ἐπεσκέψατο¹³ καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν¹⁴ τῷ λαῷ αὐτοῦ, καὶ 69
 ἤγειρεν κέρας¹⁵ σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαυὶδ τοῦ παιδὸς¹⁶
 αὐτοῦ – καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' 70
 αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ – σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ 71

¹ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ² συγγένεια, ας, ἡ, kinship, relatives. ³ ἐνένευω, nod, make signs. ⁴ πινακίδιον, ου, τό, tablet for writing. ⁵ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁶ περιοικέω, be in the neighborhood of. ⁷ ὄρεινός, hill country, mountainous. ⁸ διαλαλέω, discuss, converse together. ⁹ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁰ πλήθω, fill. ¹¹ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹² εὐλογητός, well spoken of, blessed. ¹³ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ¹⁴ λύτρωσις, εως, ἡ, ransoming, redemption. ¹⁵ κέρας, ατος, τό, horn. ¹⁶ παῖς, ὁ, male or female child, servant.

χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς· ποιῆσαι ἔλεος¹ μετὰ τῶν 72
πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι² διαθήκης ἀγίας αὐτοῦ, ὅρκον³ ὃν 73
ᾧμοσεν⁴ πρὸς Ἀβραάμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, 74
ἀφόβως,⁵ ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας,⁶ λατρεύειν⁷
αὐτῷ ἐν ὁσιότητι⁸ καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς 75
ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. Καὶ σύ, παιδίον, προφήτης ὑψίστου⁹ 76
κληθήσῃ· προπορεύσῃ¹⁰ γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου ἐτοιμάσαι
ὁδοὺς αὐτοῦ· τοῦ δοῦναι γνῶσιν¹¹ σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν 77
ἀφέσει¹² ἁμαρτιῶν αὐτῶν, διὰ σπλάγχχνα¹³ ἐλέους¹ θεοῦ ἡμῶν, ἐν 78
οἷς ἐπεσκέψατο¹⁴ ἡμᾶς ἀνατολὴ¹⁵ ἐξ ὕψους,¹⁶ ἐπιφανῆ¹⁷ τοῖς ἐν 79
σκοτεῖ καὶ σκιᾷ¹⁸ θανάτου καθημένους, τοῦ κατευθῆναι¹⁹ τοὺς
πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

Τὸ δὲ παιδίον ἠῤῥξανεν²⁰ καὶ ἐκραταιοῦτο²¹ πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς 80
ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως²² αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθεν δόγμα²³ παρὰ 2

Καίσαρος²⁴ Αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι²⁵ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.

Αὕτη ἡ ἀπογραφὴ²⁸ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος²⁹ τῆς Συρίας³⁰ 2

¹ ἔλεος, οὐς, ὁ, pity, mercy. ² μιμνήσκειν, remember, recall. ³ ὅρκος, οὐ, ὁ, oath. ⁴ ὀμνύω, swear, take an oath. ⁵ ἀφόβως, fearlessly. ⁶ ῥύομαι, rescue, save. ⁷ λατρεύω, serve, worship. ⁸ ὁσιότης, ἡ, piety, holiness. ⁹ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁰ προπορεύομαι, go on before, precede. ¹¹ γνῶσις, εὐ, wisdom, knowledge. ¹² ἀφesis, εὐ, release, forgiveness. ¹³ σπλάγχχνα, ὧν, τά, bowels, compassion. ¹⁴ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ¹⁵ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁶ ὕψος, οὐς, τό, height, heaven. ¹⁷ ἐπιφαίνω, appear, shine. ¹⁸ σκιά, ἁς, ἡ, shadow, thick darkness. ¹⁹ κατευθύνω, lead, direct. ²⁰ αὐξάνω, cause to grow, increase. ²¹ κραταιόω, strengthen, confirm. ²² ἀναδείξις, εὐ, ἡ, commissioning, installation. ²³ δόγμα, τοῦ, τό, a public decree, ordinance. ²⁴ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ²⁵ Αὐγουστος, οὐ, ὁ, Augustus. ²⁶ ἀπογράφω, register, enroll. ²⁷ οἰκουμένη, ἡς, ἡ, inhabited world. ²⁸ ἀπογραφὴ, ἡς, ἡ, census, registration. ²⁹ ἡγεμονεύω, be governor, rule. ³⁰ Συρία, ἁς, ἡ, Syria.

Κυρηνίου.¹ Καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι,² ἕκαστος εἰς 3
 τὴν ἰδίαν πόλιν. Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ 4
 πόλεως Ναζαρέτ,³ εἰς τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαυίδ, ἥτις
 καλεῖται Βηθλέεμ,⁴ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς⁵
 Δαυίδ, ἀπογράψασθαι² σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ⁶ αὐτῷ 5
 γυναικί, οὔσῃ ἐγκύῳ.⁷ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, 6
 ἐπλήσθησαν⁸ αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν⁹ αὐτήν. Καὶ ἔτεκεν⁹ τὸν υἱὸν 7
 αὐτῆς τὸν πρωτότοκον,¹⁰ καὶ ἐσπαργάνωσεν¹¹ αὐτόν, καὶ
 ἀνέκλινεν¹² αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ,¹³ διότι¹⁴ οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν
 τῷ καταλύματι.¹⁵

Καὶ ποιμένες¹⁶ ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ¹⁷ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες¹⁸ καὶ 8
 φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην¹⁹ αὐτῶν. Καὶ 9
 ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου ἐπέστη²⁰ αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου
 περιέλαμψεν²¹ αὐτούς· καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. Καὶ εἶπεν 10
 αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γάρ, εὐαγγελίζομαι ὑμῖν
 χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ· ὅτι ἐτέχθη⁹ ὑμῖν 11
 σήμερον σωτήρ,²² ὅς ἐστιν χριστὸς κύριος, ἐν πόλει Δαυίδ. Καὶ 12
 τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· εὐρήσετε βρέφος²³ ἐσπαργανωμένον,¹¹

¹ Κυρήνιος, ου, ὁ, Quirinius. ² ἀπογράφω, register, enroll. ³ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁴ Βηθλέεμ, ἡ, Bethlehem. ⁵ πατριά, ἄς, ἡ, lineage, family. ⁶ μεμνηστεύω, ask in marriage. ⁷ ἐγκυος, pregnant. ⁸ πληθῶ, fill. ⁹ τίκτω, give birth to, bear. ¹⁰ πρωτότοκος, first-born. ¹¹ σπαργανώω, wrap in cloths. ¹² ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹³ φάτνη, ης, ἡ, manger, stall. ¹⁴ διότι, because, on this account. ¹⁵ κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn. ¹⁶ ποιμὴν, ἑνος, ὁ, shepherd. ¹⁷ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹⁸ ἀγραυλέω, live outdoors. ¹⁹ ποίμνη, ης, ἡ, flock. ²⁰ ἐφίστημι, stand over, come upon. ²¹ περιλάμπω, shine around. ²² σωτήρ, ἡρος, ὁ, savior, deliverer. ²³ βρέφος, ους, τό, unborn or a newborn child, baby.

κείμενον¹ ἐν φάτνῃ.² Καὶ ἐξαίφνης³ ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ 13
 πλήθος στρατιᾶς⁴ οὐρανόυ,⁵ αἰνούντων⁶ τὸν θεόν, καὶ λεγόντων, 14
 Δόξα ἐν ὑψίστοις⁷ θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη: ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.⁸

Καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ 15
 οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες⁹ εἶπον πρὸς ἀλλήλους, Διέλθωμεν δὴ¹⁰
 ἕως Βηθλέεμ,¹¹ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονός, ὃ ὁ κύριος
 ἐγνώρισεν¹² ἡμῖν. Καὶ ἦλθον σπεύσαντες,¹³ καὶ ἀνεῦρον¹⁴ τήν τε 16
 Μαριάμ καὶ τὸν Ἰωσήφ, καὶ τὸ βρέφος¹⁵ κείμενον¹ ἐν τῇ φάτνῃ.² 17
 Ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν¹⁶ περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος
 αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. Καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες 18
 ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων⁹ πρὸς
 αὐτούς. Ἡ δὲ Μαριάμ πάντα συνετήρει¹⁷ τὰ ῥήματα ταῦτα, 19
 συμβάλλουσα¹⁸ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες, 20
 δοξάζοντες καὶ αἰνούντες⁶ τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ
 εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

¹ κείμαι, lie, be laid. ² φάτνη, γῆς, ἡ, manger, stall. ³ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ⁴ στρατιά, ἄς, ἡ, host, army. ⁵ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ⁶ αἰνέω, praise. ⁷ ὑψιστος, highest, most high. ⁸ εὐδοκία, ἀς, ἡ, good pleasure, good-will. ⁹ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹⁰ δὴ, also, indeed. ¹¹ Βηθλέεμ, ἡ, Bethlehem. ¹² γνωρίζω, make known, declare. ¹³ σπεύδω, hasten, urge on. ¹⁴ ἀνευρίσκω, find out, look for. ¹⁵ βρέφος, οὐς, τό, unborn or a newborn child, baby. ¹⁶ διαγνώριζω, tell abroad, make known. ¹⁷ συντηρέω, preserve, treasure. ¹⁸ συμβάλλω, discuss, consider.

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν¹ ἡμέραι ὀκτώ² τοῦ περιτεμεῖν³ αὐτόν, καὶ 21

ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ
τοῦ συλληφθῆναι⁴ αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ.⁵

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν¹ αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ⁶ αὐτῶν κατὰ τὸν 22

νόμον Μωσέως, ἀνήγαγον⁷ αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα, παραστῆσαι

τῷ κυρίῳ – καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου ὅτι Πᾶν ἄρσεν⁸ 23

διανοίγον⁹ μήτραν¹⁰ ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται – καὶ τοῦ δοῦναι 24

θυσίαν¹¹ κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου, Ζεῦγος¹² τρυγόνων¹³

ἢ δύο νεοσσούς¹⁴ περιστερῶν.¹⁵ Καὶ ἰδού, ἦν ἄνθρωπος ἐν 25

Ἱερουσαλὴμ, ὃ ὄνομα Συμεών,¹⁶ καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος

καὶ εὐλαβής,¹⁷ προσδεχόμενος¹⁸ παράκλησιν¹⁹ τοῦ Ἰσραήλ, καὶ

πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον²⁰ ὑπὸ 26

τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν²¹ ἢ ἴδῃ τὸν

χριστὸν κυρίου. Καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν: καὶ ἐν τῷ 27

εἰσαγαγεῖν²² τοὺς γονεῖς²³ τὸ παιδίον Ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς

κατὰ τὸ εἰθισμένον²⁴ τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο 28

αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας²⁵ αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησεν τὸν θεόν, καὶ εἶπεν, 29

Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα,²⁶ κατὰ τὸ ῥήμά σου, ἐν

¹ πλήθω, fill. ² ὀκτώ, eight, 8. ³ περιτέμνω, circumcize, circumcise. ⁴ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁵ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁶ καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ⁷ ἀνάγω, lead up, restore. ⁸ ἄρσεν, male. ⁹ διανοίγω, open up completely, open fully. ¹⁰ μήτρα, ας, ἡ, womb. ¹¹ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹² ζεῦγος, οὐς, τό, yoke, team. ¹³ τρυγών, ὄνος, ἡ, small pigeon, turtledove. ¹⁴ νεοσσός, ὁ, young bird, young one. ¹⁵ περιστέρα, ἁς, ἡ, dove. ¹⁶ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ¹⁷ εὐλαβής, devout, God-fearing. ¹⁸ προσδέχομαι, receive, wait for. ¹⁹ παράκλησις, εως, ἡ, exhortation, consolation. ²⁰ χρηματίζω, instruct, reveal. ²¹ πρὶν, before, formerly. ²² εἰσάγω, lead in, bring in. ²³ γονεὺς, εως, ὁ, parent. ²⁴ ἐθίζω, accustom. ²⁵ ἀγκάλη, ης, ἡ, arm. ²⁶ δεσπότης, οὐ, ὁ, master, lord.

εἰρήνην: ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν¹ σου, ὃ ἡτοίμασας 30
κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν: φῶς εἰς ἀποκάλυψιν² ἐθνῶν, 32
καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραὴλ. Καὶ ἦν Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ 33
θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ. Καὶ εὐλόγησεν 34
αὐτοὺς Συμεών,³ καὶ εἶπεν πρὸς Μαριάμ τὴν μητέρα αὐτοῦ,
Ἰδοὺ, οὗτος κείται⁴ εἰς πτώσιν⁵ καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ
Ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον:⁶ καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν 35
ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία:⁷ ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν⁸ ἐκ
πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.⁹ Καὶ ἦν Ἄννα¹⁰ προφῆτις,¹¹ 36
θυγάτηρ¹² Φανουήλ,¹³ ἐκ φυλῆς Ἀσήρ¹⁴ – αὕτη προβεβηκυῖα¹⁵ ἐν
ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς
παρθενίας¹⁶ αὐτῆς, καὶ αὕτη χήρα¹⁷ ὥς ἐτῶν ὀγδοήκοντα¹⁸ 37
τεσσάρων – ἣ οὐκ ἀφίστατο¹⁹ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείας²⁰ καὶ
δεήσεσιν²¹ λατρεύουσα²² νύκτα καὶ ἡμέραν. Καὶ αὕτη αὐτῇ τῇ 38
ᾧρα ἐπιστάσα²³ ἀνθωμολογεῖτο²⁴ τῷ κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ
αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς προσδεχομένοις²⁵ λύτρωσιν²⁶ ἐν Ἱερουσαλὴμ. 39
Καὶ ὥς ἐτέλεσαν²⁷ ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν νόμον κυρίου,
ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὴν πόλιν ἐαυτῶν Ναζαρέτ.²⁸

¹ σωτήριος, saving, bringing salvation. ² ἀποκάλυψις, εως, ἡ, revelation, unveiling. ³ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ⁴ κείμει, lie, be laid. ⁵ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling. ⁶ ἀντιλέγω, speak against, oppose. ⁷ ῥομφαία, ας, ἡ, sword, piercing grief. ⁸ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁹ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ¹⁰ Ἄννα, ας, ἡ, Anna. ¹¹ προφῆτις, ἰδος, ἡ, prophet, prophetess. ¹² θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹³ Φανουήλ, ὁ, Phanuel. ¹⁴ Ἀσήρ, ὁ, Asher. ¹⁵ προβαινῶ, go forward, advance. ¹⁶ παρθενία, ας, ἡ, virginity. ¹⁷ χήρα, ας, ἡ, widow. ¹⁸ ὀγδοήκοντα, eighty, 80. ¹⁹ ἀφίστημι, withdraw, depart. ²⁰ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ²¹ δεήσις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ²² λατρεύω, serve, worship. ²³ ἐφίστημι, stand over, come upon. ²⁴ ἀνθωμολογέομαι, praise, give thanks. ²⁵ προσδέχομαι, receive, wait for. ²⁶ λύτρωσις, εως, ἡ, ransoming, redemption. ²⁷ τελέω, finish, fulfill. ²⁸ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth.

Τὸ δὲ παιδίον ἠϋξανε¹, καὶ ἐκραταιοῦτο² πνεύματι, πληρούμενον 40

σοφίας· καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό.

Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς³ αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ 41

τοῦ Πάσχα.⁵ Καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν 42

εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ ἔθος⁶ τῆς ἑορτῆς,⁴ καὶ τελειωσάντων⁷ τὰς 43

ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτούς, ὑπέμεινε⁸ Ἰησοῦς ὁ παῖς⁹ ἐν

Ἱερουσαλὴμ· καὶ οὐκ ἔγνω Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ· 44

νομίσαντες¹⁰ δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ¹¹ εἶναι, ἦλθον ἡμέρας ὁδόν,

καὶ ἀνεζήτουν¹² αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν¹³ καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς·¹⁴ 45

καὶ μὴ εὐρόντες αὐτόν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ζητοῦντες

αὐτόν. Καὶ ἐγένετο, μεθ' ἡμέρας τρεῖς εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, 46

καθεζόμενον¹⁵ ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτῶν,

καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. Ἐξίσταντο¹⁶ δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες 47

αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει¹⁷ καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν¹⁸ αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες 48

αὐτὸν ἐξεπλάγησαν·¹⁹ καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν,

Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; Ἰδοὺ, ὁ πατήρ σου καὶ γὰρ

ὀδυνώμενοι²⁰ ἐζητοῦμέν σε. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί ὅτι 49

ἐζητεῖτέ με; Οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με; 50

¹ αὐξάνω, cause to grow, increase. ² κραταιόω, strengthen, confirm. ³ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ⁴ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁵ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁶ ἔθος, οὗς, τό, custom. ⁷ τελειόω, fill, fulfill. ⁸ ὑπομένω, tarry, endure. ⁹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁰ νομίζω, suppose, think. ¹¹ συνοδία, ας, ἡ, caravan, company traveling together. ¹² ἀναζητέω, look, search. ¹³ συγγενής, kindred, relative. ¹⁴ γνωστός, known, acquaintance. ¹⁵ καθέζομαι, sit down, am sitting. ¹⁶ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁷ σύνεσις, εως, ἡ, understanding, insight. ¹⁸ ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ¹⁹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²⁰ ὀδυνάω, torment, pain.

Καὶ αὐτοὶ οὐ συνήκαν¹ τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. Καὶ κατέβη 51
μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ·² καὶ ἦν ὑποτασσόμενος
αὐτοῖς. Καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει³ πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν
τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.

Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτεν⁴ σοφία καὶ ἡλικία,⁵ καὶ χάριτι παρὰ θεῷ 52
καὶ ἀνθρώποις.

Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ⁶ τῆς ἡγεμονίας⁷ Τιβερίου⁸ Καίσαρος,⁹ 3
ἡγεμονεύοντος¹⁰ Ποντίου¹¹ Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας, καὶ
τετραρχούντος¹² τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου, Φιλίππου δὲ τοῦ
ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχούντος¹² τῆς Ἰτουραίας¹³ καὶ
Τραχωνίτιδος¹⁴ χώρας,¹⁵ καὶ Λυσανίου¹⁶ τῆς Ἀβιληνῆς
τετραρχούντος,¹² ἐπὶ ἀρχιερέως Ἄννα¹⁷ καὶ Καϊάφα,¹⁸ ἐγένετο 2
ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην τὸν Ζαχαρίου¹⁹ υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Καὶ 3
ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον²⁰ τοῦ Ἰορδάνου,²¹ κηρύσσων
βάπτισμα²² μετανοίας²³ εἰς ἄφεσιν²⁴ ἁμαρτιῶν· ὡς γέγραπται ἐν 4
βίβλῳ²⁵ λόγων Ἡσαΐου²⁶ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνῇ
βοῶντος²⁷ ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου· εὐθείας²⁸

¹ συνήμι, understand, consider. ² Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ³ διατηρέω, keep free of, keep safe. ⁴ προκόπτω, proceed, advance. ⁵ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ⁶ πεντεκαιδέκατος, fifteenth. ⁷ ἡγεμονία, ας, ἡ, rule, management. ⁸ Τιβέριος, ου, ὁ, Tiberius. ⁹ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ¹⁰ ἡγεμονεύω, be governor, rule. ¹¹ Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ¹² τετραρχέω, rule over as a tetrarch. ¹³ Ἰτουραῖος, Ituraea, Ituraean. ¹⁴ Τραχωνίτις, ιδος, ἡ, Trachonitis. ¹⁵ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹⁶ Λυσανίας, ου, ὁ, Lysanias. ¹⁷ Ἄννας, α, ὁ, Annas. ¹⁸ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹⁹ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ²⁰ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ²¹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ²² βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ²³ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ²⁴ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ²⁵ βιβλος, ου, ἡ, book, scroll. ²⁶ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ²⁷ βοάω, cry aloud, shout. ²⁸ εὐθύς, immediately, at once.

ποιεῖτε τὰς τρίβους¹ αὐτοῦ. Πᾶσα φάραγξ² πληρωθήσεται, καὶ 5
 πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς³ ταπεινωθήσεται·⁴ καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ⁵ εἰς
 εὐθεΐαν,⁶ καὶ αἱ τραχεῖαι⁷ εἰς ὁδοὺς λείας·⁸ καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ 6
 τὸ σωτήριον⁹ τοῦ θεοῦ.

Ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, 7
 Γεννήματα¹⁰ ἐχιδνῶν,¹¹ τίς ὑπέδειξεν¹² ὑμῖν φυγεῖν¹³ ἀπὸ τῆς
 μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας·¹⁴ 8
 καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ·
 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι
 τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη¹⁵ πρὸς τὴν ῥίζαν¹⁶ τῶν 9
 δένδρων¹⁷ κεῖται·¹⁸ πᾶν οὖν δένδρον¹⁷ μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν
 ἐκκόπτεται¹⁹ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι 10
 λέγοντες, Τί οὖν ποιήσομεν; Ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐτοῖς, Ὁ 11
 ἔχων δύο χιτῶνας²⁰ μεταδότω²¹ τῷ μὴ ἔχοντι· καὶ ὁ ἔχων
 βρώματα²² ὁμοίως ποιεῖτω. Ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι²³ 12
 βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, Διδάσκαλε, τί ποιήσομεν; 13
 Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον²⁴
 ὑμῖν πράσσετε. Ἐπηρώτων δὲ αὐτόν καὶ στρατευόμενοι,²⁵ 14

¹ τρίβος, ου, ή, beaten track, path. ² φάραγξ, αγγος, ή, ravine, chasm. ³ βουνός, οῦ, ό, hill, hillock. ⁴ ταπεινός, humble, humiliate. ⁵ σκολιός, crooked, unscrupulous. ⁶ εὐθύς, immediately, at once. ⁷ τραχύς, rough, uneven. ⁸ λείος, smooth, level. ⁹ σωτήριος, saving, bringing salvation. ¹⁰ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹¹ ἐχιδνα, ης, ή, viper, serpent. ¹² ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹³ φεύγω, flee, escape. ¹⁴ μετάνοια, ας, ή, repentance, change of mind. ¹⁵ ἀξίνη, ης, ή, axe. ¹⁶ ῥίζα, ης, ή, root, that which grows from the root. ¹⁷ δένδρον, ου, τό, tree. ¹⁸ κείμεαι, lie, be laid. ¹⁹ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ²⁰ χιτῶν, ὄνος, ό, tunic, garment. ²¹ μεταδίδωμι, give a share of, share. ²² βρώμα, τος, τό, food, food of any kind. ²³ τελώνης, ου, ό, tax collector, collector of taxes. ²⁴ διατάσσω, command, give orders to. ²⁵ στρατεύομαι, make war, hence to serve as a soldier.

λέγοντες, Καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν; Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς,
Μηδένα διασεῖσητε,¹ μηδὲ συκοφαντήσητε:² καὶ ἀρκεῖσθε³ τοῖς
ὀψωνίοις⁴ ὑμῶν.

Προσδοκῶντος⁵ δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων⁶ πάντων ἐν ταῖς 15
καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε⁷ αὐτὸς εἴη ὁ χριστός, 16
ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης, ἅπασι λέγων, Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω
ὑμᾶς: ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός⁸ μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς λῦσαι
τὸν ἱμάντα⁹ τῶν ὑποδημάτων¹⁰ αὐτοῦ: αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν
πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί: οὗ τὸ πτύον¹¹ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ 17
διακαθαριεῖ¹² τὴν ἄλωνα¹³ αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σίτον¹⁴ εἰς τὴν
ἀποθήκην¹⁵ αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον¹⁶ κατακαύσει¹⁷ πυρὶ ἀσβέστῳ.¹⁸

Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τὸν λαόν: ὁ δὲ 18
Ἡρώδης ὁ τετράρχης,¹⁹ ἐλεγχόμενος²⁰ ὑπ' αὐτοῦ περὶ
Ἡρωδιάδος²¹ τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων
ᾧν ἐποίησεν πονηρῶν ὁ Ἡρώδης, προσέθηκεν²² καὶ τοῦτο ἐπὶ 20
πᾶσιν, καὶ κατέκλεισεν²³ τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ.

¹ διασεῖω, extort, blackmail. ² συκοφαντέω, accuse falsely, defraud. ³ ἀρκέω, assist, suffice. ⁴ ὀψώνιον, σου, τό, compensation, wages. ⁵ προσδοκάω, wait for, look for. ⁶ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁷ μήποτε, never, lest perchance. ⁸ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁹ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ¹⁰ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹¹ πτύον, σου, τό, winnowing fork. ¹² διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ¹³ ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ¹⁴ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹⁵ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹⁶ ἄχυρον, ου, τό, chaff. ¹⁷ κατακαίω, burn up, consume entirely. ¹⁸ ἄσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ¹⁹ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ²⁰ ἐλέγχω, convict, reprove. ²¹ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ²² προστίθημι, add, add to. ²³ κατακλείω, shut up, lock up.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαόν, καὶ Ἰησοῦ 21
 βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου, ἀνεωχθῆναι τὸν οὐρανόν, καὶ 22
 καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῶ¹ εἶδει² ὥσει³
 περιστερὰν⁴ ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι,
 λέγουσαν, Σὺ εἶ ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα.⁵

Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὥσει ἐτῶν τριάκοντα⁶ ἀρχόμενος, ὧν – ὡς 23
 ἐνομίζετο⁷ – υἱὸς Ἰωσήφ, τοῦ Ἡλίου,⁸ τοῦ Ματθαίου,⁹ τοῦ Λευὶ,¹⁰ 24
 τοῦ Μελχί,¹¹ τοῦ Ἰαννά,¹² τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ματθαίου,¹³ τοῦ 25
 Ἀμώς, τοῦ Ναούμ,¹⁴ τοῦ Ἑσλίου,¹⁵ τοῦ Ναγκαίου,¹⁶ τοῦ Μαάθ,¹⁷ τοῦ 26
 Ματθαίου,¹³ τοῦ Σεμεὶ, τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωανάν,¹⁸ 27
 τοῦ Ῥησά,¹⁹ τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιήλ,²⁰ τοῦ Νηρί,²¹ τοῦ 28
 Μελχί,¹¹ τοῦ Ἀδδίου,²² τοῦ Κωσάμ,²³ τοῦ Ἐλμωδάμ,²⁴ τοῦ Ἡρ,²⁵ 29
 τοῦ Ἰωσή,²⁶ τοῦ Ἐλιέξερ, τοῦ Ἰωρείμ,²⁷ τοῦ Ματθαίου,⁹ τοῦ Λευὶ,¹⁰ 30
 τοῦ Συμεών,²⁸ τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἰωανάν,²⁹ τοῦ Ἐλιακίμ,
 τοῦ Μελεᾶ,³¹ τοῦ Μαϊνάν,³² τοῦ Ματθαίου,³³ τοῦ Ναθάν,³⁴ τοῦ 31
 Δαυίδ, τοῦ Ἰεσσαί, τοῦ Ὠβήδ,³⁵ τοῦ Βοόζ,³⁶ τοῦ Σαλμών, τοῦ 32
 Ναασσών,³⁷ τοῦ Ἀμιναδάβ, τοῦ Ἀράμ,³⁸ τοῦ Ἑσρώμ, τοῦ Φαρέζ, 33

¹ σωματικός, bodily, corporeal. ² εἶδος, οὐς, τό, form, sight. ³ ὥσει, like, about. ⁴ περιστερὰ, ἄς, ἡ, dove. ⁵ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁶ τριάκοντα, thirty, 30. ⁷ νομίζω, suppose, think. ⁸ Ἡλίου, ὁ, Heli. ⁹ Ματθαίου, ὁ, Matthat. ¹⁰ Λευὶ, ὁ, Levi. ¹¹ Μελχί, ὁ, Melchi. ¹² Ἰαννά, ὁ, Jannai. ¹³ Ματθαίου, ὁ, Mattathias. ¹⁴ Ναούμ, ὁ, Nahum. ¹⁵ Ἑσλίου, ὁ, Esli. ¹⁶ Ναγκαίου, ὁ, Naggai. ¹⁷ Μαάθ, ὁ, Maath. ¹⁸ Ἰωανάν, ὁ, Joanan. ¹⁹ Ῥησά, ὁ, Rhesa. ²⁰ Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ²¹ Νηρί, ὁ, Neri. ²² Ἀδδίου, ὁ, Addi. ²³ Κωσάμ, ὁ, Cosam. ²⁴ Ἐλμωδάμ, ὁ, Elmadam. ²⁵ Ἡρ, ὁ, Er. ²⁶ Ἰωσή, ὁ, Jose. ²⁷ Ἰωρείμ, ὁ, Jorim. ²⁸ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ²⁹ Ἰωανάν, ὁ, Jonam. ³⁰ Ἐλιακίμ, ὁ, Eliakim. ³¹ Μελεᾶ, ὁ, Melea. ³² Μαϊνάν, ὁ, Menna, Mainan. ³³ Ματθαίου, ὁ, Mattatha. ³⁴ Ναθάν, ὁ, Nathan. ³⁵ Ὠβήδ, ὁ, Obed. ³⁶ Βοόζ, ὁ, Boaz. ³⁷ Ναασσών, ὁ, Nahshon. ³⁸ Ἀράμ, ὁ, Aram, Ram. ³⁹ Φαρέζ, ὁ, Perez.

τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰακώβ, τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Θάρα,¹ τοῦ 34
 Ναχώρ,² τοῦ Σερούχ, τοῦ Ῥαγαῦ, τοῦ Φάλεγ,³ τοῦ Ἐβέρ,⁴ τοῦ 35
 Σαλά,⁵ τοῦ Καϊνάν,⁶ τοῦ Ἀρφαξάδ,⁷ τοῦ Σήμ, τοῦ Νῶε,⁸ τοῦ 36
 Λάμεχ,⁹ τοῦ Μαθουσάλα,¹⁰ τοῦ Ἐνώχ, τοῦ Ἰαρέδ,¹¹ τοῦ 37
 Μαλελεήλ,¹² τοῦ Καϊνάν,⁶ τοῦ Ἐνώς,¹³ τοῦ Σήθ, τοῦ Ἀδάμ, τοῦ 38
 θεοῦ.

Ἰησοῦς δὲ πνεύματος ἁγίου πλήρης¹⁴ ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ 4
 Ἰορδάνου,¹⁵ καὶ ἦγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον, ἡμέρας 2
 τεσσαράκοντα¹⁶ πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ οὐκ ἔφαγεν
 οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· καὶ συντελεσθεισῶν¹⁷ αὐτῶν,
 ὕστερον¹⁸ ἐπείνασεν.¹⁹ Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ 3
 θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος. Καὶ ἀπεκρίθη 4
 Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, λέγων, Γέγραπται ὅτι Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ
 ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ. Καὶ ἀναγαγὼν²⁰ 5
 αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν²¹ ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς
 βασιλείας τῆς οἰκουμένης²² ἐν στιγμῇ²³ χρόνου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ 6
 διάβολος, Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν
 αὐτῶν· ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ἧ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν. Σὺ 7

¹ Θάρα, ὁ, Terah. ² Ναχώρ, ὁ, Nahor. ³ Φάλεξ, ὁ, Peleg. ⁴ Ἐβερ, ὁ, Eber. ⁵ Σαλά, ὁ, Shelah, Sala. ⁶ Καϊνάν, ὁ, Cainan. ⁷ Ἀρφαξάδ, ὁ, Arphaxad. ⁸ Νῶε, ὁ, Noah. ⁹ Λάμεχ, ὁ, Lamech. ¹⁰ Μαθουσάλα, ὁ, Methuselah. ¹¹ Ἰαρέδ, ὁ, Jared. ¹² Μαλελεήλ, ὁ, Maleleel, Mahalaleel. ¹³ Ἐνώς, ὁ, Enosh. ¹⁴ πλήρης, full. ¹⁵ Ἰορδάνης, οὐ, ὁ, Jordan. ¹⁶ τεσσαράκοντα, forty, 40. ¹⁷ συντελέω, complete, accomplish. ¹⁸ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁹ πεινάω, hunger, am hungry. ²⁰ ἀνάγω, lead up, restore. ²¹ ὑψηλός, high, lofty. ²² οἰκουμένη, ἡς, ἡ, inhabited world. ²³ στιγμή, ἡς, ἡ, moment, point of time.

οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιον ἐμοῦ, ἔσται σοῦ πᾶσα. Καὶ 8
 ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ:
 γέγραπται, Προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ αὐτῷ μόνῳ
 λατρεύσεις.¹ Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔστησεν 9
 αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον² τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ
 θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν³ κάτω:⁴ γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς 10
 ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται⁵ περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι⁶ σε: καί, 11
 Ἐπὶ χειρῶν ἀρουσίν σε, μήποτε⁷ προσκόψῃς⁸ πρὸς λίθον τὸν
 πόδα σου. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Εἰρηται, Οὐκ 12
 ἐκπειράσεις⁹ κύριον τὸν θεόν σου. Καὶ συντελέσας¹⁰ πάντα 13
 πειρασμὸν¹¹ ὁ διάβολος ἀπέστη¹² ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.

Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν 14
 Γαλιλαίαν: καὶ φήμη¹³ ἐξῆλθεν καθ' ὅλης τῆς περιχώρου¹⁴ περὶ
 αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, 15
 δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.

Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρέτ,¹⁵ οὗ¹⁶ ἦν τεθραμμένος:¹⁷ καὶ εἰσῆλθεν, 16
 κατὰ τὸ εἰωθὸς¹⁸ αὐτῷ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν

¹ λατρεύω, serve, worship. ² πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ³ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁴ κάτω, down, below. ⁵ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁶ διαφυλάσσω, guard, protect. ⁷ μήποτε, never, lest perchance. ⁸ προσκόπτω, strike against, stumble. ⁹ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ¹⁰ συντελέω, complete, accomplish. ¹¹ πειρασμός, οὗ, ὁ, temptation, trial. ¹² ἀφίστημι, withdraw, depart. ¹³ φήμη, ης, ἡ, report, news. ¹⁴ περιχώρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁵ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁶ οὗ, where, when. ¹⁷ τρέφω, make to grow, nourish. ¹⁸ εἰωθός, be accustomed, to maintain a custom.

συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. Καὶ ἐπεδόθη¹ αὐτῷ βιβλίον 17
 Ἡσαΐου² τοῦ προφήτου. Καὶ ἀναπτύξας³ τὸ βιβλίον, εὗρεν τὸν
 τόπον οὗ⁴ ἦν γεγραμμένον, Πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ ἕνεκεν⁵ 18
 ἔχρισέν⁶ με εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς: ἀπέσταλκέν με ἰάσασθαι⁷
 τοὺς συντετριμμένους⁸ τὴν καρδίαν: κηρύξαι αἰχμαλώτοις⁹
 ἄφεσιν,¹⁰ καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν,¹¹ ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους¹²
 ἐν ἀφ᾽ ἑσεί,¹⁰ κηρύξαι ἐνιαυτὸν¹³ κυρίου δεκτόν.¹⁴ Καὶ πτύξας¹⁵ τὸ 19
 βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ,¹⁶ ἐκάθισεν: καὶ πάντων ἐν τῇ
 συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες¹⁷ αὐτῷ. Ἦρξατο δὲ 21
 λέγειν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν
 τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. Καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον 22
 ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος
 αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ; Καὶ εἶπεν 23
 πρὸς αὐτούς, Πάντως¹⁸ ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην, Ἰατρέ,
 θεράπευσον σεαυτόν: ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ
 Καπερναούμ,²⁰ ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι²¹ σου. Εἶπεν δέ, 24
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός¹⁴ ἐστιν ἐν τῇ
 πατρίδι²¹ αὐτοῦ. Ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολλαὶ χῆραι²² ἦσαν 25
 ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡλίου ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη²³ ὁ οὐρανός

¹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ² Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ³ ἀναπτύσσω, unroll. ⁴ οὗ, where, when. ⁵ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁶ χρίω, anoint. ⁷ ἰάομαι, heal. ⁸ συντρίβω, break in pieces, crush. ⁹ αἰχμαλώτος, ου, ὁ, captive, prisoner. ¹⁰ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ¹¹ ἀνάβλεψις, εως, ἡ, recovery of sight. ¹² θραύω, break in pieces, oppress. ¹³ ἐνιαυτός, ου, ὁ, year. ¹⁴ δεκτός, acceptable, welcome. ¹⁵ πτύσσω, fold up, roll up. ¹⁶ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁷ ἀτενίζω, gaze, stare. ¹⁸ πάντως, altogether, by all means. ¹⁹ ἱατρός, ου, ὁ, physician. ²⁰ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ²¹ πατρίς, ιδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ²² χήρα, ας, ἡ, widow. ²³ κλείω, shut, shut up.

ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας¹ ἕξ,² ὥς ἐγένετο λιμὸς³ μέγας ἐπὶ πᾶσαν
 τὴν γῆν: καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἡλίας, εἰ μὴ εἰς 26
 Σάρεπτα⁴ τῆς Σιδῶνος⁵ πρὸς γυναῖκα χήραν.⁶ Καὶ πολλοὶ λεπροὶ⁷ 27
 ἦσαν ἐπὶ Ἐλισσαίου⁸ τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραήλ: καὶ οὐδεὶς
 αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Νεεμάν⁹ ὁ Σύρος.¹⁰ Καὶ ἐπλήσθησαν¹¹ 28
 πάντες θυμοῦ¹² ἐν τῇ συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα, καὶ 29
 ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν
 ἕως ὄφρυος¹³ τοῦ ὄρους ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ὠκοδόμητο, εἰς τὸ
 κατακρημνίσαι¹⁴ αὐτόν. Αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν 30
 ἐπορεύετο.

Καὶ κατήλθεν¹⁵ εἰς Καπερναοὺμ¹⁶ πόλιν τῆς Γαλιλαίας: καὶ ἦν 31
 διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασιν. Καὶ ἐξεπλήσσοντο¹⁷ ἐπὶ τῇ 32
 διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῇ 33
 συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ
 ἀνέκραξεν¹⁸ φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, Ἦεα,¹⁹ τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ 34
 Ναζαρηνέ;²⁰ Ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ
 θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Φιμώθητι,²¹ καὶ 35
 ἐξελθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ῥίψαν²² αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς μέσον

¹ μῆν, ὁ, month, certainly. ² ἕξ, six. ³ λιμός, οὐ, ὁ, hunger, famine. ⁴ Σάρεπτα, ὠν, τό, Zarephath. ⁵ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ⁶ χήρα, ας, ἡ, widow. ⁷ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ⁸ Ἐλισσαῖος, ου, ὁ, Elisha. ⁹ Νεεμάν, ὁ, Naaman. ¹⁰ Σύρος, ου, ὁ, Syrian man, Syrian. ¹¹ πλήθω, fill. ¹² θυμός, ου, ὁ, wrath, outburst of passion. ¹³ ὄφρυς, ὅς, ἡ, eyebrow, brow. ¹⁴ κατακρημνίζω, throw down (from) a cliff. ¹⁵ κατέρχομαι, come down, go down. ¹⁶ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹⁷ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁸ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹⁹ ἔα, ah! ha! ²⁰ Ναζαρηνός, οὐ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ²¹ φιμώω, muzzle, silence. ²² ῥίπτω, throw, cast.

ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλάβαν¹ αὐτόν. Καὶ ἐγένετο θάμβος² 36
ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν³ πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, Τίς ὁ
λόγος οὗτος, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει⁴ τοῖς
ἀκαθάρτοις πνεύμασιν, καὶ ἐξέρχονται; Καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος⁵ 37
περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου.⁶

Ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος: 38
πενθερὰ⁷ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη⁸ πυρετῷ⁹ μεγάλῳ: καὶ
ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. Καὶ ἐπιστὰς¹⁰ ἐπάνω¹¹ αὐτῆς, 39
ἐπετίμησεν¹² τῷ πυρετῷ,⁹ καὶ ἀφῆκεν αὐτήν: παραχρῆμα¹³ δὲ
ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς.

Δύνοντος¹⁴ δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις¹⁵ 40
ποικίλαις¹⁶ ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν: ὁ δὲ ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν
τὰς χεῖρας ἐπιθείς ἐθεράπευσεν αὐτούς. Ἐξήρχετο δὲ καὶ 41
δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα καὶ λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ χριστὸς
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἶα¹⁷ αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν
τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι.

¹ βλάπτω, harm, injure. ² θάμβος, οὐς, τό, amazement, astonishment. ³ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁴ ἐπιτάσσω, command, give order.
⁵ ἦχος, οὐς, ὁ, noise, sound. ⁶ περίχωρος, οὐ, ἡ, neighboring. ⁷ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ⁸ συνέχω, hold fast, oppress. ⁹ πυρετός, οὐ, ὁ, fever.
¹⁰ ἐφίστημι, stand over, come upon. ¹¹ ἐπάνω, above, over (gen). ¹² ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ¹³ παραχρῆμα, immediately, instantly.
¹⁴ δύνω, enter, set. ¹⁵ νόσος, οὐ, ἡ, disease, malady. ¹⁶ ποικίλος, varied, manifold. ¹⁷ ἔαω, permit, allow.

Γενομένης δὲ ἡμέρας, ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον, καὶ οἱ 42

ὄχλοι ἐπεζήτουν¹ αὐτόν, καὶ ἤλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον²

αὐτόν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι 43

Καὶ ταῖς ἐτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαι με δεῖ τὴν βασιλείαν

τοῦ θεοῦ: ὅτι εἰς τοῦτο ἀπέσταλμαι.

Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῆς Γαλιλαίας. 44

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι³ αὐτῷ τοῦ ἀκούειν τὸν 5

λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἐστὼς παρὰ τὴν λίμνην⁴

Γεννησαρέτ:⁵ καὶ εἶδεν δύο πλοῖα ἐστῶτα παρὰ τὴν λίμνην: ⁴ οἱ δὲ 2

ἄλιεῖς⁶ ἀποβάντες⁷ ἀπ' αὐτῶν ἀπέπλυναν⁸ τὰ δίκτυα.⁹ Ἐμβὰς¹⁰ 3

δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς

γῆς ἐπαναγαγεῖν¹¹ ὀλίγον. Καὶ καθίσας ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου

τοὺς ὄχλους. Ὡς δὲ ἐπαύσατο¹² λαλῶν, εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα, 4

Ἐπανάγαγε¹¹ εἰς τὸ βάθος,¹³ καὶ χαλάσατε¹⁴ τὰ δίκτυα⁹ ὑμῶν εἰς

ἄγραν.¹⁵ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων εἶπεν αὐτῷ, Ἐπιστάτα,¹⁶ δι' 5

ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες¹⁷ οὐδὲν ἐλάβομεν: ἐπὶ δὲ τῷ

ρήματί σου χαλάσω¹⁴ τὸ δίκτυον.⁹ Καὶ τοῦτο ποιήσαντες, 6

συνέκλεισαν¹⁸ πλῆθος ἰχθύων¹⁹ πολὺ: διερρήγνυτο²⁰ δὲ τὸ

¹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ² κατέχω, hold back, hold fast. ³ ἐπικεῖμαι, lie on, lie upon. ⁴ λίμνη, ης, ἡ, lake. ⁵ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ⁶ ἄλιεύς, ὁ, fisherman. ⁷ ἀποβαίνω, get out, go away. ⁸ ἀποπλύνω, wash, rinse. ⁹ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹⁰ ἐμβαίνω, embark. ¹¹ ἐπανάγω, put out (to sea), return. ¹² παύω, cause to cease. ¹³ βάθος, ους, τό, depth, deep. ¹⁴ χαλάω, slacken, let down. ¹⁵ ἄγρα, ας, ἡ, catch, booty. ¹⁶ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ¹⁷ κοπιάω, toil, labor. ¹⁸ συγκλείω, shut, enclose. ¹⁹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ²⁰ διαρρήσσω, tear asunder.

δίκτυον¹ αὐτῶν· καὶ κατένευσαν² τοῖς μετόχοις³ τοῖς ἐν τῷ ἐτέρῳ 7
 πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι⁴ αὐτοῖς· καὶ ἦλθον καὶ
 ἔπλησαν⁵ ἀμφοτέρα⁶ τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι⁷ αὐτά. Ἰδὼν δὲ 8
 Σίμων Πέτρος προσέπεσεν⁸ τοῖς γόνασιν⁹ Ἰησοῦ, λέγων, Ἐξέλθε
 ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι, κύριε. Θάμβος¹⁰ γὰρ 9
 περιέσχεν¹¹ αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ¹² τῶν
 ἰχθύων¹³ ἣ συνέλαβον·⁴ ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, 10
 υἱοὺς Ζεβεδαίου,¹⁴ οἱ ἦσαν κοινωνοί¹⁵ τῷ Σίμωνι. Καὶ εἶπεν πρὸς
 τὸν Σίμονα ὁ Ἰησοῦς, Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔση
 ζωγρῶν.¹⁶ Καὶ καταγαγόντες¹⁷ τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες 11
 ἅπαντα, ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ 12
 πλήρης¹⁸ λέπρας·¹⁹ καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον,
 ἐδεήθη²⁰ αὐτοῦ, λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. 13
 Καὶ ἐκτείνας²¹ τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ, εἰπὼν, Θέλω,
 καθαρίσθητι. Καὶ εὐθέως ἡ λέπρα¹⁹ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ 14
 αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν· ἀλλὰ ἀπελθὼν δεῖξον
 σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ²² σου,

¹ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ² κατανέυω, signal, nod. ³ μέτοχος, ου, ό, partaker, partner. ⁴ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁵ πλήθω, fill.
⁶ ἀμφοτέροι, both, both of two. ⁷ βυθίζω, sink, plunge. ⁸ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ⁹ γόνα, ατος, τό, knee. ¹⁰ θάμβος, ους, τό, amazement, astonishment. ¹¹ περιέχω, surround, seize. ¹² ἄγρα, ας, ή, catch, booty. ¹³ ἰχθύς, ύος, ό, fish. ¹⁴ Ζεβεδαίος, ου, ό, Zebedee. ¹⁵ κοινωνός, ου, ό, partner, sharer. ¹⁶ ζωγρέω, capture alive. ¹⁷ κατάγω, bring down, lead down. ¹⁸ πλήρης, full. ¹⁹ λέπρα, ας, ή, leprosy. ²⁰ δέομαι, ask, request. ²¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ²² καθαρισμός, ου, ό, cleansing, purification.

καθὼς προσέταξεν¹ Μωσῆς, εἰς μαρτύριον² αὐτοῖς. Διήρχετο δὲ 15
 μαῖλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ· καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ
 ἀκούειν, καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν³ αὐτῶν.
 Αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν⁴ ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ προσευχόμενος. 16

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων· καὶ ἦσαν 17
 καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι,⁵ οἳ ἦσαν ἐληλυθότες
 ἐκ πάσης κώμης⁶ τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ·
 καὶ δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι⁷ αὐτούς. Καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες 18
 φέροντες ἐπὶ κλίνης⁸ ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος,⁹ καὶ
 ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν¹⁰ καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ μὴ 19
 εὐρόντες ποίας εἰσενέγκωσιν¹⁰ αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες
 ἐπὶ τὸ δῶμα,¹¹ διὰ τῶν κεράμων¹² καθῆκαν¹³ αὐτὸν σὺν τῷ
 κλινιδίῳ¹⁴ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἰδὼν τὴν 20
 πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι
 σου. Καὶ ἥρξαντο διαλογίζεσθαι¹⁵ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, 21
 λέγοντες, Τίς ἐστιν οὗτος ὃς λαλεῖ βλασφημίας;¹⁶ Τίς δύναται
 ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ θεός; Ἐπιγινούς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς 22
 διαλογισμοὺς¹⁷ αὐτῶν ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί

¹ προστάσσω, command, order. ² μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ³ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ⁴ ὑποχωρέω, withdraw, go away. ⁵ νομοδιδάσκαλος, ου, ὁ, teacher of the law. ⁶ κώμη, ης, ἡ, village. ⁷ ἰάομαι, heal. ⁸ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ⁹ παραλύω, relax, enfeeble. ¹⁰ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ¹¹ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹² κέραμος, ου, ὁ, clay, roof tile. ¹³ καθίημι, let down, lower. ¹⁴ κλινίδιον, ου, τό, small bed, cot. ¹⁵ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁶ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹⁷ διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning.

διαλογίζεσθε¹ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί ἐστὶν εὐκοπώτερον,² 23
 εἰπεῖν, Ἀφένονται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν, Ὑγεραι καὶ
 περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 24
 ἐπὶ τῆς γῆς ἀφίεναι ἁμαρτίας – εἶπεν τῷ παραλελυμένῳ³ – Σοὶ
 λέγω, ἔγεραι, καὶ ἄρας τὸ κλινίδιον⁴ σου, πορεύου εἰς τὸν οἶκόν
 σου. Καὶ παραχρῆμα⁵ ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ' ὃ 25
 κατέκειτο,⁶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν θεόν. Καὶ 26
 ἔκστασις⁷ ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, καὶ
 ἐπλήσθησαν⁸ φόβου, λέγοντες ὅτι Εἶδομεν παράδοξα⁹ σήμερον.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν, καὶ ἐθεάσατο¹⁰ τελώνην,¹¹ ὀνόματι Λευὴν,¹² 27
 καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,¹³ καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. 28
 Καὶ καταλιπὼν¹⁴ ἅπαντα, ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ 29
 ἐποίησεν δοχὴν¹⁵ μεγάλην Λευὴς¹² αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ: καὶ ἦν
 ὄχλος τελωνῶν¹¹ πολὺς, καὶ ἄλλων οἱ ἦσαν μετ' αὐτῶν
 κατακείμενοι.⁶ Καὶ ἐγόγγυζον¹⁶ οἱ γραμματεῖς αὐτῶν καὶ οἱ 30
 Φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες, Διὰ τί μετὰ τῶν
 τελωνῶν¹¹ καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 31
 Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες¹⁷

¹ διαλογίζομαι, debate, reason. ² εὐκοπώτερον, easier. ³ παραλύω, relax, enfeeble. ⁴ κλινίδιον, ου, τό, small bed, cot. ⁵ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁶ κατέκειμαι, lie down, lie sick. ⁷ ἔκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ⁸ πλήθω, fill. ⁹ παράδοξος, strange, wonderful. ¹⁰ θεάομαι, look at, behold. ¹¹ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹² Λευὴς, ὁ, Levi. ¹³ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ¹⁴ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁵ δοχή, ἡς, ἡ, reception, banquet. ¹⁶ γογγύζω, mutter, murmur. ¹⁷ ὑγιαίνω, be in good health, am well.

ἱατροῦ,¹ ἀλλ' οἱ κακῶς² ἔχοντες. Οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δικαίους, 32
 ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.³ Οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν, Διὰ τί 33
 οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου νηστεύουσιν⁴ πυκνά,⁵ καὶ δεήσεις⁶
 ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων: οἱ δὲ σοὶ⁷ ἐσθίουσιν καὶ
 πίνουσιν; Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ 34
 νυμφῶνος,⁸ ἐν ᾧ ὁ νυμφίος⁹ μετ' αὐτῶν ἐστίν, ποιῆσαι νηστεύειν⁴
 ; Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ¹⁰ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,⁹ 35
 τότε νηστεύσουσιν⁴ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Ἔλεγεν δὲ καὶ 36
 παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Οὐδεὶς ἐπίβλημα¹¹ ἱματίου καινοῦ
 ἐπιβάλλει¹² ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν:¹³ εἰ δὲ μῆγε,¹⁴ καὶ τὸ καινὸν
 σχίζει,¹⁵ καὶ τῷ παλαιῷ¹³ οὐ συμφωνεῖ¹⁶ τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ. Καὶ 37
 οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον¹⁷ εἰς ἀσκοὺς¹⁸ παλαιούς:¹³ εἰ δὲ μῆγε,¹⁴
 ῥήξει¹⁹ ὁ νέος¹⁷ οἶνος τοὺς ἀσκοὺς,¹⁸ καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται,²⁰ καὶ
 οἱ ἀσκοὶ¹⁸ ἀπολοῦνται. Ἀλλὰ οἶνον νέον¹⁷ εἰς ἀσκοὺς¹⁸ καινοὺς 38
 βλητέον,²¹ καὶ ἀμφοτέροι²² συντηροῦνται.²³ Καὶ οὐδεὶς πιὼν 39
 παλαιὸν¹³ εὐθέως θέλει νέον:¹⁷ λέγει γάρ, Ὁ παλαιὸς¹³
 χρηστότερός²⁴ ἐστίν.

¹ ἱατρός, οὐ, ὁ, physician. ² κακῶς, badly, evilly. ³ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁴ νηστεύω, fast. ⁵ πυκνός, frequent, numerous. ⁶ δεήσις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ⁷ σός, your, yours. ⁸ νυμφῶν, ὦνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ⁹ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹⁰ ἀπαίρω, take away, depart. ¹¹ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ¹² ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹³ παλαιός, old, ancient. ¹⁴ μῆγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μῆγε). ¹⁵ σχίζω, split, separate. ¹⁶ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁷ νέος, new, young. ¹⁸ ἀσκός, οὐ, ὁ, leather bottle, wineskin. ¹⁹ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ²⁰ ἐκχέω, pour out, shed. ²¹ βλητέος, must be put, that ought to be put. ²² ἀμφοτέροι, both, both of two. ²³ συντηρέω, preserve, treasure. ²⁴ χρηστός, good, kind.

Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ¹ διαπορεύεσθαι² αὐτὸν διὰ 6
 τῶν σπορίμων·³ καὶ ἔτιλλον⁴ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυν,⁵
 καὶ ἤσθιον, ψάχοντες⁶ ταῖς χερσίν. Τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων 2
 εἶπον αὐτοῖς, Τί ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασιν; 3
 Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ τοῦτο
 ἀνέγνωτε, ὃ ἐποίησεν Δαυὶδ, ὁπότε⁷ ἐπείνασεν⁸ αὐτὸς καὶ οἱ μετ'
 αὐτοῦ ὄντες; Ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς 4
 ἄρτους τῆς προθέσεως⁹ ἔλαβεν, καὶ ἔφαγεν, καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς
 μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; Καὶ 5
 ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι Κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ
 σαββάτου.

Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἐτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν 6
 συναγωγὴν καὶ διδάσκειν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ
 αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά.¹⁰ Παρετήρουν¹¹ δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ 7
 Φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύσει· ἵνα εὕρωσιν
 κατηγορίαν¹² αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ᾗδει τοὺς διαλογισμοὺς¹³ αὐτῶν, 8
 καὶ εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρᾷ¹⁰ ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ἐγείραι, καὶ
 στῆθι εἰς τὸ μέσον. Ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς 9

¹ δευτερόπρωτος, second-first. ² διαπορεύομαι, pass across, journey through. ³ σπόριμος, grain field, sown. ⁴ τίλλω, pluck, pick. ⁵ στάχυν, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ⁶ ψάχω, rub, rub to pieces. ⁷ ὁπότε, when. ⁸ πεινάω, hunger, am hungry. ⁹ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ¹⁰ ξηρός, dry, withered. ¹¹ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ¹² κατηγορία, ας, ἡ, accusation, charge. ¹³ διαλογισμός, οῦ, ὁ, reasoning, questioning.

αὐτούς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς τί, Ἐξεστὶν τοῖς σάββασιν
 ἀγαθοποιῆσαι¹ ἢ κακοποιῆσαι;² Ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτείνειν; Καὶ 10
 περιβλεψάμενος³ πάντας αὐτούς, εἶπεν αὐτῷ, Ἐκτεινον⁴ τὴν
 χεῖρά σου. Ὁ δὲ ἐποίησεν καὶ ἀποκατεστάθη⁵ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὲς⁶
 ὡς ἡ ἄλλη. Αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν⁷ ἀνοίας;⁸ καὶ διελάλουν⁹ πρὸς 11
 ἀλλήλους, τί ἂν ποιήσειαν τῷ Ἰησοῦ.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος 12
 προσεύξασθαι· καὶ ἦν διανυκτερεύων¹⁰ ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ. 13
 Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησεν¹¹ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ:
 καὶ ἐκλεξάμενος¹² ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους
 ὠνόμασεν,¹³ Σίμωνα ὃν καὶ ὠνόμασεν¹³ Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν¹⁴ 14
 τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, Φίλιππον καὶ
 Βαρθολομαῖον,¹⁵ Ματθαῖον¹⁶ καὶ Θωμᾶν,¹⁷ Ἰάκωβον τὸν τοῦ 15
 Ἀλφαίου,¹⁸ καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον Ζηλωτὴν,¹⁹ Ἰούδαν 16
 Ἰακώβου, καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην,²⁰ ὃς καὶ ἐγένετο προδότης.²¹ 17
 Καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ,²² καὶ ὄχλος
 μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς
 Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ τῆς παραλίου²³ Τύρου²⁴ καὶ

¹ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ² κακοποιέω, do evil, harm. ³ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁴ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁵ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁶ ὑγιής, whole, healthy. ⁷ πλήθω, fill. ⁸ ἄνοια, ας, ἡ, folly, foolishness. ⁹ διαλαλέω, discuss, converse together. ¹⁰ διανυκτερεύω, spend the whole night. ¹¹ προσφωνέω, call to, summon. ¹² ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹³ ὀνομάζω, name, give a name to. ¹⁴ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁵ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ¹⁶ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ¹⁷ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ¹⁸ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹⁹ ζηλωτής, ου, ὁ, Zealot, zealot. ²⁰ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ²¹ προδότης, ου, ὁ, betrayer, traitor. ²² πεδινός, flat, level. ²³ παράλιος, ου, ἡ, coastal, on the coast. ²⁴ Τύρος, ου, ἡ, Tyre.

Σιδῶνος,¹ οἱ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι² ἀπὸ τῶν νόσων³
 αὐτῶν: καὶ οἱ ὀχλούμενοι⁴ ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ 18
 ἐθεραπεύοντο. Καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ: ὅτι 19
 δύνάμεις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἰάτο² πάντας.

Καὶ αὐτὸς ἐπάρας⁵ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ 20
 ἔλεγεν,

Μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα⁶ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

Μακάριοι οἱ πεινῶντες⁷ νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε.⁸ 21

Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε.⁹

Μακάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν 22
 ἀφορίσωσιν¹⁰ ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσιν,¹¹ καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα
 ὑμῶν ὡς πονηρόν, ἕνεκα¹² τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Χάρητε ἐν 23
 ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε:¹³ ἰδοὺ γάρ, ὁ μισθὸς¹⁴ ὑμῶν
 πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ: κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποιοῦν τοῖς προφήταις οἱ
 πατέρες αὐτῶν.

¹ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ² ἰάομαι, heal. ³ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁴ ὀχλέω, trouble, torment. ⁵ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁶ ὑμέτερος, your. ⁷ πεινάω, hunger, am hungry. ⁸ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁹ γελᾶω, laugh. ¹⁰ ἀφορίζω, separate, set apart. ¹¹ ὀνειδίζω, reproach, revile. ¹² ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹³ σκιρτάω, leap, leap for joy. ¹⁴ μισθός, οὗ, ὁ, wages, reward.

Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις,¹ ὅτι ἀπέχετε² τὴν παράκλησιν³ 24
 ὑμῶν.

Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι,⁴ ὅτι πεινάσετε.⁵ 25

Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες⁶ νῦν, ὅτι πενθήσετε⁷ καὶ κλαύσετε.

Οὐαὶ ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσιν οἱ ἄνθρωποι: κατὰ ταῦτα γὰρ 26
 ἐποιοῦν τοῖς ψευδοπροφήταις⁸ οἱ πατέρες αὐτῶν.

Ἀλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, 27
 καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους 28
 ὑμῖν, προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζόντων¹⁰ ὑμᾶς. Τῷ τύπτοντί 29
 σε ἐπὶ τὴν σιαγὸνα,¹² πάρεχε¹³ καὶ τὴν ἄλλην: καὶ ἀπὸ τοῦ
 αἵροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα¹⁴ μὴ κωλύσης.¹⁵ Παντὶ 30
 δὲ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου: καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντος τὰ σὰ¹⁶ μὴ ἀπαίτει.

Καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς 31
 ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. Καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, 32
 ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας
 αὐτοὺς ἀγαπῶσιν. Καὶ ἐὰν ἀγαθοποιήτε¹⁸ τοὺς ἀγαθοποιούντας¹⁸ 33

¹ πλούσιος, rich. ² ἀπέχω, received, obtain. ³ παράκλησις, εὖ, ἡ, exhortation, consolation. ⁴ ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ⁵ πεινάω, hunger, am hungry. ⁶ γελάω, laugh. ⁷ πενθέω, mourn, lament. ⁸ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ⁹ καταράσθαι, curse. ¹⁰ ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ¹¹ τύπτω, smite, beat. ¹² σιαγὼν, ὄνος, ἡ, cheek, jawbone. ¹³ παρέχω, offer, afford. ¹⁴ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁵ κωλύω, forbid, hinder. ¹⁶ σός, your, yours. ¹⁷ ἀπαιτέω, ask for, demand. ¹⁸ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right.

ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ
 ποιοῦσιν. Καὶ ἐὰν δανείζητε¹ παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν,² ποία 34
 ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν,¹
 ἵνα ἀπολάβωσιν² τὰ ἴσα.³ Πλὴν ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ 35
 ἀγαθοποιεῖτε,⁴ καὶ δανείζετε,¹ μηδὲν ἀπελπίζοντες;⁵ καὶ ἔσται ὁ
 μισθός⁶ ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου;⁷ ὅτι αὐτὸς
 χρηστός⁸ ἐστὶν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους⁹ καὶ πονηροὺς. Γίνεσθε οὖν 36
 οἰκτίρμονες,¹⁰ καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων¹⁰ ἐστίν. Καὶ 37
 μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. Μὴ καταδικάζετε,¹¹ καὶ οὐ μὴ
 καταδικασθῆτε;¹¹ ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε: δίδετε, καὶ 38
 δοθήσεται ὑμῖν: μέτρον¹² καλόν, πεπιεσμένον¹³ καὶ
 σεσαλευμένον¹⁴ καὶ ὑπερεκχυνόμενον¹⁵ δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον
 ὑμῶν. Τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ¹² ᾧ μετρεῖτε¹⁷ ἀντιμετρηθήσεται¹⁸
 ὑμῖν.

Εἶπεν δὲ παραβολὴν αὐτοῖς, Μήτι¹⁹ δύναται τυφλὸς τυφλὸν 39
 ὁδηγεῖν;²⁰ Οὐχὶ ἀμφότεροι²¹ εἰς βόθυνον²² πεσοῦνται; Οὐκ ἔστιν 40
 μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ: κατηρτισμένος²³ δὲ πᾶς

¹ δανείζω, lend, borrow. ² ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ³ ἴσος, equal, identical. ⁴ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ⁵ ἀπελπίζω, despair of, expect in return. ⁶ μισθός, οὖ, ὁ, wages, reward. ⁷ ὑψιστος, highest, most high. ⁸ χρηστός, good, kind. ⁹ ἀχάριστος, ungrateful. ¹⁰ οἰκτίρμων, merciful, compassionate. ¹¹ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ¹² μέτρον, οὖ, τό, measure, measuring rod. ¹³ πιέζω, press, press down. ¹⁴ σαλεύω, shake, excite. ¹⁵ ὑπερεκχύνω, pour out so that it overflows. ¹⁶ κόλπος, οὖ, ὁ, bosom, breast. ¹⁷ μετρέω, measure, estimate. ¹⁸ ἀντιμετρέω, measure in return. ¹⁹ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ²⁰ ὁδηγέω, lead, guide. ²¹ ἀμφότεροι, both, both of two. ²² βόθυνος, οὖ, ὁ, pit, ditch. ²³ καταρτίζω, mend, fit.

ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος¹ τὸ ἐν τῷ 41

ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν² τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ

ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς;³ Ἡ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, 42

Ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος¹ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς

τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν² οὐ βλέπων; Ὑποκριτά,⁴ ἔκβαλε

πρῶτον τὴν δοκὸν² ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις⁵

ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος¹ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Οὐ 43

γάρ ἐστιν δένδρον⁶ καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν;⁷ οὐδὲ δένδρον⁶

σαπρὸν⁷ ποιοῦν καρπὸν καλόν. Ἐκαστον γὰρ δένδρον⁶ ἐκ τοῦ 44

ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. Οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν⁸ συλλέγουσιν⁹

σῦκα,¹⁰ οὐδὲ ἐκ βάτου¹¹ τρυγῶσιν¹² σταφυλὴν.¹³ Ὁ ἀγαθὸς 45

ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ¹⁴ τῆς καρδίας αὐτοῦ

προφέρει¹⁵ τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ

θησαυροῦ¹⁴ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει¹⁵ τὸ πονηρόν: ἐκ γὰρ τοῦ

περισσεύματος¹⁶ τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.

Τί δέ με καλεῖτε, Κύριε, κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; Πᾶς ὁ 46

ἐρχόμενος πρὸς με καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων καὶ ποιῶν αὐτούς,

ὑποδείξω¹⁷ ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος: ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ 48

¹ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ² δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ³ κατανοέω, observe, understand. ⁴ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁵ διαβλέπω, see clearly, look intently. ⁶ δένδρον, ου, τό, tree. ⁷ σαπρὸς, rotten, worthless. ⁸ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ⁹ συλλέγω, collect, gather. ¹⁰ σῦκον, ου, τό, fig. ¹¹ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ¹² τρυγάω, gather in, harvest. ¹³ σταφυλή, ης, ἡ, grape, bunch of grapes. ¹⁴ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁵ προφέρω, bring forth, produce. ¹⁶ περίσσευμα, τος, τό, superfluity, abundance. ¹⁷ ὑποδείκνυμι, show, indicate.

οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψεν¹ καὶ ἐβάθυνεν,² καὶ ἔθηκεν
 θεμέλιον³ ἐπὶ τὴν πέτραν·⁴ πλημμύρας⁵ δὲ γενομένης,
 προσέρρηξεν⁶ ὁ ποταμός⁷ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσεν⁸
 σαλεῦσαι⁹ αὐτήν· θεμελιώτο¹⁰ γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.⁴ Ὁ δὲ 49
 ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι
 οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου·³ ἡ προσέρρηξεν⁶ ὁ ποταμός,⁷
 καὶ εὐθέως ἔπεσεν, καὶ ἐγένετο τὸ ρῆγμα¹¹ τῆς οἰκίας ἐκείνης
 μέγα.

Ἐπεὶ¹² δὲ ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ρήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς¹³ τοῦ 7
 λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς Καπερναοῦμ.¹⁴

Ἐκατοντάρχου¹⁵ δὲ τινος δούλος κακῶς¹⁶ ἔχων ἔμελλεν τελευτᾶν,¹⁷ 2
 ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος.¹⁸ Ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλεν 3
 πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως
 ἐλθὼν διασώσῃ¹⁹ τὸν δούλον αὐτοῦ. Οἱ δέ, παραγενόμενοι πρὸς 4
 τὸν Ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως,²⁰ λέγοντες ὅτι ἄξιός
 ἐστὶν ὃ παρέξει²¹ τοῦτο· ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν 5
 συναγωγὴν αὐτὸς ὠκοδόμησεν ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν 6

¹ σκάπτω, dig. ² βαθύνω, deepen, go down deep. ³ θεμέλιος, οὐ, ὁ, foundation. ⁴ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁵ πλημμύρα, ας, ἡ, flood. ⁶ προσρήγνυμι, dash against. ⁷ ποταμός, οὐ, ὁ, river, stream. ⁸ ἰσχύω, be strong, able. ⁹ σαλεύω, shake, excite. ¹⁰ θεμελιώω, lay a foundation, found. ¹¹ ρῆγμα, τος, τό, wreck, ruin. ¹² ἐπεὶ, when, since. ¹³ ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ¹⁴ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ¹⁵ ἑκατοντάρχης, centurion. ¹⁶ κακῶς, badly, evilly. ¹⁷ τελευτάω, die, end. ¹⁸ ἐντιμος, valued, precious. ¹⁹ διασώζω, save, bring safely to. ²⁰ σπουδαίως, with haste, diligently. ²¹ παρέχω, offer, afford.

αὐτοῖς. Ἦδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν¹ ἀπέχοντος² ἀπὸ τῆς οἰκίας,
 ἔπεμψεν πρὸς αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος³ φίλους,⁴ λέγων αὐτῷ,
 Κύριε, μὴ σκύλλου·⁵ οὐ γάρ εἰμι ἱκανὸς ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην⁶ μου
 εἰσέλθῃς· διὸ οὐδὲ ἑμαυτὸν ἡξίωσα⁷ πρὸς σε ἔλθεῖν· ἀλλ' εἶπέ 7
 λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται⁸ ὁ παῖς⁹ μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι 8
 ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος,¹⁰ ἔχων ὑπ' ἑμαυτὸν στρατιώτας,¹¹ καὶ
 λέγω τούτῳ, Πορεύθητι, καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ
 ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας 9
 δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτόν, καὶ στραφεὶς¹² τῷ
 ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν, Λέγω ὑμῖν, οὔτε ἐν τῷ Ἰσραὴλ
 τοσαύτην¹³ πίστιν εὑρον. Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς 10
 τὸν οἶκον εὑρον τὸν ἀσθενοῦντα δούλον ὑγιαίνοντα.¹⁴

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἑξῆς,¹⁵ ἐπορεύετο εἰς πόλιν καλουμένην Ναῖν·¹⁶ 11
 καὶ συνεπορεύοντο¹⁷ αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοί, καὶ ὄχλος
 πολὺς. Ὡς δὲ ἤγγισεν τῇ πύλῃ¹⁸ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ, 12
 ἐξεκομίζετο¹⁹ τεθνηκώς,²⁰ υἱὸς μονογενῆς²¹ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ
 αὐτὴ χήρα·²² καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. Καὶ ἰδὼν 13
 αὐτὴν ὁ κύριος ἐσπλαγχνίσθη²³ ἐπ' αὐτῇ, καὶ εἶπεν αὐτῇ, Μὴ

¹ μακρὰν, far away. ² ἀπέχω, received, obtain. ³ ἑκατοντάρχης, centurion. ⁴ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁵ σκύλλω, trouble, bother. ⁶ στέγη, ης, ἡ, roof, flat roof of a house. ⁷ ἀξιόω, consider worthy. ⁸ ἰάομαι, heal. ⁹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁰ τάσσω, arrange, appoint. ¹¹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ¹² στρέφω, turn, am converted. ¹³ τοσούτος, so great, so much. ¹⁴ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ¹⁵ ἐξῆς, next, next in order. ¹⁶ Ναῖν, ἡ, Nain. ¹⁷ συμπορεύομαι, come together, travel with. ¹⁸ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ¹⁹ ἐκκομίζω, carry out. ²⁰ θνήσκω, die, am dying. ²¹ μονογενῆς, only begotten, only. ²² χήρα, ας, ἡ, widow. ²³ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on.

κλαῖε. Καὶ προσελθὼν ἤψατο τῆς σοροῦ·¹ οἱ δὲ βαστάζοντες² 14
 ἔστησαν. Καὶ εἶπεν, Νεανίσκε,³ σοὶ λέγω, ἐγέρθητι. Καὶ 15
 ἀνεκάθισεν⁴ ὁ νεκρός, καὶ ἤρξατο λαλεῖν. Καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ
 μητρὶ αὐτοῦ. Ἐλαβεν δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, 16
 λέγοντες ὅτι Προφῆτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι
 Ἐπεσκέψατο⁵ ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. Καὶ ἐξηλθεν ὁ λόγος οὗτος 17
 ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ.⁶

Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννη οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. 18
 Καὶ προσκαλεσάμενος⁷ δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης
 ἔπεμψεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, λέγων, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον
 προσδοκῶμεν;⁸ Παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπον, 20
 Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς⁹ ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρὸς σε, λέγων, Σὺ εἶ ὁ
 ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;⁸ Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ 21
 ἐθεράπευσεν πολλοὺς ἀπὸ νόσων¹⁰ καὶ μαστίγων¹¹ καὶ
 πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο¹² τὸ
 βλέπειν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες 22
 ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ εἶδετε καὶ ἠκούσατε· ὅτι τυφλοὶ
 ἀναβλέπουσιν,¹³ χωλοὶ¹⁴ περιπατοῦσιν, λεπροὶ¹⁵ καθαρίζονται,

¹ σορός, οὐ, ἢ, coffin, bier. ² βαστάζω, bear, carry. ³ νεανίσκος, οὐ, ὁ, youth, young man. ⁴ ἀνακαθίζω, sit up. ⁵ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ⁶ περίχωρος, οὐ, ἢ, neighboring. ⁷ προσκαλέω, summon. ⁸ προσδοκάω, wait for, look for. ⁹ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁰ νόσος, οὐ, ἢ, disease, malady. ¹¹ μάστιξ, ἰγος, ἢ, whip, scourge. ¹² χαρίζομαι, give freely, forgive. ¹³ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹⁴ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁵ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous.

κωφοί¹ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται· καὶ 23
μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ² ἐν ἐμοί.

Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν τοῖς ὄχλοις 24
περὶ Ἰωάννου, Τί ἐξεληλύθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι;³
Κάλαμον⁴ ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον;⁵ Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν 25
; Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς⁶ ἱματίοις ἡμφιεσμένον;⁷ Ἴδού, οἱ ἐν
ἱματισμῷ⁸ ἐνδόξῳ⁹ καὶ τρυφῇ¹⁰ ὑπάρχοντες ἐν τοῖς βασιλείοις¹¹
εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; Προφήτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, 26
καὶ περισσότερον¹² προφήτου. Οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται, 27
Ἴδού, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς
κατασκευάσει¹³ τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. Λέγω γὰρ ὑμῖν, 28
μείζων ἐν γεννητοῖς¹⁴ γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου τοῦ
βαπτιστοῦ¹⁵ οὐδεὶς ἐστιν· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ
θεοῦ μείζων αὐτοῦ ἐστιν. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι 29
ἐδικαίωσαν τὸν θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα¹⁷ Ἰωάννου· οἱ 30
δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ¹⁸ τὴν βουλὴν¹⁹ τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν²⁰
εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ. Τίνι οὖν ὁμοιώσω²¹ 31
τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; Ὅμοιοί 32

¹ κωφός, deaf, dumb. ² σκανδαλίζω, cause to stumble. ³ θεάσασθαι, look at, behold. ⁴ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ⁵ σαλεύω, shake, excite. ⁶ μαλακός, soft, effeminate. ⁷ ἡμφιέννυμι, clothe, dress. ⁸ ἱματισμός, οὐ, ὁ, clothing. ⁹ ἐνδόξος, honored, glorious. ¹⁰ τρυφή, ἡς, ἡ, reveling, luxury. ¹¹ βασιλείος, kingly, royal. ¹² περισσός, excessive, abundant. ¹³ κατασκευάζω, prepare, build. ¹⁴ γεννητός, born, begotten. ¹⁵ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁶ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁷ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ¹⁸ νομικός, pertaining to the law. ¹⁹ βουλή, ἡς, ἡ, counsel, purpose. ²⁰ ἀθετέω, reject, annul. ²¹ ὁμοίω, make like, liken.

εἰσιν παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ¹ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν²
 ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν, Ἡυλήσαμεν³ ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε⁴
 ἐθρηνήσαμεν⁵ ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. Ἐλήλυθεν γὰρ Ἰωάννης 33
 ὁ βαπτιστῆς⁶ μήτε ἄρτον ἐσθίων μήτε οἶνον πίνων, καὶ λέγετε,
 Δαιμόνιον ἔχει: ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, 34
 καὶ λέγετε, Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος⁷ καὶ οἰνοπότης,⁸ φίλος⁹
 τελωνῶν¹⁰ καὶ ἁμαρτωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν 35
 τέκνων αὐτῆς πάντων.

Ἦρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων ἵνα φάγη μετ' αὐτοῦ: καὶ 36
 εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φαρισαίου ἀνεκλίθη.¹¹ Καὶ ἰδοὺ, 37
 γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλὸς, ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται¹²
 ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα¹³ ἀλάβαστρον¹⁴ μύρου,¹⁵ 38
 καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, ἥρξατο
 βρέχειν¹⁶ τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσιν,¹⁷ καὶ ταῖς θριξίν¹⁸ τῆς
 κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασθεν,¹⁹ καὶ κατεφίλει²⁰ τοὺς πόδας αὐτοῦ,
 καὶ ἤλειφεν²¹ τῷ μύρῳ.¹⁵ Ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν 39
 εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων, Οὗτος, εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς
 καὶ ποταπὴ²² ἡ γυνὴ ἥτις ἄπτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλὸς ἐστίν. 40

¹ ἀγορά, ἀς, ἡ, marketplace, place of assembly. ² προσφωνέω, call to, summon. ³ αὐλέω, play a flute, play the flute. ⁴ ὀρχέομαι, dance. ⁵ θρηνέω, lament, mourn. ⁶ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁷ φάγος, ου, ὁ, glutton. ⁸ οἰνοπότης, ου, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ⁹ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹⁰ τελωνῆς, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹¹ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹³ κομίζω, receive, bring. ¹⁴ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ¹⁵ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹⁶ βρέχω, send rain, rain. ¹⁷ δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ¹⁸ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁹ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ²⁰ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ²¹ ἀλείφω, anoint. ²² ποταπός, what kind of? what type of?

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, Σίμων, ἔχω σοί τι
εἰπεῖν. Ὁ δὲ φησιν, Διδάσκαλε, εἰπέ. Δύο χρεωφειλέται¹ ἦσαν 41
δανειστῇ² τινί· ὁ εἷς ὥφειλεν δηνάρια³ πεντακόσια,⁴ ὁ δὲ ἕτερος
πεντήκοντα.⁵ Μὴ ἔχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις⁶ 42
ἐχαρίσατο.⁷ Τίς οὖν αὐτῶν, εἰπέ, πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; 43
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν, Ὑπολαμβάνω⁸ ὅτι ὃ τὸ πλεῖον
ἐχαρίσατο.⁷ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ὅρθως⁹ ἔκρινας. Καὶ στραφεὶς¹⁰ 44
πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ Σίμωνι ἔφη, Βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα;
Εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ
ἔδωκας· αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν¹¹ ἔβρεξέν¹² μου τοὺς πόδας, καὶ
ταῖς θριξίν¹³ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξεν.¹⁴ Φίλημά¹⁵ μοι οὐκ 45
ἔδωκας· αὕτη δέ, ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλιπεν¹⁶ καταφιλοῦσά¹⁷
μου τοὺς πόδας. Ἐλαίω¹⁸ τὴν κεφαλὴν μου οὐκ ἤλειψας·¹⁹ αὕτη 46
δὲ μύρω²⁰ ἤλειψέν¹⁹ μου τοὺς πόδας. Οὗ χάριν,²¹ λέγω σοι, 47
ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησεν πολὺ· ὃ δὲ
ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. Εἶπεν δὲ αὐτῇ, Ἀφέωνταί σου αἱ 48
ἁμαρτίαι. Καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι²² λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Τίς 49
οὗτός ἐστιν ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφήσιν; Εἶπεν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα, 50
Ἡ πίστις σου σέσωκέν σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.

¹ χρεωφειλέτης, ου, ὁ, debtor. ² δανειστής, ὁ, lender, creditor. ³ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁴ πεντακόσιοι, five hundred, 500. ⁵ πενήκοντα, fifty, 50. ⁶ ἀμφότεροι, both, both of two. ⁷ χαρίζομαι, give freely, forgive. ⁸ ὑπολαμβάνω, take up, receive. ⁹ ὀρθῶς, rightly, correctly. ¹⁰ στρέφω, turn, am converted. ¹¹ δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ¹² βρέχω, send rain, rain. ¹³ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁴ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹⁵ φίλημα, τος, τό, kiss. ¹⁶ διαλείπω, stop, cease. ¹⁷ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹⁸ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁹ ἀλείφω, anoint. ²⁰ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ²¹ χάριν, in favor of, for the pleasure of. ²² συνανάκειμαι, recline at table with.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς,¹ καὶ αὐτὸς διώδευεν² κατὰ πόλιν καὶ **8**
 κώμην,³ κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ:
 καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, καὶ γυναῖκές τινες αἱ ἦσαν **2**
 τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν,⁴
 Μαρία ἡ καλουμένη Μαгдаληνή,⁵ ἀφ' ἧς δαιμόνια ἐπτὰ
 ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα⁶ γυνὴ Χουζᾶ⁷ ἐπιτρόπου⁸ Ἡρώδου, καὶ **3**
 Σουσάννα,⁹ καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν
 ὑπαρχόντων αὐταῖς.

Συνιόντος¹⁰ δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων **4**
 πρὸς αὐτόν, εἶπεν διὰ παραβολῆς, Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ **5**
 σπεῖραι τὸν σπόρον¹² αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῷ σπεῖρειν αὐτόν, ὃ μὲν
 ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ κατεπατήθη,¹³ καὶ τὰ πετεινὰ¹⁴ τοῦ
 οὐρανοῦ κατέφαγεν¹⁵ αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν,¹⁶ **6**
 καὶ φυὲν¹⁷ ἐξηράνθη,¹⁸ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἱκμάδα.¹⁹ Καὶ ἕτερον **7**
 ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν,²⁰ καὶ συμφυεῖσαι²¹ αἱ ἀκανθαὶ²⁰
 ἀπέπνιξαν²² αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ **8**
 φυὲν¹⁷ ἐποίησεν καρπὸν ἑκατονταπλασίονα.²³ Ταῦτα λέγων
 ἐφώνει, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

¹ καθεξῆς, successively, in order. ² διοδεύω, travel through, go about. ³ κώμη, ης, ἡ, village. ⁴ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ⁵ Μαгдаληνή, ης, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁶ Ἰωάννα, ας, ἡ, Joanna. ⁷ Χουζᾶς, ᾶ, ὁ, Chuza. ⁸ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ⁹ Σουσάννα, ης, ἡ, Susanna, Susannah. ¹⁰ σύνειμι, be with, come together. ¹¹ ἐπιπορεύομαι, journey to, travel to. ¹² σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ¹³ καταπατέω, trample under foot. ¹⁴ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹⁵ κατεσθίω, eat up, devour. ¹⁶ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁷ φύω, grow up, spring up. ¹⁸ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁹ ἱκμάς, ἄδος, ἡ, moisture. ²⁰ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ²¹ συμφύω, grow at the same time. ²² ἀποπνίγω, choke, drown. ²³ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold.

Ἐπηρεῶντων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Τίς εἴη ἡ 9
 παραβολὴ αὕτη; Ὁ δὲ εἶπεν, Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια¹ 10
 τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ· τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα
 βλέποντες μὴ βλέπωσιν, καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν.² Ἔστιν δὲ 11
 αὕτη ἡ παραβολή· Ὁ σπόρος³ ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. Οἱ δὲ 12
 παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσὶν οἱ ἀκούοντες, εἴτα⁴ ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ
 αἶρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες
 σωθῶσιν. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας⁵ οἳ, ὅταν ἀκούσωσιν, μετὰ χαρᾶς 13
 δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ρίζαν⁶ οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν
 πιστεύουσιν, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ⁷ ἀφίστανται.⁸ Τὸ δὲ εἰς τὰς 14
 ἀκάνθας⁹ πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν¹⁰
 καὶ πλούτου¹¹ καὶ ἡδονῶν¹² τοῦ βίου¹³ πορευόμενοι συμπνίγονται,
 καὶ οὐ τελεσφοροῦσιν.¹⁵ Τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν οἵτινες 15
 ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ, ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσιν,¹⁶
 καὶ καρποφοροῦσιν¹⁷ ἐν ὑπομονῇ.

Οὐδεὶς δὲ λύχνον¹⁸ ἄψας καλύπτει¹⁹ αὐτὸν σκεύει,²⁰ ἢ ὑποκάτω²¹ 16
 κλίνης²² τίθῃσιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας²³ ἐπιτίθῃσιν, ἵνα οἱ
 εἰσπορευόμενοι²⁴ βλέπωσιν τὸ φῶς. Οὐ γάρ ἐστιν κρυπτόν,²⁵ ὃ οὐ 17

¹ μυστήριον, ου, τό, secret, mystery. ² συνίημι, understand, consider. ³ σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ⁴ εἴτα, then, thereafter. ⁵ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁶ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ⁷ πειρασμός, οῦ, ὁ, temptation, trial. ⁸ ἀφίστημι, withdraw, depart. ⁹ ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁰ μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ¹¹ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ¹² ἡδονή, ης, ἡ, pleasure, lust. ¹³ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹⁴ συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹⁵ τελεσφορέω, produce mature fruit. ¹⁶ κατέχω, hold back, hold fast. ¹⁷ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁸ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁹ καλύπτω, cover, veil. ²⁰ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ²¹ ὑποκάτω, under, below. ²² κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ²³ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ²⁴ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ²⁵ κρυπτός, hidden, secret.

φανερὸν¹ γενήσεται: οὐδὲ ἀπόκρυφον,² ὃ οὐ γνωσθήσεται καὶ εἰς
 φανερὸν¹ ἔλθῃ. Βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε: ὃς γὰρ ἐὰν ἔχη, 18
 δοθήσεται αὐτῷ: καὶ ὃς ἐὰν μὴ ἔχη, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται
 ἀπ' αὐτοῦ.

Παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ 19
 ἠδύναντο συντυχεῖν³ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. Καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ, 20
 λεγόντων, Ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἐστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν
 σε θέλοντες. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μήτηρ μου 21
 καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ
 ποιοῦντες αὐτόν.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἐνέβη⁴ εἰς πλοῖον καὶ οἱ 22
 μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν⁵
 τῆς λίμνης.⁶ Καὶ ἀνήχθησαν.⁷ Πλεόντων⁸ δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσεν:⁹ 23
 καὶ κατέβη λαῖλαψ¹⁰ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην,⁶ καὶ
 συνεπληροῦντο,¹¹ καὶ ἐκινδύνεον.¹² Προσελθόντες δὲ διήγειραν 24
 αὐτόν, λέγοντες, Ἐπιστάτα,¹⁴ ἐπιστάτα,¹⁴ ἀπολλύμεθα. Ὁ δὲ
 ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος: καὶ
 ἐπαύσαντο,¹⁵ καὶ ἐγένετο γαλήνη.¹⁶ Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ποῦ ἐστὶν ἡ 25

¹ φανερός, manifest, apparent. ² ἀπόκρυφος, hidden, secret. ³ συντυγχάνω, meet with, join. ⁴ ἐμβαίνω, embark. ⁵ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁶ λίμνη, ης, ἡ, lake. ⁷ ἀνάγω, lead up, restore. ⁸ πλέω, sail. ⁹ ἀφυπνόω, fall asleep. ¹⁰ λαῖλαψ, απος, ἡ, hurricane, storm. ¹¹ συμπληρόω, fulfill, be swamped. ¹² κινδυνεύω, be in danger, am in danger. ¹³ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹⁴ ἐπιστάτης, ου, ό, chief, commander. ¹⁵ παύω, cause to cease. ¹⁶ γαλήνη, ης, ἡ, calm.

πίστις ὑμῶν; Φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς
 ἀλλήλους, Τίς ἄρα¹ οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει²
 καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν³ αὐτῷ;

Καὶ κατέπλευσαν⁴ εἰς τὴν χώραν⁵ τῶν Γαδαρηνῶν,⁶ ἣτις ἐστὶν 26
 ἀντιπέραν⁷ τῆς Γαλιλαίας. Ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, 27
 ὑπήντησεν⁸ αὐτῷ ἀνὴρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχεν δαιμόνια ἐκ
 χρόνων ἱκανῶν, καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο,⁹ καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ
 ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνημασιν.¹⁰ Ἴδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ 28
 ἀνακράζας,¹¹ προσέπεσεν¹² αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν, Τί
 ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου;¹³ Δέομαί¹⁴ σου, μὴ
 με βασανίσῃς.¹⁵ Παρήγγειλεν γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ 29
 ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου: πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηπάκει¹⁶
 αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο¹⁷ ἀλύσειν¹⁸ καὶ πέδαις¹⁹ φυλασσόμενος, καὶ
 διαρρήσων²⁰ τὰ δεσμὰ²¹ ἡλαύνετο²² ὑπὸ τοῦ δαίμονος²³ εἰς τὰς
 ἐρήμους. Ἐπηρώτησεν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι ἐστὶν 30
 ὄνομα; Ὁ δὲ εἶπεν, Λεγεών,²⁴ ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς
 αὐτόν. Καὶ παρεκάλει αὐτὸν ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ² αὐτοῖς εἰς τὴν 31
 ἄβυσσον²⁵ ἀπελθεῖν. Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη²⁶ χοίρων²⁷ ἱκανῶν 32

¹ ἄρα, so? (introduces a question). ² ἐπιτάσσω, command, give order. ³ ὑπακούω, obey, listen. ⁴ καταπλέω, sail down. ⁵ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁶ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ⁷ ἀντιπέραν, on the opposite side or shore. ⁸ ὑπαντάω, meet, go to meet. ⁹ ἐνδιδύσκω, dress, put on. ¹⁰ μνημα, τος, τό, grave, tomb. ¹¹ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹² προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹³ ὕψιστος, highest, most high. ¹⁴ δέομαι, ask, request. ¹⁵ βασανίζω, torment, torture. ¹⁶ συναρπάζω, seize, drag away. ¹⁷ δεσμέω, bind. ¹⁸ ἄλυσις, εως, ἡ, chain. ¹⁹ πέδη, ης, ἡ, fetter, shackle. ²⁰ διαρρήσσω, tear asunder. ²¹ δεσμός, οὔ, ὁ, chain, bond. ²² ἐλαύνω, drive or push, row. ²³ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ²⁴ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ²⁵ ἄβυσσος, ου, ἡ, bottomless, incomprehensible depth. ²⁶ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ²⁷ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig.

βοσκομένων¹ ἐν τῷ ὄρει· καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα ἐπιτρέψῃ²
αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν. Καὶ ἐπέτρεψεν² αὐτοῖς. Ἐξελθόντα 33
δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους·³ καὶ
ῥομήσαν⁴ ἡ ἀγέλη⁵ κατὰ τοῦ κρημνοῦ⁶ εἰς τὴν λίμνην,⁷ καὶ
ἀπεπνίγη.⁸ Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες¹ τὸ γεγεννημένον ἔφυγον,⁹ καὶ 34
ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν 35
τὸ γεγονός· καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὔρον καθήμενον
τὸν ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον¹⁰ καὶ
σωφρονούντα,¹¹ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐφοβήθησαν. 36
Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς.¹² 37
Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου¹³ τῶν
Γαδαρηνῶν¹⁴ ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνέιχοντο·¹⁵
αὐτὸς δὲ ἐμβὰς¹⁶ εἰς τὸ πλοῖον ὑπέστρεψεν. Ἐδέετο¹⁷ δὲ αὐτοῦ ὁ 38
ἄνθρωπος ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια εἶναι σὺν αὐτῷ. Ἀπέλυσεν
δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων, Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ 39
διηγοῦ¹⁸ ὅσα ἐποίησέν σοι ὁ θεός. Καὶ ἀπῆλθεν, καθ' ὅλην τὴν
πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.

¹ βόσκω, feed. ² ἐπιτρέπω, permit, allow. ³ χοῖρος, σου, ὁ, swine, pig. ⁴ ὀρμάω, hasten on, rush. ⁵ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ⁶ κρημνός, οὗ, ὁ, steep bank, cliff. ⁷ λίμνη, ης, ἡ, lake. ⁸ ἀποπνίγω, choke, drown. ⁹ φεύγω, flee, escape. ¹⁰ ἱματίζω, dress, clothe. ¹¹ σωφρονέω, be of sound mind, judgment. ¹² δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹³ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁴ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ¹⁵ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁶ ἐμβαίνω, embark. ¹⁷ δέομαι, ask, request. ¹⁸ διηγέομαι, relate fully, relate in full.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο¹ αὐτὸν ὁ 40
 ὄχλος· ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες² αὐτόν. Καὶ ἰδοῦ, ἦλθεν 41
 ἀνὴρ ὃν ὄνομα Ἰάειρος,³ καὶ αὐτὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχεν,
 καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτόν
 εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· ὅτι θυγάτηρ⁴ μονογενὴς⁵ ἦν αὐτῷ 42
 ὡς ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκειν. Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτόν
 οἱ ὄχλοι συνέπνιγον⁶ αὐτόν.

Καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ρύσει⁷ αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις ἰατροῖς⁸ 43
 προσαναλώσασα⁹ ὅλον τὸν βίον¹⁰ οὐκ ἴσχυσεν¹¹ ὑπ' οὐδενὸς
 θεραπευθῆναι, προσελθοῦσα ὀπισθεν,¹² ἥψατο τοῦ κρασπέδου¹³ 44
 τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ παραχρῆμα¹⁴ ἔστη ἡ ρύσις⁷ τοῦ αἵματος
 αὐτῆς. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Τίς ὁ ἀψάμενός μου; Ἀρνουμένων δὲ 45
 πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, Ἐπιστάτα,¹⁵ οἱ ὄχλοι
 συνέχουσιν¹⁶ σε καὶ ἀποθλίβουσιν,¹⁷ καὶ λέγεις, Τίς ὁ ἀψάμενός
 μου; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ὁψατό μου τις· ἐγὼ γὰρ ἔγνω δύναιμι 46
 ἐξελθούσαν ἀπ' ἐμοῦ. Ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθεν,¹⁸ 47
 τρέμουσα¹⁹ ἦλθεν, καὶ προσπεσοῦσα²⁰ αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν²¹ ἥψατο
 αὐτοῦ ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη²²

¹ ἀποδέχομαι, receive gladly, welcome. ² προσδοκάω, wait for, look for. ³ Ἰάειρος, ου, ό, Jairus. ⁴ θυγάτηρ, τρος, ή, daughter. ⁵ μονογενής, only begotten, only. ⁶ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁷ ρύσις, εως, ή, flowing, hemorrhage. ⁸ ἰατρός, ού, ό, physician. ⁹ προσαναλίσκω, spend lavishly, spend beside. ¹⁰ βίος, ου, ό, life, manner of life. ¹¹ ἰσχύω, be strong, able. ¹² ὀπισθεν, behind, after. ¹³ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁴ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁵ ἐπιστάτης, ου, ό, chief, commander. ¹⁶ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁷ ἀποθλίβω, press upon, crowd in upon. ¹⁸ λανθάνω, escape notice, am hidden. ¹⁹ τρέμω, tremble, am afraid. ²⁰ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ²¹ αἰτία, ας, ή, cause, reason. ²² ἰάομαι, heal.

παραχρήμα.¹ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Θάρσει,² θύγατερ,³ ἡ πίστις σου 48
σέσωκέν σε: πορεύου εἰς εἰρήνην.

Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεται τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου,⁴ 49
λέγων αὐτῷ ὅτι Τέθνηκεν⁵ ἡ θυγάτηρ³ σου: μὴ σκύλλε⁶ τὸν
διδάσκαλον. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων, Μὴ 50
φοβοῦ: μόνον πίστευε, καὶ σωθήσεται. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, 51
οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδένα, εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ
Ἰάκωβον, καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς⁷ καὶ τὴν μητέρα. Ἐκλαιοι 52
δὲ πάντες, καὶ ἐκόπτοντο⁸ αὐτήν. Ὁ δὲ εἶπεν, Μὴ κλαίετε: οὐκ
ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.⁹ Καὶ κατεγέλων¹⁰ αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι 53
ἀπέθανεν. Αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τῆς 54
χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησεν λέγων, Ἡ παῖς,⁷ ἐγείρου. Καὶ 55
ἐπέστρεψεν τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρήμα:¹ καὶ
διέταξεν¹¹ αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. Καὶ ἐξέστησαν¹² οἱ γονεῖς¹³ αὐτῆς: 56
ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

Συγκαλεσάμενος¹⁴ δὲ τοὺς δώδεκα, ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ 9
ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους¹⁵ θεραπεύειν. Καὶ 2
ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ

¹ παραχρήμα, immediately, instantly. ² θαρσέω, of good courage, of good cheer. ³ θυγάτηρ, τρως, ἡ, daughter. ⁴ ἀρχισυναγώγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ⁵ θνήσκω, die, am dying. ⁶ σκύλλω, trouble, bother. ⁷ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁸ κόπτω, strike, smite. ⁹ καθεύδω, sleep. ¹⁰ καταγελᾶω, deride, ridicule. ¹¹ διατάσσω, command, give orders to. ¹² ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹³ γονεῦς, ἑως, ὁ, parent. ¹⁴ συγκαλέω, call together. ¹⁵ νόσος, ου, ἡ, disease, malady.

ἰᾶσθαι¹ τοὺς ἀσθενοῦντας. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδὲν αἴρετε 3
 εἰς τὴν ὁδόν· μήτε ῥάβδους,² μήτε πήραν,³ μήτε ἄρτον, μήτε
 ἀργύριον,⁴ μήτε ἀνά⁵ δύο χιτῶνας⁶ ἔχειν. Καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν 4
 εἰσέλθῃτε, ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν⁷ ἐξέρχεσθε. Καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ 5
 δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ τὸν
 κονιορτὸν⁸ ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε⁹ εἰς μαρτύριον¹⁰
 ἐπ' αὐτούς. Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας,¹¹ 6
 εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.¹²

Ἦκουσεν δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης¹³ τὰ γινόμενα ὑπ' αὐτοῦ πάντα· 7
 καὶ διηπόρει,¹⁴ διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπὸ τινων ὅτι Ἰωάννης ἐγήγερται
 ἐκ νεκρῶν· ὑπὸ τινων δὲ ὅτι Ἡλίας ἐφάνη· ἄλλων δὲ ὅτι 8
 Προφῆτης εἷς τῶν ἀρχαίων¹⁵ ἀνέστη. Καὶ εἶπεν Ἡρώδης, 9
 Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα·¹⁶ τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ
 ἀκούω τοιαῦτα; Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.

Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο¹⁷ αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. 10
 Καὶ παραλαβὼν αὐτούς, ὑπεχώρησεν¹⁸ κατ' ἰδίαν εἰς τόπον
 ἔρημον πόλεως καλουμένης Βηθσαιδάν.¹⁹ Οἱ δὲ ὄχλοι γινόντες 11

¹ ἰάομαι, heal. ² ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ³ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ⁴ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁵ ἀνά, upwards, upon. ⁶ χιτῶν, ὤνος, ὁ, tunic, garment. ⁷ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁸ κονιορτός, οὔ, ὁ, dust. ⁹ ἀποτινάσσω, shake off. ¹⁰ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹¹ κώμη, ης, ἡ, village. ¹² πανταχοῦ, everywhere. ¹³ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ¹⁴ διαπορέω, be greatly perplexed or at a loss. ¹⁵ ἀρχαῖος, old, ancient. ¹⁶ ἀποκεφαλίζω, behead. ¹⁷ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ¹⁸ ὑποχώρῃω, withdraw, go away. ¹⁹ Βηθσαιδᾶ, ἡ, Bethsaida.

ἡκολούθησαν αὐτῷ· καὶ δεξάμενος αὐτούς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ
 τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρεῖαν ἔχοντας θεραπείας¹ ἰάτο.²
 Ἦ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν·³ προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα εἶπον 12
 αὐτῷ, Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κύκλῳ⁴
 κώμας⁵ καὶ τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσιν,⁶ καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισμόν·⁷
 ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Δότε 13
 αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ εἶπον, Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε
 ἄρτοι καὶ ἰχθύες⁸ δύο, εἰ μήτι⁹ πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς
 πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα.¹⁰ Ἦσαν γὰρ ὥσει¹¹ ἄνδρες 14
 πεντακισχίλιοι.¹² Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ,
 Κατακλίνατε¹³ αὐτοὺς κλισίας¹⁴ ἀνὰ¹⁵ πενήκοντα.¹⁶ Καὶ 15
 ἐποίησαν οὕτως, καὶ ἀνέκλιναν¹⁷ ἅπαντας. Λαβὼν δὲ τοὺς πέντε 16
 ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,⁸ ἀναβλέψας¹⁸ εἰς τὸν οὐρανόν,
 εὐλόγησεν αὐτούς, καὶ κατέκλασεν,¹⁹ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς
 παρατιθέναι²⁰ τῷ ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον καὶ ἐχορτάσθησαν²¹ πάντες: 17
 καὶ ἦρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων,²² κόφιοι²³ δώδεκα.

¹θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ²ἰάομαι, heal. ³κλίνω, cause to bend, bow. ⁴κύκλος, ου, ὁ, circle. ⁵κώμη, ης, ἡ, village. ⁶καταλύω, destroy, lodge. ⁷ἐπισιτισμός, ος, ὁ, provisions, provision. ⁸ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ⁹μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁰βρώμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹¹ὥσει, like, about. ¹²πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹³κατακλίνω, make to lie down, recline. ¹⁴κλισία, ας, ἡ, group of people eating together. ¹⁵ἀνὰ, upwards, upon. ¹⁶πεντήκοντα, fifty, 50. ¹⁷ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹⁸ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹⁹κατακλάω, break in pieces. ²⁰παρατίθημι, set before, entrust. ²¹χορτάζω, eat until full, be filled. ²²κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ²³κόφιος, ου, ὁ, basket, large basket.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον καταμόνας,¹ 18
 συνῆσαν² αὐτῷ οἱ μαθηταί· καὶ ἐπηρώτησεν αὐτούς, λέγων,
 Τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, 19
 Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν·³ ἄλλοι δὲ Ἠλίαν·⁴ ἄλλοι δὲ ὅτι
 Προφῆτης τις τῶν ἀρχαίων⁵ ἀνέστη. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ 20
 τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν, Τὸν χριστὸν
 τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς παρήγγειλεν μηδενὶ εἰπεῖν 21
 τοῦτο, εἰπὼν ὅτι Δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ 22
 ἀποδοκιμασθῆναι⁶ ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ
 γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. 23
 Ἐλεγεν δὲ πρὸς πάντας, Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν,
 ἀπαρνησάσθω⁷ ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν⁸ αὐτοῦ, καὶ
 ἀκολουθεῖτω μοι. Ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σώσαι, 24
 ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν⁹ ἐμοῦ,
 οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται¹⁰ ἄνθρωπος, κερδήσας¹¹ 25
 τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιωθείς;¹² Ὃς γὰρ ἂν 26
 ἐπαισχυνηθῇ¹³ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου ἐπαισχυνηθήσεται,¹³ ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ
 τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς,¹⁴ 27

¹ καταμόνας, alone, apart. ² σύνεμι, be with, come together. ³ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁴ Ἠλίας, ου, ὁ, Elijah. ⁵ ἀρχαῖος, old, ancient. ⁶ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁷ ἀπαρνεόμαι, deny, refuse. ⁸ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ⁹ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹⁰ ὠφελέω, profit, help. ¹¹ κερδαίνω, gain, win. ¹² ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ¹³ ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ¹⁴ ἀληθῶς, truly, really.

εἰσὶν τινες τῶν ὧδε ἐστώτων, οἱ οὐ μὴ γεύσωνται¹ θανάτου, ἕως
ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὥσει² ἡμέραι ὀκτώ,³ καὶ 28
παραλαβὼν Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ
ὄρος προσεύξασθαι. Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτόν, τὸ 29
εἶδος⁴ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς⁵ αὐτοῦ
λευκὸς⁶ ἐξαστράπτων.⁷ Καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες δύο συνελάλουν⁸ αὐτῷ, 30
οἵτινες ἦσαν Μωσῆς καὶ Ἡλίας, οἱ ὀφθέντες ἐν δόξῃ ἔλεγον τὴν 31
ἐξοδὸν⁹ αὐτοῦ ἣν ἐμελλεν πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὁ δὲ Πέτρος 32
καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι¹⁰ ὕπνῳ·¹¹ διαγρηγορήσαντες¹²
δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστώτας
αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι¹⁴ αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, 33
εἶπεν Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Ἐπιστάτα,¹⁵ καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς
ὧδε εἶναι· καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς¹⁶ τρεῖς, μίαν σοί, καὶ μίαν
Μωσῇ, καὶ μίαν Ἡλίᾳ· μὴ εἰδῶς δὲ λέγει. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ 34
λέγοντος, ἐγένετο νεφέλη¹⁷ καὶ ἐπεσκίασεν¹⁸ αὐτούς· ἐφοβήθησαν
δὲ ἐν τῷ ἐκείνους εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην.¹⁷ Καὶ φωνὴ ἐγένετο 35
ἐκ τῆς νεφέλης,¹⁷ λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός·

¹ γεύομαι, taste, experience. ² ὥσει, like, about. ³ ὀκτώ, eight, 8. ⁴ εἶδος, οὐς, τό, form, sight. ⁵ ἱματισμός, οὐ, ὁ, clothing. ⁶ λευκός, white, bright. ⁷ ἐξαστράπτω, flash like lightning. ⁸ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁹ ἐξοδος, οὐ, ἡ, departure, exodus. ¹⁰ βαρέω, burden, weigh down. ¹¹ ὕπνος, οὐ, ὁ, sleep. ¹² διαγρηγορέω, keep awake, awake fully. ¹³ συνίστημι, commend (transitive), stand with. ¹⁴ διαχωρίζομαι, separate myself from, part from. ¹⁵ ἐπιστάτης, οὐ, ὁ, chief, commander. ¹⁶ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ¹⁷ νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ¹⁸ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop.

αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνήν, εὗρέθη ὁ Ἰησοῦς 36
 μόνος. Καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν,¹ καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις
 ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν ἑώρακασιν.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἐξῆς² ἡμέρᾳ, κατελθόντων³ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, 37
 συνήντησεν⁴ αὐτῷ ὄχλος πολὺς. Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου 38
 ἀνεβόησεν,⁵ λέγων, Διδάσκαλε, δέομαί⁶ σου, ἐπιβλέψαι⁷ ἐπὶ τὸν
 υἱόν μου, ὅτι μονογενὴς⁸ ἐστίν μοι: καὶ ἰδοὺ, πνεῦμα λαμβάνει 39
 αὐτόν, καὶ ἐξαίφνης⁹ κρᾶζει, καὶ σπαράσσει¹⁰ αὐτὸν μετὰ ἁφροῦ,¹¹
 καὶ μόγις¹² ἀποχωρεῖ¹³ ἀπ' αὐτοῦ, συντρίβον¹⁴ αὐτόν. Καὶ 40
 ἐδεήθη⁶ τῶν μαθητῶν σου ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ
 ἠδυνήθησαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ὡ¹⁵ γενεὰ ἄπιστος¹⁶ 41
 καὶ διεστραμμένη,¹⁷ ἕως πότε¹⁸ ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι¹⁹
 ὑμῶν; Προσάγαγε²⁰ τὸν υἱόν σου ὧδε. Ἔτι δὲ προσερχομένου 42
 αὐτοῦ, ἔρρηξεν²¹ αὐτὸν τὸ δαιμόνιον καὶ συνεσπάραξεν:²²
 ἐπετίμησεν δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο²³
 τὸν παιῖδα,²⁴ καὶ ἀπέδωκεν αὐτόν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. Ἐξεπλήσσοντο 43
 δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι²⁶ τοῦ θεοῦ.

¹ σιγάω, be silent, become silent. ² ἐξῆς, next, next in order. ³ κατέρχομαι, come down, go down. ⁴ συναντάω, meet with, hence to happen. ⁵ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ⁶ δέομαι, ask, request. ⁷ ἐπιβλέπω, look on (with favor), have regard for. ⁸ μονογενής, only begotten, only. ⁹ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ¹⁰ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹¹ ἁφρός, οὐ, ὁ, foam, foaming. ¹² μόγις, hardly, scarcely. ¹³ ἀποχωρέω, go away, depart. ¹⁴ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁵ ὦ, Oh! omega. ¹⁶ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁷ διαστρέφω, distort, pervert. ¹⁸ πότε, when? at what time? ¹⁹ ἀνέχομαι, endure, bear with. ²⁰ προσάγω, bring (forward), approach. ²¹ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ²² συσπαράσσω, convulse. ²³ ἰάομαι, heal. ²⁴ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ²⁵ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²⁶ μεγαλειότης, ἡ, splendor, magnificence.

Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν
 πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς 44
 λόγους τούτους· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι
 εἰς χεῖρας ἀνθρώπων. Οἱ δὲ ἠγνούουν¹ τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν 45
 παρακεκαλυμμένον² ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἰσθωνται³ αὐτό· καὶ
 ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.

Εἰσηλθεν δὲ διαλογισμὸς⁴ ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. Ὁ 46
 δὲ Ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν⁴ τῆς καρδίας αὐτῶν,
 ἐπιλαβόμενος⁵ παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ, καὶ εἶπεν 48
 αὐτοῖς, Ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐμὲ
 δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με· ὁ
 γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων οὗτος ἔσται μέγας.

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶπεν, Ἐπιστάτα,⁶ εἶδομέν τινα ἐπὶ τῷ 49
 ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια· καὶ ἐκωλύσαμεν⁷ αὐτόν, ὅτι
 οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, Μὴ 50
 κωλύετε·⁷ ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἔστιν.

¹ ἀγνοέω, not know, be unaware. ² παρακαλύπτω, hide, conceal. ³ αἰσθάνομαι, notice, perceive. ⁴ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ⁵ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁶ ἐπιστάτης, οὐ, ὁ, chief, commander. ⁷ κωλύω, forbid, hinder.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι¹ τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως² 51
αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξεν³ τοῦ πορεύεσθαι
εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ: 52
καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην⁴ Σαμαρειτῶν,⁵ ὥστε
ἐτοιμάσαι αὐτῷ. Καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον 53
αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ 54
αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης εἶπον, Κύριε, θέλεις εἰπωμεν πῦρ
καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι⁶ αὐτούς, ὥς καὶ
Ἡλίας ἐποίησεν; Στραφεῖς⁷ δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, 55
Οὐκ οἴδατε οἷου⁸ πνεύματός ἐστε ὑμεῖς: ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ 56
ἀνθρώπου οὐκ ἤλθεν ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι.
Καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην.⁴

Ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπέν τις πρὸς αὐτόν, 57
Ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ, κύριε. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ 58
Ἰησοῦς, Αἱ ἀλώπεκες⁹ φωλεοὺς¹⁰ ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ¹¹ τοῦ
οὐρανοῦ κατασκηνώσεις: ¹² ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ
τὴν κεφαλὴν κλίνει. ¹³ Εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον, Ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ 59
εἶπεν, Κύριε, ἐπιτρέψόν¹⁴ μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι¹⁵ τὸν

¹ συμπληρώω, fulfill, be swamped. ² ἀνάληψις, εως, ἡ, taking up, lifting up. ³ στηρίζω, establish, fix firmly. ⁴ κώμη, ης, ἡ, village. ⁵ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ⁶ ἀναλίσκω, destroy, consume. ⁷ στρέφω, turn, am converted. ⁸ οἷος, such as, of what kind. ⁹ ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ¹⁰ φωλεός, οῦ, ὁ, den, hole. ¹¹ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹² κατασκηνώσις, εως, ἡ, place to live, nest. ¹³ κλίνω, cause to bend, bow. ¹⁴ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁵ θάπτω, bury.

πατέρα μου. Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι¹ 60
 τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς: σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε² τὴν βασιλείαν
 τοῦ θεοῦ. Εἶπεν δὲ καὶ ἕτερος, Ἀκολουθήσω σοι, κύριε: πρῶτον 61
 δὲ ἐπιτρέψόν³ μοι ἀποτάξασθαι⁴ τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. Εἶπεν δὲ 62
 ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, Οὐδεὶς, ἐπιβαλὼν⁵ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ'
 ἄροτρον,⁶ καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετός⁷ ἐστὶν εἰς τὴν
 βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν⁸ ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἐβδομήκοντα,⁹ καὶ 10
 ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ¹⁰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν
 πόλιν καὶ τόπον οὗ¹¹ ἔμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. Ἐλεγεν οὖν πρὸς 2
 αὐτούς, Ὁ μὲν θερισμὸς¹² πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται¹³ ὀλίγοι: δεήθητε¹⁴
 οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,¹² ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας¹³ εἰς τὸν
 θερισμὸν¹² αὐτοῦ. Ὑπάγετε: ἰδού, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς 3
 ἄρνας¹⁵ ἐν μέσῳ λύκων.¹⁶ Μὴ βαστάζετε¹⁷ βαλάντιον,¹⁸ μὴ πήραν, 4
 μηδὲ ὑποδήματα:²⁰ καὶ μηδὲνα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. Εἰς 5
 ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε, Εἰρήνη τῷ οἴκῳ
 τούτῳ. Καὶ ἐὰν ἡ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται²¹ ἐπ' αὐτὸν ἡ 6
 εἰρήνη ὑμῶν: εἰ δὲ μήγε,²² ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει.²³ Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ 7

¹θάπτω, bury. ²διαγγέλλω, publish abroad, proclaim. ³ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁴ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ⁵ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁶ἄροτρον, ου, τό, plow. ⁷εὐθετος, useful, fit. ⁸ἀναδείκνυμι, show clearly, reveal. ⁹ἐβδομήκοντα, seventy, 70. ¹⁰ἀνά, upwards, upon. ¹¹οὗ, where, when. ¹²θερισμός, οὗ, ὁ, harvest, reaping. ¹³ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹⁴δέομαι, ask, request. ¹⁵ἄρην, ἀρνός, ὁ, lamb. ¹⁶λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹⁷βαστάζω, bear, carry. ¹⁸βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ¹⁹πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ²⁰ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ²¹ἐπαναπαύομαι, rest, rest upon. ²²μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ²³ἀνακάμπτω, turn back, return.

οἰκία μένετε, ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν: ἄξιος γὰρ ὁ
 ἐργάτης¹ τοῦ μισθοῦ² αὐτοῦ ἐστίν. Μὴ μεταβαίνετε³ ἐξ οἰκίας εἰς
 οἰκίαν. Καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέχωνται ὑμᾶς, 8
 ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα⁴ ὑμῖν, καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ 9
 ἀσθενεῖς,⁵ καὶ λέγετε αὐτοῖς, Ἥγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
 θεοῦ. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, 10
 ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας⁶ αὐτῆς εἴπατε, Καὶ τὸν κονιορτὸν⁷ 11
 τὸν κολληθέντα⁸ ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν ἀπομασσόμεθα⁹ ὑμῖν:
 πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἥγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
 θεοῦ. Λέγω ὑμῖν ὅτι Σοδόμοις¹⁰ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον¹¹ 12
 ἔσται, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Οὐαὶ σοι, Χοραζίν,¹² οὐαὶ σοι, 13
 Βηθσαιῖδά:¹³ ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ¹⁴ καὶ Σιδῶνι¹⁵ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ
 γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι¹⁶ ἂν ἐν σάκκῳ¹⁷ καὶ σποδῷ¹⁸ καθήμεναι
 μετενόησαν. Πλὴν Τύρῳ¹⁴ καὶ Σιδῶνι¹⁵ ἀνεκτότερον¹¹ ἔσται ἐν 14
 τῇ κρίσει, ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, Καπερναοὺμ,¹⁹ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ 15
 ὑψωθείσα,²⁰ ἕως Ἄδου²¹ καταβιβασθήσῃ. ²² Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ 16
 ἀκούει: καὶ ὁ ἀθετῶν²³ ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ: ²³ ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν²³ ἀθετεῖ
 τὸν ἀποστείλαντά με.

¹ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ² μισθός, οὔ, ὁ, wages, reward. ³ μεταβαίνω, depart, leave. ⁴ παρατίθημι, set before, entrust. ⁵ ἀσθενής, weak, infirm. ⁶ πλατεία, ας, ἡ, street. ⁷ κονιορτός, οὔ, ὁ, dust. ⁸ κολλάω, glue, cleave. ⁹ ἀπομάσσω, wipe off. ¹⁰ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹¹ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹² Χοραζίν, ἡ, Chorazin. ¹³ Βηθσαιῖδά, ἡ, Bethsaida. ¹⁴ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹⁵ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹⁶ πάλαι, long ago, of old. ¹⁷ σάκκος, ου, ὁ, sackcloth. ¹⁸ σποδός, οὔ, ἡ, ashes. ¹⁹ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ²⁰ ὑψόω, lift up, exalt. ²¹ Ἄδης, ου, ὁ, Hades. ²² καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ²³ ἀθετέω, reject, annul.

Ἦπέστρεψαν δὲ οἱ ἐβδομήκοντα¹ μετὰ χαρᾶς, λέγοντες, Κύριε, καὶ 17
 τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. Εἶπεν δὲ 18
 αὐτοῖς, Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν² ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
 πεσόντα. Ἰδού, δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν³ ἐπάνω⁴ 19
 ὄφρων⁵ καὶ σκορπίων,⁶ καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ:
 καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ.⁷ Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε ὅτι 20
 τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται: χαίρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν
 ἐγγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἡγαλλιάσατο⁸ τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, 21
 Ἐξομολογοῦμαι⁹ σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι
 ἀπέκρυψας¹⁰ ταῦτα ἀπὸ σοφῶν¹¹ καὶ συνετῶν,¹² καὶ ἀπεκάλυψας
 αὐτὰ νηπίοις.¹⁴ Ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως¹⁵ ἐγένετο εὐδοκία¹⁶
 ἔμπροσθέν σου. Καὶ στραφεὶς¹⁷ πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν, Πάντα 22
 μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου: καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστίν
 ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς ἐστίν ὁ πατήρ, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ
 ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.¹³ Καὶ στραφεὶς¹⁷ πρὸς τοὺς 23
 μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπεν, Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ
 βλέπετε. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς 24

¹ ἐβδομήκοντα, seventy, 70. ² ἀστραπή, ἥς, ἡ, lightning, brightness. ³ πατέω, tread or tread under foot, tread. ⁴ ἐπάνω, above, over (gen).
⁵ ὄφεις, εως, ὁ, snake, serpent. ⁶ σκορπίος, ου, ὁ, scorpion. ⁷ ἀδικέω, do wrong, harm. ⁸ ἡγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ⁹ ἐξομολογέω,
 confess, profess. ¹⁰ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ¹¹ σοφός, wise. ¹² συνετός, intelligent, clever. ¹³ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ¹⁴ νήπιος,
 infant, child. ¹⁵ οὕτως, thus, so. ¹⁶ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ¹⁷ στρέφω, turn, am converted.

ἤθελαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.

Καὶ ἰδού, νομικός¹ τις ἀνέστη, ἐκπειράζων² αὐτόν, καὶ λέγων, 25
 Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;³ Ὁ δὲ εἶπεν 26
 πρὸς αὐτόν, Ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; Πῶς ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ 27
 ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, ἐξ ὅλης τῆς
 καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος⁴
 σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας⁵ σου· καὶ τὸν πλησίον⁶ σου ὡς
 σεαυτόν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ, Ὅρθῶς⁷ ἀπεκρίθης· τοῦτο ποιεῖ, καὶ 28
 ζήσῃ. Ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτὸν εἶπεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Καὶ 29
 τίς ἐστὶν μου πλησίον;⁶ Ὑπολαβὼν⁸ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, 30
 Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχώ, καὶ
 λησταῖς⁹ περιέπεσεν,¹⁰ οἱ καὶ ἐκδύσαντες¹¹ αὐτόν καὶ πληγὰς¹²
 ἐπιθέντες ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ¹³ τυγχάνοντα.¹⁴ Κατὰ 31
 συγκυρίαν¹⁵ δὲ ἱερεὺς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκεῖνῃ· καὶ ἰδὼν
 αὐτόν ἀντιπαρῆλθεν.¹⁶ Ὅμοίως δὲ καὶ Λευΐτης¹⁷ γενόμενος κατὰ 32
 τὸν τόπον ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθεν.¹⁶ Σαμαρεΐτης¹⁸ δὲ τις 33
 ὁδεύων¹⁹ ἦλθεν κατ' αὐτόν, καὶ ἰδὼν αὐτόν ἐσπλαγχνίσθη,²⁰ καὶ 34

¹ νομικός, pertaining to the law. ² ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ³ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ ἰσχύς, ὕος, ἡ, strength, power. ⁵ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁶ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁷ ὀρθῶς, rightly, correctly. ⁸ ὑπολαμβάνω, take up, receive. ⁹ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹⁰ περιπίπτω, fall in with, strike. ¹¹ ἐκδύω, take off, put off. ¹² πληγή, ἤς, ἡ, blow, wound. ¹³ ἡμιθανής, half dead. ¹⁴ τυγχάνω, obtain, happen. ¹⁵ συγκυρία, ας, ἡ, coincidence, chance. ¹⁶ ἀντιπαρέρχομαι, pass by on the opposite side. ¹⁷ Λευΐτης, ου, ὁ, Levite. ¹⁸ Σαμαρεΐτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹⁹ ὁδεύω, go, travel. ²⁰ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on.

προσελθὼν κατέδησεν¹ τὰ τραύματα² αὐτοῦ, ἐπιχέων³ ἔλαιον⁴
καὶ οἶνον· ἐπιβιβάσας⁵ δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος,⁶ ἤγαγεν
αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον,⁷ καὶ ἐπεμελήθη⁸ αὐτοῦ. Καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον 35
ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια¹⁰ ἔδωκεν τῷ πανδοχεῖ,¹¹ καὶ εἶπεν
αὐτῷ, Ἐπιμελήθητι⁸ αὐτοῦ· καὶ ὃ τι ἂν προσδαπανήσης,¹² ἐγὼ ἐν
τῷ ἐπανέρχεσθαί¹³ με ἀποδώσω σοι. Τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν 36
πλησίον¹⁴ δοκεῖ σοι γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος¹⁵ εἰς τοὺς ληστές;¹⁶
Ὁ δὲ εἶπεν, Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος¹⁷ μετ' αὐτοῦ. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ 37
Ἰησοῦς, Πορεύου, καὶ σὺ ποίει ὁμοίως.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτούς, καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην 38
τινά· γυνὴ δὲ τις ὀνόματι Μάρθα¹⁹ ὑπεδέξατο²⁰ αὐτὸν εἰς τὸν
οἶκον αὐτῆς. Καὶ τῇδε²¹ ἦν ἀδελφὴ²² καλουμένη Μαρία, ἥ καὶ 39
παρακαθίσασα²³ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἤκουεν τὸν λόγον
αὐτοῦ. Ἡ δὲ Μάρθα¹⁹ περιεσπᾶτο²⁴ περὶ πολλὴν διακονίαν· 40
ἐπιστᾶσα²⁵ δὲ εἶπεν, Κύριε, οὐ μέλει²⁶ σοι ὅτι ἡ ἀδελφὴ²² μου
μόνην με κατέλειπεν²⁷ διακονεῖν; Εἰπὲ οὖν αὐτῇ ἵνα μοι
συναντιλάβηται.²⁸ Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μάρθα,¹⁹ 41

¹ καταδέω, bind up, bandage. ² τραῦμα, τος, τό, wound. ³ ἐπιχέω, pour over, pour on. ⁴ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ⁵ ἐπιβιβάζω, put on, place upon. ⁶ κτῆνος, ους, τό, beast of burden. ⁷ πανδοχεῖον, ου, τό, inn. ⁸ ἐπιμελέομαι, care for, take care of. ⁹ αὔριον, tomorrow. ¹⁰ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹¹ πανδοχεύς, ἑως, ὁ, innkeeper. ¹² προσδαπανᾶω, spend in addition. ¹³ ἐπανάρχομαι, return, come back again. ¹⁴ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ¹⁵ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ¹⁶ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹⁷ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ¹⁸ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁹ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ²⁰ ὑποδέχομαι, welcome, receive. ²¹ ὅδε, this (here), this here. ²² ἀδελφή, ἧς, ἡ, sister. ²³ παρακαθίζω, sit down beside. ²⁴ περισπᾶω, distract, trouble greatly. ²⁵ ἐφίστημι, stand over, come upon. ²⁶ μέλει, it is a care, it concerns. ²⁷ καταλείπω, leave, leave behind. ²⁸ συναντιλαμβάνομαι, help, assist.

Μάρθα,¹ μεριμνᾷς² καὶ τυρβάζῃ³ περὶ πολλά: ἐνὸς δέ ἐστιν χρεία: 42

Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα⁴ ἐξελέξατο,⁵ ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται⁶ ἀπ' αὐτῆς.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὥς 11

ἐπαύσατο,⁷ εἰπέν τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, Κύριε,

δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξεν τοὺς

μαθητὰς αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ὅταν προσεύχησθε, λέγετε, 2

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω⁸ τὸ ὄνομά σου.

Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ,

καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον⁹ δίδου ἡμῖν τὸ 3

καθ' ἡμέραν. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ 4

ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς¹⁰ ἡμᾶς εἰς

πειρασμόν,¹¹ ἀλλὰ ρῦσαι¹² ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τίς ἐξ ὑμῶν ἔξει φίλον,¹³ καὶ πορεύσεται 5

πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου,¹⁴ καὶ εἴπη αὐτῷ, Φίλε,¹³ χρῆσόν¹⁵ μοι

τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ¹⁶ φίλος παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρὸς με, καὶ οὐκ 6

ἔχω ὁ παραθήσω¹⁷ αὐτῷ: κάκεῖνος¹⁸ ἔσωθεν¹⁹ ἀποκριθεὶς εἶπη, 7

¹ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ² μεριμνάω, be anxious, distracted. ³ τυρβάζω, agitate or disturb in mind. ⁴ μερίς, ἴδος, ἡ, part, portion. ⁵ ἐκλέγομαι, choose, elect. ⁶ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁷ παύω, cause to cease. ⁸ ἁγιάζω, make holy, consecrate. ⁹ ἐπιούσιος, for today, daily. ¹⁰ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ¹¹ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ¹² ρύομαι, rescue, save. ¹³ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹⁴ μεσονύκτιον, ου, τό, midnight. ¹⁵ χράω, lend. ¹⁶ ἐπειδὴ, since, because. ¹⁷ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁸ κάκεῖνος, and he, and she. ¹⁹ ἔσωθεν, from within, within.

Μή μοι κόπους¹ παρέχε:² ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται,³ καὶ τὰ παιδιά
μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην⁴ εἰσίν: οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί
σοι. Λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς, διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ 8
φίλον,⁵ διὰ γε⁶ τὴν ἀναίδειαν⁷ αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ ὅσον
χρήζει.⁸ Καὶ γὰρ ὑμῖν λέγω, αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν: ζητεῖτε, 9
καὶ εὕρησετε: κρούετε,⁹ καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν 10
λαμβάνει: καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει: καὶ τῷ κρούοντι⁹ ἀνοιγήσεται. 11
Τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσῃ ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον
ἐπιδώσῃ¹⁰ αὐτῷ; Ἡ καὶ ἰχθύν,¹¹ μὴ ἀντί¹² ἰχθύος¹¹ ὄφιν¹³ ἐπιδώσῃ
αὐτῷ; Ἡ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ὄον,¹⁴ μὴ ἐπιδώσῃ¹⁰ αὐτῷ σκορπίον;¹⁵ 12
Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες οἴδατε δόματα¹⁶ ἀγαθὰ διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω¹⁷ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει
πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;

Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν.¹⁸ Ἐγένετο δέ, τοῦ 14
δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός:¹⁸ καὶ ἐθαύμασαν οἱ
ὄχλοι. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, Ἐν Βεελζεβοῦλ¹⁹ ἄρχοντι τῶν 15
δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Ἄλλοι δὲ πειράζοντες σημεῖον 16
παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ. Αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ 17

¹ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ² παρέχω, offer, afford. ³ κλείω, shut, shut up. ⁴ κοίτη, ης, ἡ, bed, sexual promiscuity. ⁵ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁶ γέ, indeed, at least. ⁷ ἀναίδεια, ας, ἡ, shamelessness, shameless persistence. ⁸ χρήζω, need, have need of. ⁹ κρούω, knock, strike. ¹⁰ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹¹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹² ἀντί, instead of, in place of. ¹³ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁴ ὄον, οὔ, τό, egg. ¹⁵ σκορπίος, ου, ὁ, scorpion. ¹⁶ δόμα, τος, τό, present, gift. ¹⁷ πόσος, how many? how great? ¹⁸ κωφός, deaf, dumb. ¹⁹ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul.

διανοήματα¹ εἶπεν αὐτοῖς, Πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν
 διαμερισθεῖσα² ἐρημοῦται·³ καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον, πίπτει. Εἰ δὲ καὶ 18
 ὁ Σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη,² πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία
 αὐτοῦ; Ὅτι λέγετε, Ἐν Βεελζεβοῦλ⁴ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. 19
 Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοῦλ⁴ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν
 τίνι ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο κριταὶ⁵ ὑμῶν αὐτοὶ ἔσονται. Εἰ δὲ 20
 ἐν δακτύλῳ⁶ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν⁷ ἐφ' ὑμᾶς ἡ
 βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς⁸ καθωπλισμένος⁹ φυλάσῃ 21
 τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν,¹⁰ ἐν εἰρήνῃ ἐστὶν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ: ἐπὶ¹¹ 22
 δὲ ὁ ἰσχυρότερος⁸ αὐτοῦ ἐπελθὼν¹² νικῆσῃ¹³ αὐτόν, τὴν
 πανοπλίαν¹⁴ αὐτοῦ αἶρει ἐφ' ἧς ἐπεποιθεῖ, καὶ τὰ σκῦλα¹⁵ αὐτοῦ
 διαδίδωσιν.¹⁶ Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν: καὶ ὁ μὴ 23
 συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.¹⁷ Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα 24
 ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων¹⁸ τόπων,
 ζητοῦν ἀνάπαυσιν:¹⁹ καὶ μὴ εὐρίσκον λέγει, Ὑποστρέψω εἰς τὸν
 οἶκόν μου ὅθεν²⁰ ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σεσαρωμένον²¹ καὶ 25
 κεκοσμημένον.²² Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα 26
 πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ ἐλθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ: καὶ

¹ διανόημα, τος, τό, thought, reasoning. ² διαμερίζω, divide, distribute. ³ ἐρημώω, destroy, strip. ⁴ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ⁵ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁶ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁷ φθάνω, come before another, anticipate. ⁸ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁹ καθοπλίζω, arm oneself fully, arm completely. ¹⁰ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹¹ ἐπὶ, when, as soon as. ¹² ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹³ νικάω, overcome, conquer. ¹⁴ πανοπλία, ας, ἡ, full armor, complete armor. ¹⁵ σκῦλον, ου, τό, booty, spoils. ¹⁶ διαδίδωμι, distribute, give. ¹⁷ σκορπίζω, scatter, disperse. ¹⁸ ἀνύδρος, waterless, dry. ¹⁹ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ²⁰ ὅθεν, from where, from which. ²¹ σαρώω, sweep, sweep using a broom. ²² κοσμέω, adorn, put into order.

γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα¹ τῶν πρώτων.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά² τις γυνή φωνὴν ἐκ 27

τοῦ ὄχλου εἶπεν αὐτῷ, Μακαρία ἡ κοιλία³ ἡ βαστάσασά⁴ σε, καὶ

μαστοί⁵ οὓς ἐθήλασας.⁶ Αὐτὸς δὲ εἶπεν, Μενούγγε⁷ μακάριοι οἱ 28

ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν.

Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροισμένων⁸ ἤρξατο λέγειν, Ἡ γενεὰ αὕτη 29

πονηρὰ ἐστίν· σημεῖον ἐπιζητεῖ,⁹ καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ,

εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ¹⁰ τοῦ προφήτου. Καθὼς γὰρ ἐγένετο 30

Ἰωνᾶς¹⁰ σημεῖον τοῖς Νινευίταις,¹¹ οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ

ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ. Βασίλισσα¹² νότου¹³ ἐγερθήσεται ἐν 31

τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ¹⁴

αὐτούς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων¹⁵ τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν

Σολομώντος,¹⁶ καὶ ἰδοῦ, πλεῖον Σολομώντος¹⁶ ᾧδε. Ἄνδρες Νινευί¹⁷ 32

ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ

κατακρινουῖσιν¹⁴ αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα¹⁸ Ἰωνᾶ,¹⁰

καὶ ἰδοῦ, πλεῖον Ἰωνᾶ¹⁰ ᾧδε.

¹χείρων, worse. ²ἐπαίρω, lift up, raise. ³κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁴βαστάζω, bear, carry. ⁵μαστός, οὔ, ὁ, breast, nipple. ⁶θηλάζω, suckle, nurse. ⁷μενούγγε, on the contrary, indeed. ⁸ἐπαθροίζω, gather together, crowd upon. ⁹ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹⁰Ἰωνᾶς, ἄ, ὁ, Jonah. ¹¹Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ¹²βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ¹³νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹⁴κατακρίνω, condemn. ¹⁵πέρας, ατος, τό, limit, end. ¹⁶Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹⁷Νινευί, ἡ, Nineveh. ¹⁸κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching.

Οὐδεὶς δὲ λύχνον¹ ἄψας εἰς κρύπτῃν² τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον,³ 33
 ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,⁴ ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι⁵ τὸ φέγγος⁶
 βλέπωσιν. Ὁ λύχνος¹ τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός: ὅταν οὖν ὁ 34
 ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς⁷ ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν⁸ ἐστιν:
 ἐπὰν⁹ δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν.¹⁰ Σκόπει¹¹ οὖν 35
 μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν. Εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον 36
 φωτεινόν,⁸ μὴ ἔχον τι μέρος σκοτεινόν,¹⁰ ἔσται φωτεινόν⁸ ὅλον,
 ὡς ὅταν ὁ λύχνος¹ τῇ ἀστραπῇ¹² φωτίζη¹³ σε.

Ἐν δὲ τῷ λαλήσαι, ἡρώτα αὐτὸν Φαρισαῖός τις ὅπως ἀριστήσῃ¹⁴ 37
 παρ' αὐτῷ: εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν.¹⁵ Ὁ δὲ Φαρισαῖος ἰδὼν 38
 ἐθαύμασεν ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου.¹⁶ Εἶπεν δὲ 39
 ὁ κύριος πρὸς αὐτόν, Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν¹⁷ τοῦ
 ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος¹⁸ καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν¹⁹ ὑμῶν
 γέμει²⁰ ἀρπαγῆς²¹ καὶ πονηρίας.²² Ἄφρονες,²³ οὐχ ὁ ποιήσας τὸ 40
 ἔξωθεν¹⁷ καὶ τὸ ἔσωθεν¹⁹ ἐποίησεν; Πλὴν τὰ ἐνόντα²⁴ δότε 41
 ἐλεημοσύνην:²⁵ καὶ ἰδοὺ, πάντα καθαρὰ²⁶ ὑμῖν ἐστιν.

¹ λύχνος, ου, ό, lamp, lantern. ² κρύπτῃ, ης, ή, dark and hidden place, cellar. ³ μόδιος, ου, ό, dry measure. ⁴ λυχνία, ας, ή, lampstand. ⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁶ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ⁷ ἀπλοῦς, simple, single. ⁸ φωτεινός, bright, full of light. ⁹ ἐπὰν, when, as soon as. ¹⁰ σκοτεινός, dark, full of darkness. ¹¹ σκοπέω, look at, contemplate. ¹² ἀστραπή, ης, ή, lightning, brightness. ¹³ φωτίζω, give light, enlighten. ¹⁴ ἀριστάω, have breakfast, eat a meal. ¹⁵ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁶ ἀριστον, ου, τό, breakfast. ¹⁷ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ¹⁸ πίναξ, ακος, ή, board, dish. ¹⁹ ἔσωθεν, from within, within. ²⁰ γέμω, fill, am full of. ²¹ ἀρπαγή, ης, ή, plunder, robbery. ²² πονηρία, ας, ή, iniquity, wickedness. ²³ ἄφρων, foolish, senseless. ²⁴ ἐν εἶμι, be in, within. ²⁵ ἐλεημοσύνη, ης, ή, alms, alms-giving. ²⁶ καθαρός, clean, pure.

Ἀλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε¹ τὸ ἡδύοσμον² 42

καὶ τὸ πήγανον³ καὶ πᾶν λάχανον,⁴ καὶ παρέρχεσθε⁵ τὴν κρίσιν

καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ· ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κακεῖνά⁶ μὴ

ἀφιέναι. Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν 43

πρωτοκαθεδρίαν⁷ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς⁸ ἐν

ταῖς ἀγοραῖς.⁹ Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹⁰ 44

ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα,¹¹ καὶ οἱ ἄνθρωποι

περιπατοῦντες ἐπάνω¹² οὐκ οἶδασιν.

Ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν¹³ λέγει αὐτῷ, Διδάσκαλε, ταῦτα 45

λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις.¹⁴ Ὁ δὲ εἶπεν, Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς¹³ 46

οὐαί, ὅτι φορτίζετε¹⁵ τοὺς ἀνθρώπους φορτία¹⁶ δυσβάστακτα,¹⁷

καὶ αὐτοὶ ἐνὶ τῶν δακτύλων¹⁸ ὑμῶν οὐ προσψάυετε¹⁹ τοῖς

φορτίοις.¹⁶ Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν 47

προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. Ἄρα 48

μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε²⁰ τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν:

ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ

μνημεῖα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν, Ἀποστελῶ εἰς 49

αὐτοὺς προφῆτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν

¹ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ² ἡδύοσμον, ου, τό, mint, peppermint. ³ πήγανον, ου, τό, rue, plant used for flavoring food. ⁴ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ⁵ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁶ κακεῖνος, and he, and she. ⁷ πρωτοκαθεδρία, ας, ή, chief seat, seat of honor. ⁸ ἀσπασμός, ου, ό, greeting, salutation. ⁹ ἀγορά, ας, ή, marketplace, place of assembly. ¹⁰ ὑποκριτής, ου, ό, hypocrite, pretender. ¹¹ ἄδηλος, unseen, indistinct. ¹² ἐπάνω, above, over (gen). ¹³ νομικός, pertaining to the law. ¹⁴ ὑβρίζω, mistreat, insult. ¹⁵ φορτίζω, load, burden. ¹⁶ φορτίον, ου, τό, burden, load. ¹⁷ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ¹⁸ δάκτυλος, ου, ό, finger. ¹⁹ προσψάω, touch, touch lightly. ²⁰ συνευδοκέω, consent, approve.

καὶ ἐκδιώξουσιν·¹ ἵνα ἐκζητηθῇ² τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν 50
 τὸ ἐκχυνόμενον³ ἀπὸ καταβολῆς⁴ κόσμου ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης,
 ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου⁵ τοῦ 51
 ἀπολομένου μεταξύ⁶ τοῦ θυσιαστηρίου⁷ καὶ τοῦ οἴκου. Ναί,
 λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται² ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. Οὐαὶ ὑμῖν 52
 τοῖς νομικοῖς,⁸ ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα⁹ τῆς γνώσεως·¹⁰ αὐτοὶ οὐκ
 εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε.¹¹

Λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτούς, ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ 53
 οἱ Φαρισαῖοι δεινῶς¹² ἐνέχειν,¹³ καὶ ἀποστοματίζειν¹⁴ αὐτὸν περὶ
 πλειόνων, ἐνεδρεύοντες¹⁵ αὐτόν, ζητοῦντες θηρεῦσαι¹⁶ τι ἐκ τοῦ 54
 στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν¹⁷ αὐτοῦ.

Ἐν οἷς ἐπισυναχθεῖσάν¹⁸ τῶν μυριάδων¹⁹ τοῦ ὄχλου, ὥστε 12
 καταπατεῖν²⁰ ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ
 πρῶτον, Προσέχετε²¹ ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης²² τῶν Φαρισαίων,
 ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις.²³ Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον²⁴ ἐστὶν ὃ οὐκ 2
 ἀποκαλυφθήσεται,²⁵ καὶ κρυπτὸν²⁶ ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ἀνθ' ²⁷ ὧν 3
 ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ²⁸ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται· καὶ ὃ πρὸς

¹ ἐκδιώκω, drive out, persecute harshly. ² ἐκζητέω, seek out, inquire. ³ ἐκχέω, pour out, shed. ⁴ καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing. ⁵ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁶ μεταξύ, between, after. ⁷ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ⁸ νομικός, pertaining to the law. ⁹ κλεῖς, κλειδός, ἡ, key. ¹⁰ γνώσις, εως, ἡ, wisdom, knowledge. ¹¹ κωλύω, forbid, hinder. ¹² δεινῶς, terribly, vehemently. ¹³ ἐνέχω, have a grudge against, be subject to. ¹⁴ ἀποστοματίζω, question closely, interrogate. ¹⁵ ἐνεδρεύω, lie in wait, plot. ¹⁶ θηρεύω, hunt, catch. ¹⁷ κατηγορέω, accuse, charge. ¹⁸ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁹ μυριάς, ἄδος, ἡ, ten thousand, myriad. ²⁰ καταπατέω, trample under foot. ²¹ προσέχω, take heed of, attend to. ²² ζύμη, ἡς, ἡ, leaven, ferment. ²³ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ²⁴ συγκαλύπτω, conceal, cover up. ²⁵ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ²⁶ κρυπτός, hidden, secret. ²⁷ ἀντί, instead of, in place of. ²⁸ σκοτία, ας, ἡ, darkness.

τὸ οὗς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις,¹ κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν
 δωματίων.² Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις³ μου, Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ 4
 τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων
 περισσώτερόν⁴ τι ποιῆσαι. Ὑποδείξω⁵ δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε: 5
 φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν⁶ εἰς
 τὴν γέενναν:⁷ ναί, λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε. Οὐχὶ πέντε 6
 στρουθία⁸ πωλεῖται⁹ ἀσσαρίων¹⁰ δύο; Καὶ ἐν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν
 ἐπιλεησμένον¹¹ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες¹² τῆς 7
 κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἡρίθμηνται.¹³ Μὴ οὖν φοβεῖσθε: πολλῶν
 στρουθίων⁸ διαφέρετε.¹⁴ Λέγω δὲ ὑμῖν, Πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ¹⁵ ἐν 8
 ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 ὁμολογήσῃ¹⁵ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ: ὁ δὲ 9
 ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται¹⁶
 ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. Καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν 10
 υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ: τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα
 βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται. Ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς 11
 ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε
 πῶς ἢ τί ἀπολογήσησθε,¹⁸ ἢ τί εἴπητε: τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα 12
 διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ᾠρᾷ, ἃ δεῖ εἰπεῖν.

¹ ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ² δῶμα, τος, τό, house, housetop. ³ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁴ περισσός, excessive, abundant.
⁵ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ⁶ ἐμβάλλω, throw, cast. ⁷ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁸ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ⁹
 πωλέω, sell. ¹⁰ ἀσσάριον, ου, τό, assarion. ¹¹ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ¹² θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹³ ἀριθμέω, number, count. ¹⁴ διαφέρω,
 differ, carry through. ¹⁵ ὁμολογέω, confess, profess. ¹⁶ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁷ μεριμνάω, be anxious, distracted. ¹⁸ ἀπολογέομαι,
 defend one's self, give a defense.

Εἶπεν δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, Διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ μου 13
 μερίσασθαι¹ μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν.² Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, 14
 Ἄνθρωπε, τίς με κατέστησεν³ δικαστὴν⁴ ἢ μεριστὴν⁵ ἐφ' ὑμᾶς; 15
 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Ὅρατε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς
 πλεονεξίας:⁶ ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτῷ ἐστὶν ἐκ
 τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτούς, 16
 λέγων, Ἄνθρώπου τινὸς πλουσίου⁷ εὐφόρησεν⁸ ἡ χώρα:⁹ καὶ 17
 διελογίζετο¹⁰ ἐν ἑαυτῷ λέγων, Τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ
 συνάξω τοὺς καρπούς μου; Καὶ εἶπεν, Τοῦτο ποιήσω: καθελῶ¹¹ 18
 μου τὰς ἀποθήκας,¹² καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ
 πάντα τὰ γενήματά¹³ μου καὶ τὰ ἀγαθὰ μου. Καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ 19
 μου, Ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα¹⁴ εἰς ἔτη πολλά:
 ἀναπαύου,¹⁵ φάγε, πίε, εὐφραίνου.¹⁶ Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ θεός, Ἄφρον, 20
 ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν¹⁸ ἀπὸ σοῦ: ἃ δὲ
 ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; Οὕτως ὁ θησαυρίζων¹⁹ ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς 21
 θεὸν πλουτῶν.²⁰

¹ μερίζω, divide, part. ² κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ³ καθίστημι, set, constitute. ⁴ δικαστής, οὐ, ὁ, judge. ⁵ μεριστής, οὐ, ὁ, divider, arbitrator. ⁶ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ⁷ πλούσιος, rich. ⁸ εὐφορέω, bear good crops, be fruitful. ⁹ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹⁰ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹¹ καθαιρέω, take down, pull down. ¹² ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹³ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁴ κείμαι, lie, be laid. ¹⁵ ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹⁶ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹⁷ ἄφρων, foolish, senseless. ¹⁸ ἀπαιτέω, ask for, demand. ¹⁹ θησαυρίζω, lay up, store up. ²⁰ πλουτέω, be rich, become rich.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω, μὴ 22
μεριμνᾶτε¹ τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε: μὴδὲ τῷ σώματι, τί
ἐνδύσθησθε.² Ἡ ψυχὴ πλεονόν ἐστιν τῆς τροφῆς,³ καὶ τὸ σῶμα τοῦ 23
ἐνδύματος.⁴ Κατανοήσατε⁵ τοὺς κόρακας,⁶ ὅτι οὐ σπεύρουσιν, 24
οὐδὲ θερίζουσιν,⁷ οἷς οὐκ ἔστιν ταμεῖον⁸ οὐδὲ ἀποθήκη,⁹ καὶ ὁ
θεὸς τρέφει¹⁰ αὐτούς: πόσῳ¹¹ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε¹² τῶν
πετεινῶν;¹³ Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν¹ δύναται προσθεῖναι¹⁴ ἐπὶ 25
τὴν ἡλικίαν¹⁵ αὐτοῦ πῆχυν¹⁶ ἕνα; Εἰ οὖν οὕτε ἐλάχιστον¹⁷ 26
δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε;¹ Κατανοήσατε⁵ τὰ κρίνα 27
πῶς αὐξάνει:¹⁹ οὐ κοπιᾷ,²⁰ οὐδὲ νήθει:²¹ λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ
Σολομών²² ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο²³ ὥς ἐν τούτων. 28
Εἰ δὲ τὸν χόρτον²⁴ ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον²⁵ εἰς
κλίβανον²⁶ βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως²⁷ ἀμφιέννυσιν,²⁸ πόσῳ¹¹
μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;²⁹ Καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, ἢ τί 29
πίητε: καὶ μὴ μετεωρίζεσθε.³⁰ Ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ 30
κόσμου ἐπιζητεῖ:³¹ ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι χρήζετε³² τούτων. 31
Πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα
προστεθήσεται¹⁴ ὑμῖν. Μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον:³³ ὅτι 32

¹ μεριμνᾶω, be anxious, distracted. ² ἐνδύω, put on, clothe. ³ τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ⁴ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁵ κατανοέω, observe, understand. ⁶ κόραξ, ακος, ὁ, crow, raven. ⁷ θερίζω, reap, gather. ⁸ ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ⁹ ἀποθήκη, ἥς, ἡ, storehouse, barn. ¹⁰ τρέφω, make to grow, nourish. ¹¹ πόσος, how many? how great? ¹² διαφέρω, differ, carry through. ¹³ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹⁴ προστίθμι, add, add to. ¹⁵ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ¹⁶ πῆχυν, εως, ὁ, cubit. ¹⁷ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹⁸ κρίνον, ου, τό, lily. ¹⁹ αὐξάνω, cause to grow, increase. ²⁰ κοπιᾶω, toil, labor. ²¹ νήθω, spin. ²² Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ²³ περιβάλλω, put around, clothe. ²⁴ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²⁵ αὔριον, tomorrow. ²⁶ κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ²⁷ οὕτως, thus, so. ²⁸ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ²⁹ ὀλιγόπιστος, of little faith. ³⁰ μετεωρίζομαι, be anxious, worried. ³¹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ³² χρήζω, need, have need of. ³³ ποίμνιον, ου, τό, flock, little flock.

εὐδόκησεν¹ ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. 33

Πωλήσατε² τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην.³

Ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια⁴ μὴ παλαιούμενα,⁵ θησαυρὸν⁶

ἀνέκλειπτον⁷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτῃς⁸ οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ

σῆς⁹ διαφθείρει:¹⁰ ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς⁶ ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ 34

καρδιά ὑμῶν ἔσται.

Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες¹¹ περιεζωσμέναι,¹² καὶ οἱ λύχνοι¹³ 35

καιόμενοι:¹⁴ καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις¹⁵ τὸν 36

κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσῃ¹⁶ ἐκ τῶν γάμων,¹⁷ ἵνα, ἐλθόντος

καὶ κρούσαντος,¹⁸ εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. Μακάριοι οἱ δοῦλοι 37

ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὐρήσει γρηγοροῦντας:¹⁹ ἀμὴν λέγω

ὑμῖν ὅτι περιζώσεται¹² καὶ ἀνακλινεῖ²⁰ αὐτούς, καὶ παρελθὼν²¹

διακονήσει αὐτοῖς. Καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ 38

τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὖρη οὕτως, μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι

ἐκεῖνοι. Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἦδει ὁ οἰκοδεσπότης²² ποῖα 39

ᾠρα ὁ κλέπτῃς⁸ ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν¹⁹ ἄν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκεν

διορυγῆναι²³ τὸν οἶκον αὐτοῦ. Καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἑτοιμοί:²⁴ ὅτι 40

ἡ ᾠρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

¹ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ² πωλέω, sell. ³ ἐλεημοσύνη, ἡς, ἡ, alms, alms-giving. ⁴ βαλλάντιον, σου, τό, purse, money bag. ⁵ παλαιόω, make or become old, obsolete. ⁶ θησαυρός, οὗ, ὁ, storehouse, treasure. ⁷ ἀνέκλειπτος, unfailing, inexhaustible. ⁸ κλέπτῃς, σου, ὁ, thief. ⁹ σῆς, σῆτος, ὁ, moth. ¹⁰ διαφθείρω, destroy utterly, spoil. ¹¹ ὀσφύς, ὅς, ἡ, waist, hip. ¹² περιζώννυμι, gird, gird round. ¹³ λύχνος, σου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁴ καίω, burn, ignite. ¹⁵ προσδέχομαι, receive, wait for. ¹⁶ ἀναλύω, loose, depart. ¹⁷ γάμος, σου, ὁ, marriage, wedding. ¹⁸ κρούω, knock, strike. ¹⁹ γρηγορέω, watch, keep watch. ²⁰ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ²¹ παρέρχομαι, pass by, go by. ²² οἰκοδεσπότης, σου, ὁ, householder, head of a household. ²³ διορύσσω, break through, break in. ²⁴ ἑτοιμος, ready, prepared.

Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην 41
 λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας; Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Τίς ἄρα¹ ἐστὶν ὁ 42
 πιστὸς οἰκονόμος² καὶ φρόνιμος,³ ὃν καταστήσει⁴ ὁ κύριος ἐπὶ
 τῆς θεραπείας⁵ αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον;⁶ 43
 Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει
 ποιῶντα οὕτως. Ἀληθῶς⁷ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς 44
 ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει⁴ αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπη ὁ δοῦλος 45
 ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, Χρονίζει⁸ ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι, καὶ
 ἄρξῃται τύπτειν⁹ τοὺς παῖδας¹⁰ καὶ τὰς παιδίσκας,¹¹ ἐσθίειν τε καὶ
 πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι:¹² ἥξει¹³ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν 46
 ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ,¹⁴ καὶ ἐν ᾧ οὐ γινώσκει, καὶ
 διχοτομήσει¹⁵ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων¹⁶
 θήσεται. Ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, 47
 καὶ μὴ ἐτοιμάσας μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ,
 δαρήσεται¹⁷ πολλάς: ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν,¹⁸ 48
 δαρήσεται¹⁷ ὀλίγας. Παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται
 παρ' αὐτοῦ: καὶ ᾧ παρέθεντο¹⁹ πολὺ, περισσότερον²⁰ αἰτήσουσιν
 αὐτόν.

¹ ἄρα, so? (introduces a question). ² οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ³ φρόνιμος, prudent, wise. ⁴ καθίστημι, set, constitute. ⁵ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ⁶ σιτομέτριον, ου, τό, food allowance, ration. ⁷ ἀληθῶς, truly, really. ⁸ χρονίζω, spend or take time, delay. ⁹ τύπτω, smite, beat. ¹⁰ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹¹ παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ¹² μεθύσκω, make drunk. ¹³ ἥκω, have come, am present. ¹⁴ προσδοκάω, wait for, look for. ¹⁵ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ¹⁶ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁷ δέρω, beat, flay. ¹⁸ πληγῇ, ης, ἡ, blow, wound. ¹⁹ παρατίθημι, set before, entrust. ²⁰ περισσός, excessive, abundant.

Πῦρ ἤλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθῃ;¹ 49

Βάπτισμα² δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι³ ἕως οὗ
τελεσθῇ.⁴ Δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; 51

Οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἡ διαμερισμόν.⁵ Ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν 52

πέντε ἐν οἴκῳ ἐνὶ διαμεμερισμένοι, ⁶ τρεῖς ἐπὶ δυσίν, καὶ δύο ἐπὶ
τρισίν. Διαμερισθήσεται⁶ πατὴρ ἐπὶ υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί: 53

μήτηρ ἐπὶ θυγατρί,⁷ καὶ θυγάτηρ⁷ ἐπὶ μητρί: πενθερά⁸ ἐπὶ τὴν
νύμφην⁹ αὐτῆς, καὶ νύμφη⁹ ἐπὶ τὴν πενθεράν⁸ αὐτῆς. Ἐλεγεν δὲ 54

καὶ τοῖς ὄχλοις, Ὅταν ἴδῃτε τὴν νεφέλην¹⁰ ἀνατέλλουσαν¹¹ ἀπὸ
δυσμῶν,¹² εὐθέως λέγετε, Ὁμβρος¹³ ἔρχεται: καὶ γίνεται οὕτως. 55

Καὶ ὅταν νότον¹⁴ πνέοντα,¹⁵ λέγετε ὅτι Καύσων¹⁶ ἔσται: καὶ
γίνεται. Ὑποκριταί,¹⁷ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ 56

οἶδατε δοκιμάζειν:¹⁸ τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε;¹⁸ 57

Τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; Ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ 58

τοῦ ἀντιδίκου¹⁹ σου ἐπ' ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν²⁰

ἀπηλλάχθαι²¹ ἀπ' αὐτοῦ: μήποτε²² κατασύρῃ²³ σε πρὸς τὸν

κριτὴν,²⁴ καὶ ὁ κριτὴς²⁴ σε παραδῶ τῷ πράκτορι,²⁵ καὶ ὁ πράκτωρ

σε βάλῃ εἰς φυλακὴν. Λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν,²⁶ ἕως οὗ 59

¹ ἀνάπτω, kindle, set on fire. ² βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ³ συνέχω, hold fast, oppress. ⁴ τελέω, finish, fulfill. ⁵ διαμερισμός, οὐ, ὁ, division, disunity. ⁶ διαμερίζω, divide, distribute. ⁷ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁸ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ⁹ νύμφη, ἡς, ἡ, bride, young woman. ¹⁰ νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ¹¹ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹² δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ¹³ ὄμβρος, οὐ, ὁ, shower, thunderstorm. ¹⁴ νότος, οὐ, ὁ, south wind, south. ¹⁵ πνέω, blow. ¹⁶ καύσων, ωνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ¹⁷ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁸ δοκιμάζω, prove, approve. ¹⁹ ἀντίδικος, οὐ, ὁ, opponent, adversary. ²⁰ ἐργασία, ἄς, ἡ, profit, business. ²¹ ἀπαλλάσσω, leave, deliver. ²² μήποτε, never, lest perchance. ²³ κατασύρω, drag (away by force), drag down. ²⁴ κριτής, οὐ, ὁ, judge. ²⁵ πράκτωρ, ορος, ὁ, bailiff, constable. ²⁶ ἐκεῖθεν, from there, from that place.

καὶ τὸν ἔσχατον λεπτὸν¹ ἀποδῶς.

Παρήσαν² δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ **13**

τῶν Γαλιλαίων,³ ὧν τὸ αἷμα Πιλάτος ἔμιξεν⁴ μετὰ τῶν θυσιῶν⁵

αὐτῶν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Δοκεῖτε ὅτι οἱ **2**

Γαλιλαῖοι³ οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους³

ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; Οὐχί, λέγω ὑμῖν: ἀλλ' ἐὰν μὴ **3**

μετανοῇτε, πάντες ὡσαύτως⁶ ἀπολείσθε. Ἦ ἐκεῖνοι οἱ δέκα⁷ καὶ **4**

ὀκτώ,⁸ ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος⁹ ἐν τῷ Σιλωάμ¹⁰ καὶ ἀπέκτεινεν

αὐτούς, δοκεῖτε ὅτι οὗτοι ὀφειλέται¹¹ ἐγένοντο παρὰ πάντας

ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἱερουσαλήμ; Οὐχί, λέγω ὑμῖν: **5**

ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῇτε, πάντες ὁμοίως ἀπολείσθε. Ἔλεγεν δὲ **6**

ταύτην τὴν παραβολήν: Συκῆν¹² εἶχέν τις ἐν τῷ ἀμπελῶνι¹³

αὐτοῦ πεφυτευμένην:¹⁴ καὶ ἦλθεν ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ

εὔρεν. Εἶπεν δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν,¹⁵ Ἰδοὺ, τρία ἔτη ἔρχομαι **7**

ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ¹² ταύτῃ, καὶ οὐχ εὕρισκω: ἔκκοψον¹⁶

αὐτήν: ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ;¹⁷ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ, **8**

Κύριε, ἄφες αὐτήν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου¹⁸ σκάψω¹⁹ περὶ

αὐτήν, καὶ βάλω κόπρια: καὶ²⁰ μὲν ποιήσῃ καρπόν: εἰ δὲ μήγε,²¹ **9**

¹λεπτὸν, τό, small coin, small piece of money. ²πάρεμι, be present, have arrived. ³Γαλιλαῖος, Galilean. ⁴μίγνυμι, mix, mingle. ⁵θυσία, as, ἡ, sacrifice. ⁶ὡσαύτως, likewise. ⁷δέκα, ten, 10. ⁸ὀκτώ, eight, 8. ⁹πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ¹⁰Σιλωάμ, ὁ, Siloam. ¹¹ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ¹²συκῆ, ἥς, ἡ, fig tree. ¹³ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ¹⁴φυτεύω, plant. ¹⁵ἀμπελουργός, οὔ, ὁ, vinedresser, gardener. ¹⁶ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹⁷καταργέω, make ineffective, abolish. ¹⁸ἔτου, until. ¹⁹σκάπτω, dig. ²⁰καὶ, and if, even if. ²¹μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε).

εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψει¹ αὐτήν.

Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασιν· καὶ ἰδού, 10

γυνὴ ἦν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας² ἔτη δέκα³ καὶ ὀκτώ,⁴ καὶ ἦν

συγκύπτουσα,⁵ καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι⁶ εἰς τὸ παντελές.⁷ 12

Ἰδὼν δὲ αὐτήν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησεν,⁸ καὶ εἶπεν αὐτῇ, Γύναι,

ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας² σου. Καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας· 13

καὶ παραχρῆμα⁹ ἀνωρθώθη,¹⁰ καὶ ἐδόξαζεν τὸν θεόν. Ἀποκριθεὶς 14

δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος,¹¹ ἀγανακτῶν¹² ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν

ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ, Ἐξ¹³ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ

ἐργάζεσθαι· ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ

ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ κύριος, καὶ εἶπεν, 15

Ὑποκριταί,¹⁴ ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βούν¹⁵

αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον¹⁶ ἀπὸ τῆς φάτνης,¹⁷ καὶ ἀπαγαγὼν¹⁸ ποτίζει;¹⁹ 16

Ταύτην δέ, θυγατέρα²⁰ Ἀβραὰμ οὔσαν, ἦν ἔδησεν ὁ Σατανᾶς,

ἰδού, δέκα³ καὶ ὀκτώ⁴ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ²¹

τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; Καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, 17

κατησχύνοντο²² πάντες οἱ ἀντικείμενοι²³ αὐτῷ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος

ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ἐνδόξοις²⁴ τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ.

¹ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ² ἀσθενεία, ας, ἡ, weakness, sickness. ³ δέκα, ten, 10. ⁴ ὀκτώ, eight, 8. ⁵ συγκύπτω, be bent over, am bent double. ⁶ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ⁷ παντελές, completely, forever. ⁸ προσφωνέω, call to, summon. ⁹ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁰ ἀνωρθόω, restore, strengthen. ¹¹ ἀρχισυνάγωγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ¹² ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹³ ἕξ, six, 6. ¹⁴ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁵ βούς, ὁ, ox, cow. ¹⁶ ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ¹⁷ φάτνη, ης, ἡ, manger, stall. ¹⁸ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁹ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ²⁰ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ²¹ δεσμός, οὔ, ὁ, chain, bond. ²² κατασχύνω, put to shame, shame. ²³ ἀντίκειμαι, lie opposite, i.e. oppose. ²⁴ ἐνδοξός, honored, glorious.

Ἔλεγεν δέ, Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ; Καὶ τίνι ὁμοιώσω 18

αὐτήν; Ὅμοία ἐστὶν κόκκῳ² σινάπεως,³ ὃν λαβὼν ἄνθρωπος 19

ἔβαλεν εἰς κήπον⁴ ἑαυτοῦ· καὶ ἡῤῥξησεν,⁵ καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον⁶

μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ⁷ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν⁸ ἐν τοῖς

κλάδοις⁹ αὐτοῦ. Πάλιν εἶπεν, Τίνι ὁμοιώσω¹ τὴν βασιλείαν τοῦ 20

θεοῦ; Ὅμοία ἐστὶν ζύμη,¹⁰ ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν¹¹ εἰς 21

ἀλεύρου¹² σάτα¹³ τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη¹⁴ ὅλον. Καὶ διεπορεύετο¹⁵ 22

κατὰ πόλεις καὶ κώμας¹⁶ διδάσκων, καὶ πορείαν¹⁷ ποιούμενος εἰς

Ἱερουσαλήμ. Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; Ὁ 23

δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἀγωνίζεσθε¹⁸ εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς¹⁹ 24

πύλης·²⁰ ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ

ἰσχύσουσιν.²¹ Ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης²² καὶ ἀποκλείσῃ²³ 25

τὴν θύραν, καὶ ἄρξῃσθε ἔξω ἐστάναι καὶ κρούειν²⁴ τὴν θύραν,

λέγοντες, Κύριε, κύριε, ἀνοιξὸν ἡμῖν· καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν,

Οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν²⁵ ἐστέ· τότε ἄρξεσθε λέγειν, Ἐφάγομεν 26

ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις²⁶ ἡμῶν ἐδίδαξας. 27

Καὶ ἐρεῖ, Λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν²⁵ ἐστέ· ἀπόστητε²⁷ ἀπ'

ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται²⁸ τῆς ἀδικίας.²⁹ Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς³⁰ 28

¹ ὁμοίω, make like, liken. ² κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ³ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁴ κήπος, ου, ὁ, garden. ⁵ αὐξάνω, cause to grow, increase. ⁶ δένδρον, ου, τό, tree. ⁷ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁸ κατασκήνῳ, cause to dwell, settle. ⁹ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁰ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ¹¹ ἐγκρύπτω, hide, hide in. ¹² ἄλευρον, ου, τό, wheat flour, meal. ¹³ σάτον, ου, τό, seah (a Hebrew measure). ¹⁴ ζυμώω, leaven, ferment. ¹⁵ διαπορεύομαι, pass across, journey through. ¹⁶ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁷ πορεία, ας, ἡ, journey, way. ¹⁸ ἀγωνίζομαι, contend, struggle. ¹⁹ στενός, narrow. ²⁰ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ²¹ ἰσχύω, be strong, able. ²² οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ²³ ἀποκλείω, close, shut. ²⁴ κρούω, knock, strike. ²⁵ πόθεν, from where? whence. ²⁶ πλατεία, ας, ἡ, street. ²⁷ ἀφίστημι, withdraw, depart. ²⁸ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ²⁹ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ³⁰ κλαυθμός, ου, ὁ, weeping, lamentation.

καὶ ὁ βρυγμός¹ τῶν ὀδόντων,² ὅταν ὀψήσθε Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ
καὶ Ἰακώβ καὶ πάντας τοὺς προφῆτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ,
ὕμᾱς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. Καὶ ἤξουσιν³ ἀπὸ ἀνατολῶν⁴ καὶ 29
δυσμῶν,⁵ καὶ βορρᾶ⁶ καὶ νότου,⁷ καὶ ἀνακλιθήσονται⁸ ἐν τῇ
βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Καὶ ἰδοὺ, εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι, καὶ 30
εἰσὶν πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι.

Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθόν τινες Φαρισαῖοι, λέγοντες αὐτῷ, 31
Ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν,⁹ ὅτι Ἡρώδης θέλει σε ἀποκτεῖναι.
Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι¹⁰ ταύτῃ, Ἰδοὺ, 32
ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ ἰάσεις¹¹ ἐπιτελῶ¹² σήμερον καὶ αὔριον,¹³
καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι.¹⁴ Πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον¹³ καὶ 33
τῇ ἔχομένῃ πορεύεσθαι: ὅτι οὐκ ἐνδέχεται¹⁵ προφήτην ἀπολέσθαι
ἔξω Ἱερουσαλήμ. Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτένουσα 34
τοὺς προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα¹⁶ τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς
αὐτήν, ποσάκις¹⁷ ἠθέλησα ἐπισυνάξαι¹⁸ τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον¹⁹
ὄρνις²⁰ τὴν ἑαυτῆς νοσσιᾶν²¹ ὑπὸ τὰς πτέρυγας,²² καὶ οὐκ
ἠθελήσατε. Ἰδοὺ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Λέγω δὲ 35
ὕμῖν ὅτι οὐ μὴ με ἴδητε ἕως ἄν ἤξει,³ ὅτε εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ

¹ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ² ὀδούς, ὁ, tooth. ³ ἤκω, have come, am present. ⁴ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ⁵ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ⁶ βορρᾶς, ἄ, ὁ, north, north wind. ⁷ νότος, οὐ, ὁ, south wind, south. ⁸ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁹ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹⁰ ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ¹¹ ἰασις, εως, ἡ, healing, cure. ¹² ἐπιτελέω, complete, perform. ¹³ αὔριον, tomorrow. ¹⁴ τελειόω, fill, fulfill. ¹⁵ ἐνδέχομαι, be possible, allow. ¹⁶ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁷ ποσάκις, how often? how often. ¹⁸ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁹ τρόπος, οὐ, ὁ, manner, way. ²⁰ ὄρνις, ιθος, ἡ, hen, bird. ²¹ νοσσία, ἄς, ἡ, brood, brood of young birds. ²² πτέρυξ, υγος, ἡ, wing.

ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν **14**

Φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν
 παρατηρούμενοι¹ αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, ἄνθρωπός τις ἦν ὕδρωπικός² **2**
 ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς τοὺς **3**
 νομικούς³ καὶ Φαρισαίους, λέγων, Εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ
 θεραπεύειν; Οἱ δὲ ἡσύχασαν.⁴ Καὶ ἐπιλαβόμενος⁵ ἰάσατο⁶ αὐτόν, **4**
 καὶ ἀπέλυσεν. Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν, Τίνος ὑμῶν **5**
 υἱὸς ἢ βοῦς⁷ εἰς φρέαρ⁸ ἔμπεσεῖται,⁹ καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει¹⁰
 αὐτόν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; Καὶ οὐκ ἴσχυσαν¹¹ **6**
 ἀνταποκριθῆναι¹² αὐτῷ πρὸς ταῦτα.

Ἐλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολήν, ἐπέχων¹³ πῶς τὰς **7**
 πρωτοκλισίας¹⁴ ἐξελέγοντο,¹⁵ λέγων πρὸς αὐτούς, Ὅταν κληθῇς **8**
 ὑπὸ τινος εἰς γάμους,¹⁶ μὴ κατακλιθῇς¹⁷ εἰς τὴν πρωτοκλισίαν:¹⁴
 μήποτε¹⁸ ἐντιμότερός¹⁹ σου ἢ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ὁ **9**
 σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας ἐρεῖ σοι, Δὸς τούτῳ τόπον: καὶ τότε ἄρξῃ
 μετ' αἰσχύνης²⁰ τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν.²¹ Ἀλλ' ὅταν κληθῇς, **10**

¹ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ² ὕδρωπικός, suffering from dropsy or edema. ³ νομικός, pertaining to the law. ⁴ ἡσυχάζω, be still, be silent. ⁵ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁶ ἰάομαι, heal. ⁷ βοῦς, ox, cow. ⁸ φρέαρ, os, τό, well, pit. ⁹ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ¹⁰ ἀνασπάω, draw up, pull up. ¹¹ ἰσχύω, be strong, able. ¹² ἀνταποκρίνομαι, answer again, contradict. ¹³ ἐπέχω, hold fast, hold toward. ¹⁴ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ¹⁵ ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹⁶ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ¹⁷ κατακλίνω, make to lie down, recline. ¹⁸ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁹ ἐντιμος, valued, precious. ²⁰ αἰσχύνῃ, ης, ἡ, shame. ²¹ κατέχω, hold back, hold fast.

πορευθεὶς ἀνάπεσε¹ εἰς τὸν ἔσχατον τόπον· ἵνα, ὅταν ἔλθῃ ὁ
 κεκληκὼς σε, εἴπῃ σοι, Φίλε,² προσανάβηθι³ ἀνώτερον·⁴ τότε
 ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακειμένων⁵ σοι. Ὅτι πᾶς ὁ 11
 ὑψῶν⁶ ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται,⁷ καὶ ὁ ταπεινῶν⁷ ἑαυτὸν
 ὑψωθήσεται.⁶

Ἐλεγεν δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν, Ὅταν ποιῇς ἄριστον⁸ ἢ 12
 δείπνον,⁹ μὴ φώνει τοὺς φίλους² σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου,
 μηδὲ τοὺς συγγενεῖς¹⁰ σου, μηδὲ γείτονας¹¹ πλουσίους·¹² μήποτε¹³
 καὶ αὐτοὶ σε ἀντικαλέσωσιν,¹⁴ καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα.¹⁵ 13
 Ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχὴν,¹⁶ κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους,¹⁷ χωλοὺς,¹⁸
 τυφλοὺς· καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί¹⁹ σοι· 14
 ἀνταποδοθήσεται¹⁹ γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.

Ἀκούσας δὲ τις τῶν συνανακειμένων⁵ ταῦτα εἶπεν αὐτῷ, Μακάριος, 15
 ὃς φάγεται ἄριστον⁸ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, 16
 Ἄνθρωπός τις ἐποίησεν δείπνον⁹ μέγα, καὶ ἐκάλεσεν πολλούς· 17
 καὶ ἀπέστειλεν τὸν δούλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου⁹ εἰπεῖν τοῖς
 κεκλημένοις, Ἐρχεσθε, ὅτι ἤδη ἔτοιμά²⁰ ἔστιν πάντα. Καὶ 18

¹ ἀναπίπτω, recline, lie down. ² φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ³ προσαναβαίνω, go up, move up. ⁴ ἀνώτερον, higher, more honorable place.
⁵ συνανάκειμαι, recline at table with. ⁶ ὑψόω, lift up, exalt. ⁷ ταπεινώω, humble, humiliate. ⁸ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ⁹ δείπνον, ου, τό,
 supper, dinner. ¹⁰ συγγενής, kindred, relative. ¹¹ γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ¹² πλούσιος, rich. ¹³ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁴
 ἀντικαλέω, invite in return. ¹⁵ ἀνταπόδομα, τος, τό, repayment, reward. ¹⁶ δοχή, ἥς, ἡ, reception, banquet. ¹⁷ ἀνάπηρος, crippled,
 maimed. ¹⁸ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁹ ἀνταποδίδωμι, recompense, repay. ²⁰ ἔτοιμος, ready, prepared.

ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι¹ πάντες. Ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ,
 Ἀγρὸν ἡγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην² ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν:
 ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.¹ Καὶ ἕτερος εἶπεν, Ζεύγη³ βοῶν⁴ 19
 ἡγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι⁵ αὐτά: ἐρωτῶ σε, ἔχε
 με παρητημένον.¹ Καὶ ἕτερος εἶπεν, Γυναῖκα ἔγημα,⁶ καὶ διὰ 20
 τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. Καὶ παραγενόμενος ὁ δούλος ἐκεῖνος 21
 ἀπήγγειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. Τότε ὀργισθεῖς⁷ ὁ
 οἰκοδεσπότης⁸ εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ, Ἔξελθε ταχέως⁹ εἰς τὰς
 πλατείας¹⁰ καὶ ῥύμας¹¹ τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ
 ἀναπήρους¹² καὶ χωλοὺς¹³ καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε¹⁴ ὧδε. Καὶ εἶπεν 22
 ὁ δούλος, Κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας,¹⁵ καὶ ἔτι τόπος ἐστίν. Καὶ 23
 εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δούλον, Ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ
 φραγμούς,¹⁶ καὶ ἀνάγκασον¹⁷ εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ¹⁸ ὁ οἶκός μου.
 Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκεῖνων τῶν κεκλημένων 24
 γεύσεται¹⁹ μου τοῦ δείπνου.²⁰ Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,²¹ ὀλίγοι
 δὲ ἐκλεκτοί.²²

¹ παραιτέομαι, make excuse, refuse. ² ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ³ ζεύγος, ους, τό, yoke, team. ⁴ βοῦς, ό, ox, cow. ⁵ δοκιμάζω, prove, approve. ⁶ γαμέω, marry. ⁷ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁸ οἰκοδεσπότης, ου, ό, householder, head of a household. ⁹ ταχέως, quickly, soon. ¹⁰ πλατεία, ας, ἡ, street. ¹¹ ῥύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ¹² ἀνάπηρος, crippled, maimed. ¹³ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁴ εἰσάγω, lead in, bring in. ¹⁵ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹⁶ φραγμός, οὔ, ό, wall, fence. ¹⁷ ἀναγκάζω, force, compel. ¹⁸ γεμίζω, fill, load. ¹⁹ γεύομαι, taste, experience. ²⁰ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ²¹ κλητός, called, summoned. ²² ἐκλεκτός, chosen, elect.

Συνεπορεύοντο¹ δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ στραφεὶς² εἶπεν πρὸς 25
 αὐτούς, Εἴ τις ἔρχεται πρὸς με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, 26
 καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς
 ἀδελφούς, καὶ τὰς ἀδελφάς,³ ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ
 δύναται μου μαθητὴς εἶναι. Καὶ ὅστις οὐ βαστάζει⁴ τὸν σταυρὸν⁵ 27
 αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητὴς. 28
 Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, ὁ θέλων πύργον⁶ οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον
 καθίσας ψηφίζει⁷ τὴν δαπάνην,⁸ εἰ ἔχει τὰ εἰς ἀπαρτισμόν;⁹ Ἵνα 29
 μήποτε,¹⁰ θέντος αὐτοῦ θεμέλιον¹¹ καὶ μὴ ἰσχύοντος¹² ἐκτελέσαι,¹³
 πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται ἐμπαίξιν¹⁴ αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι 30
 Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν¹²
 ἐκτελέσαι.¹³ Ἡ τίς βασιλεὺς πορευόμενος συμβαλεῖν¹⁵ ἐτέρῳ 31
 βασιλεῖ εἰς πόλεμον¹⁶ οὐχὶ καθίσας πρῶτον βουλευέται¹⁷ εἰ
 δυνατός ἐστιν ἐν δέκα¹⁸ χιλιάσιν¹⁹ ἀπαντῆσαι²⁰ τῷ μετὰ εἴκοσι²¹
 χιλιάδων¹⁹ ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν; Εἰ δὲ μήγε,²² ἔτι πόρρω²³ αὐτοῦ 32
 ὄντος, πρεσβείαν²⁴ ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην. Οὕτως 33
 οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ ἀποτάσσεται²⁵ πᾶσιν τοῖς ἑαυτοῦ
 ὑπάρχουσιν, οὐ δύναται μου εἶναι μαθητὴς. Καλὸν τὸ ἄλλας²⁶ ἐὰν 34

¹ συμπορεύομαι, come together, travel with. ² στρέφω, turn, am converted. ³ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ⁴ βαστάζω, bear, carry. ⁵ σταυρός, οὗ, ὁ, cross. ⁶ πύργος, οὗ, ὁ, tower, fortified structure. ⁷ ψηφίζω, count up, calculate. ⁸ δαπάνη, ἧς, ἡ, cost, expense. ⁹ ἀπαρτισμός, οὗ, ὁ, completion, perfection. ¹⁰ μήποτε, never, lest perchance. ¹¹ θεμέλιος, οὗ, ὁ, foundation. ¹² ἰσχύω, be strong, able. ¹³ ἐκτελέω, finish, complete. ¹⁴ ἐμπαίζω, mock. ¹⁵ συμβάλλω, discuss, consider. ¹⁶ πόλεμος, οὗ, ὁ, war, battle. ¹⁷ βουλευέω, deliberate, take counsel. ¹⁸ δέκα, ten, 10. ¹⁹ χιλιάς, ἄδος, ἡ, thousand. ²⁰ ἀπαντάω, meet, encounter. ²¹ εἴκοσι, twenty, 20. ²² μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ²³ πόρρω, far (away), far. ²⁴ πρεσβεία, ας, ἡ, ambassador, embassy. ²⁵ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ²⁶ ἄλλας, ατος, τό, salt.

δὲ τὸ ἄλας¹ μωρανθῇ,² ἐν τίνι ἀρτυθήσεται;³ Οὔτε εἰς γῆν οὔτε 35
εἰς κοπρίαν⁴ εὐθετόν⁵ ἐστίν· ἔξω βάλλουσιν αὐτό. Ὁ ἔχων ὧτα
ἀκούειν ἀκουέτω.

Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι⁶ καὶ οἱ ἁμαρτωλοί, 15
ἀκούειν αὐτοῦ. Καὶ διεγόγγυζον⁷ οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς 2
λέγοντες ὅτι Οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται,⁸ καὶ συνεσθίει⁹
αὐτοῖς.

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων, Τίς 3
ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν¹⁰ πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ
αὐτῶν, οὐ καταλείπει¹¹ τὰ ἐνενήκοντα ἑννέα¹² ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ
πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλός, ἕως εὑρῇ αὐτό; Καὶ εὐρών 5
ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους¹³ ἑαυτοῦ χαίρων. Καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν 6
οἶκον, συγκαλεῖ¹⁴ τοὺς φίλους¹⁵ καὶ τοὺς γείτονας,¹⁶ λέγων αὐτοῖς,
Συγχαρήτέ¹⁷ μοι, ὅτι εὑρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός. 7
Λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ
μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἑννέα¹² δικαίοις, οἵτινες οὐ χρεῖαν
ἔχουσιν μετανοίας.¹⁸

¹ ἄλας, ατος, τό, salt. ² μωραίνω, make foolish, make tasteless. ³ ἀρτύω, season, make salty. ⁴ κοπρία, ας, ἡ, manure pile, manure. ⁵ εὐθετος, useful, fit. ⁶ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁷ διαγογγύζω, complain, grumble. ⁸ προσδέχομαι, receive, wait for. ⁹ συνεσθίω, eat with. ¹⁰ ἑκατόν, hundred, 100. ¹¹ καταλείπω, leave, leave behind. ¹² ἑννέα, nine, 9. ¹³ ὤμος, ου, ὁ, shoulder. ¹⁴ συγκαλέω, call together. ¹⁵ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹⁶ γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ¹⁷ συγχαίρω, rejoice with. ¹⁸ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind.

Ἦ τίς γυνή δραχμᾶς¹ ἔχουσα δέκα,² ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν¹ μίαν, 8
οὐχὶ ἅπτει λύχνον,³ καὶ σαροῖ⁴ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς⁵
ἕως ὅτου⁶ εὔρῃ; Καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται⁷ τὰς φίλας⁸ καὶ τὰς 9
γείτονας,⁹ λέγουσα, Συγχαρήτε¹⁰ μοι, ὅτι εὔρον τὴν δραχμὴν¹ ἣν
ἀπώλεσα. Οὕτως, λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων 10
τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι.

Εἶπεν δέ, Ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο υἱούς: καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος¹¹ 11
αὐτῶν τῷ πατρί, Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον¹² μέρος τῆς
οὐσίας.¹³ Καὶ διεῖλεν¹⁴ αὐτοῖς τὸν βίον.¹⁵ Καὶ μετ' οὐ πολλὰς 13
ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος¹¹ υἱὸς ἀπεδήμησεν¹⁶ εἰς
χώραν¹⁷ μακράν,¹⁸ καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισεν¹⁹ τὴν οὐσίαν¹³ αὐτοῦ,
ζῶν ἀσώτως.²⁰ Δαπανήσαντος²¹ δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς²² 14
ἰσχυρὸς²³ κατὰ τὴν χώραν¹⁷ ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο
ὑστερεῖσθαι.²⁴ Καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη²⁵ ἐνὶ τῶν πολιτῶν²⁶ τῆς 15
χώρας¹⁷ ἐκείνης: καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ
βόσκειν²⁷ χοίρους.²⁸ Καὶ ἐπεθύμει²⁹ γεμίσαι³⁰ τὴν κοιλίαν³¹ αὐτοῦ 16
ἀπὸ τῶν κερατίων³² ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι: ²⁸ καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ.

¹ δραχμή, ἥς, ἥ, drachma, coin. ² δέκα, ten. ³ λύχνος, ου, ό, lamp, lantern. ⁴ σαρόω, sweep, sweep using a broom. ⁵ ἐπιμελῶς, carefully, diligently. ⁶ ὅτου, until. ⁷ συγκαλέω, call together. ⁸ φίλος, ου, ό, loving, friend. ⁹ γείτων, ονος, ό, neighbor. ¹⁰ συγχαίρω, rejoice with. ¹¹ νέος, new, young. ¹² ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹³ οὐσία, ας, ἥ, property, estate. ¹⁴ διαίρέω, distribute, divide. ¹⁵ βίος, ου, ό, life, manner of life. ¹⁶ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹⁷ χώρα, ας, ἥ, land, region. ¹⁸ μακρός, long, far distant. ¹⁹ διασκορπίζω, scatter, separate. ²⁰ ἀσώτως, wastefully, recklessly. ²¹ δαπανάω, spend, spend freely. ²² λιμός, ου, ό, hunger, famine. ²³ ἰσχυρός, strong, mighty. ²⁴ ὑστερέω, lack, need. ²⁵ κολλάω, glue, cleave. ²⁶ πολίτης, ου, ό, citizen. ²⁷ βόσκω, feed. ²⁸ χοῖρος, ου, ό, swine, pig. ²⁹ ἐπιθυμέω, desire, long for. ³⁰ γεμίζω, fill, load. ³¹ κοιλία, ας, ἥ, belly, womb. ³² κεράτιον, ου, τό, carob pods, husk of the carob.

Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν εἶπεν, Πόσοι¹ μίσθιοι² τοῦ πατρός μου 17
 περισσεύουσιν ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῶ³ ἀπόλλυμαι· ἀναστὰς 18
 πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ, Πάτερ,
 ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου· καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος 19
 κληθῆναι υἱός σου· ποιήσόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων² σου. Καὶ 20
 ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ. Ἔτι δὲ αὐτοῦ μακράν⁴
 ἀπέχοντος,⁵ εἶδεν αὐτὸν ὁ πατήρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη,⁶ καὶ
 δραμὼν⁷ ἐπέπεσεν⁸ ἐπὶ τὸν τράχηλον⁹ αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν¹⁰
 αὐτόν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ υἱός, Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν 21
 καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. Εἶπεν 22
 δὲ ὁ πατήρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ, Ἐξενέγκατε¹¹ τὴν στολὴν¹²
 τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε¹³ αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον¹⁴ εἰς τὴν
 χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα¹⁵ εἰς τοὺς πόδας· καὶ ἐνέγκαντες τὸν 23
 μόσχον¹⁶ τὸν σιτευτὸν¹⁷ θύσατε,¹⁸ καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν·¹⁹ 24
 ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν·²⁰ καὶ ἀπολωλὼς ἦν,
 καὶ εὗρέθη. Καὶ ἡρξαντο εὐφραίνεσθαι.¹⁹ Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ 25
 πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισεν τῇ οἰκίᾳ,
 ἤκουσεν συμφωνίας²¹ καὶ χορῶν.²² Καὶ προσκαλεσάμενος²³ ἓνα 26

¹ πόσος, how many? how great? ² μίσθιος, ου, ὁ, day laborer, hired servant. ³ λιμός, ου, ὁ, hunger, famine. ⁴ μακράν, far away. ⁵ ἀπέχω, received, obtain. ⁶ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁷ τρέχω, run, exercise myself. ⁸ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ⁹ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ¹⁰ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹¹ ἐκφέρω, carry out, bring forth. ¹² στολή, ἥς, ἡ, equipment, apparel. ¹³ ἐνδύω, put on, clothe. ¹⁴ δακτύλιος, ου, ὁ, ring, finger ring. ¹⁵ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹⁶ μόσχος, ου, ὁ, calf. ¹⁷ σιτευτός, fattened. ¹⁸ θύω, sacrifice, kill. ¹⁹ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ²⁰ ἀναζάω, live again, be resurrected. ²¹ συμφωνία, ας, ἡ, music, symphony. ²² χορός, ου, ὁ, choral dance, dancing. ²³ προσκαλέω, summon.

τῶν παίδων,¹ ἐπυνθάνετο² τί εἶη ταῦτα. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι Ὁ 27
 ἀδελφός σου ἦκει·³ καὶ ἔθυσεν⁴ ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον⁵ τὸν
 σιτευτόν,⁶ ὅτι ὑγιαίνοντα⁷ αὐτὸν ἀπέλαβεν.⁸ Ὁργίσθη⁹ δέ, καὶ 28
 οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν· ὁ οὖν πατήρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει
 αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ πατρί, Ἰδού, τοσαῦτα¹⁰ ἔτη 29
 δουλεύω¹¹ σοι, καὶ οὐδέποτε¹² ἐντολήν σου παρήλθον,¹³ καὶ ἐμοὶ
 οὐδέποτε¹² ἔδωκας ἔριφον,¹⁴ ἵνα μετὰ τῶν φίλων¹⁵ μου εὐφρανθῶ.
 Ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγών¹⁷ σου τὸν βίον¹⁸ μετὰ 30
 πορνῶν¹⁹ ἦλθεν, ἔθυσας⁴ αὐτῷ τὸν μόσχον⁵ τὸν σιτευτόν.⁶ Ὁ δὲ 31
 εἶπεν αὐτῷ, Τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ
 σά²⁰ ἐστίν. Εὐφρανθήναι¹⁶ δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει· ὅτι ὁ ἀδελφός σου 32
 οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν·²¹ καὶ ἀπολωλώς ἦν, καὶ εὐρέθη.

Ἔλεγεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Ἄνθρωπός τις ἦν 16
 πλούσιος,²² ὃς εἶχεν οἰκονόμον·²³ καὶ οὗτος διεβλήθη²⁴ αὐτῷ ὡς
 διασκορπίζων²⁵ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. Καὶ φωνήσας αὐτὸν εἶπεν 2
 αὐτῷ, Τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; Ἀπόδος τὸν λόγον τῆς
 οἰκονομίας²⁶ σου· οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν.²⁷ Εἶπεν δὲ ἐν 3

¹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ² πυνθάνομαι, inquire, ask. ³ ἦκω, have come, am present. ⁴ θύω, sacrifice, kill. ⁵ μόσχος, ου, ὁ, calf. ⁶ σιτευτός, fattened. ⁷ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ⁸ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ⁹ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹⁰ τοσούτος, so great, so much. ¹¹ δουλεύω, serve, am a slave. ¹² οὐδέποτε, never. ¹³ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁴ ἔριφος, ου, ὁ, young goat, kid. ¹⁵ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹⁶ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹⁷ κατεσθίω, eat up, devour. ¹⁸ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹⁹ πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ²⁰ σός, your, yours. ²¹ ἀναζάω, live again, be resurrected. ²² πλούσιος, rich. ²³ οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ²⁴ διαβάλλω, bring charges, report. ²⁵ διασκορπίζω, scatter, separate. ²⁶ οἰκονομία, ας, ἡ, stewardship, administration. ²⁷ οἰκονομέω, manage, administer.

ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος,¹ Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται² τὴν
 οἰκονομίαν³ ἀπ' ἐμοῦ; Σκάπτειν⁴ οὐκ ἰσχύω,⁵ ἐπαιτεῖν⁶
 αἰσχύνομαι.⁷ Ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα, ὅταν μετασταθῶ⁸ τῆς 4
 οἰκονομίας,³ δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. Καὶ 5
 προσκαλεσάμενος⁹ ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν¹⁰ τοῦ κυρίου
 ἑαυτοῦ, ἔλεγεν τῷ πρώτῳ, Πόσον¹¹ ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; Ὁ δὲ 6
 εἶπεν, Ἑκατὸν¹² βάτους¹³ ἐλαίου.¹⁴ Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Δέξαι σου τὸ
 γράμμα,¹⁵ καὶ καθίσας ταχέως¹⁶ γράψον πεντήκοντα.¹⁷ Ἐπειτα¹⁸ 7
 ἐτέρῳ εἶπεν, Σὺ δὲ πόσον¹¹ ὀφείλεις; Ὁ δὲ εἶπεν, Ἑκατὸν¹² κόρους
 σίτου.²⁰ Καὶ λέγει αὐτῷ, Δέξαι σου τὸ γράμμα,¹⁵ καὶ γράψον
 ὀγδοήκοντα.²¹ Καὶ ἐπήνεσεν²² ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον¹ τῆς 8
 ἀδικίας²³ ὅτι φρονίμως²⁴ ἐποίησεν: ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἵωνος τούτου
 φρονιμώτεροι²⁵ ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν
 ἑαυτῶν εἰσίν. Καὶ γὰρ ὑμῖν λέγω, Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ 9
 μαμωνᾶ²⁶ τῆς ἀδικίας,²³ ἵνα, ὅταν ἐκλίπητε,²⁷ δέξωνται ὑμᾶς εἰς
 τὰς αἰωνίους σκηνάς.²⁸ Ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ²⁹ καὶ ἐν πολλῷ 10
 πιστὸς ἐστίν, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ²⁹ ἄδικος³⁰ καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός³⁰
 ἐστίν. Εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ³⁰ μαμωνᾶ²⁶ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ 11

¹ οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ² ἀφαιρέω, take away, smite off. ³ οἰκονομία, ας, ἡ, stewardship, administration. ⁴ σκάπτω, dig. ⁵ ἰσχύω, be strong, able. ⁶ ἐπαιτέω, beg, ask alms. ⁷ αἰσχύνομαι, dishonor, put to shame. ⁸ μεθίστημι, remove, turn away. ⁹ προσκαλέω, summon. ¹⁰ χρεωφειλέτης, ου, ὁ, debtor. ¹¹ πόσος, how many? how great? ¹² ἑκατόν, hundred, 100. ¹³ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ¹⁴ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁵ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ¹⁶ ταχέως, quickly, soon. ¹⁷ πεντήκοντα, fifty, 50. ¹⁸ ἔπειτα, then, after this. ¹⁹ κόρος, ου, ὁ, measure, dry measure. ²⁰ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ²¹ ὀγδοήκοντα, eighty, 80. ²² ἐπαινέω, praise, commend. ²³ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ²⁴ φρονίμως, prudently, shrewdly. ²⁵ φρόνιμος, prudent, wise. ²⁶ μαμωνάς, ᾱ, ὁ, riches, mammon. ²⁷ ἐκλείπω, fail, cease. ²⁸ σκηνή, ῆς, ἡ, tent, tabernacle. ²⁹ ἐλάχιστος, least, smallest. ³⁰ ἄδικος, unjust, unrighteous.

ἀληθινὸν¹ τίς ὑμῖν πιστεύσει; Καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ² πιστοὶ οὐκ 12
 ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον³ τίς ὑμῖν δώσει; Οὐδεὶς οἰκέτης⁴ δύναται 13
 δυσὶν κυρίοις δουλεύειν·⁵ ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον
 ἀγαπήσει· ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται,⁶ καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.⁷ Οὐ
 δύνασθε θεῷ δουλεύειν⁵ καὶ μαμωνᾷ.⁸

Ἦκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ Φαρισαῖοι φιλάργυροὶ⁹ ὑπάρχοντες, 14
 καὶ ἐξεμυκτήριζον¹⁰ αὐτόν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐστε οἱ 15
 δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει
 τὰς καρδίας ὑμῶν· ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν¹¹ βδέλυγμα¹²
 ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου· ἀπὸ 16
 τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν
 βιάζεται.¹³ Εὐκοπώτερον¹⁴ δὲ ἐστὶν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν 17
 παρελθεῖν,¹⁵ ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν¹⁶ πεσεῖν. Πᾶς ὁ ἀπολύων 18
 τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν¹⁷ ἑτέραν μοιχεύει·¹⁸ καὶ πᾶς ὁ
 ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν¹⁷ μοιχεύει.¹⁸

¹ ἀληθινός, true, genuine. ² ἀλλότριος, strange, foreign. ³ ὑμέτερος, your. ⁴ οἰκέτης, οὐ, ὁ, house servant, household servant. ⁵ δουλεύω, serve, am a slave. ⁶ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ⁷ καταφρονέω, think little of, despise. ⁸ μαμωνᾶς, ἄ, ὁ, riches, mammon. ⁹ φιλάργυρος, fond of money, avaricious. ¹⁰ ἐκμυκτηρίζω, ridicule, sneer. ¹¹ ὑψηλός, high, lofty. ¹² βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ¹³ βιάζω, use force, violence. ¹⁴ εὐκοπώτερον, easier. ¹⁵ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁶ κεραία, ας, ἡ, projection, hook. ¹⁷ γαμέω, marry. ¹⁸ μοιχεύω, commit adultery.

Ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος,¹ καὶ ἐνεδιδύσκετο² πορφύραν³ καὶ 19
 βύσσον,⁴ εὐφραϊνόμενος⁵ καθ' ἡμέραν λαμπρῶς.⁶ Πτωχὸς δέ τις 20
 ἦν ὀνόματι Λάζαρος,⁷ ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα⁸ αὐτοῦ
 ἡλκωμένος⁹ καὶ ἐπιθυμῶν¹⁰ χορτασθῆναι¹¹ ἀπὸ τῶν ψιγίων¹² τῶν 21
 πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης¹³ τοῦ πλουσίου.¹ ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες
 ἐρχόμενοι ἀπέλειχον¹⁵ τὰ ἔλκη¹⁶ αὐτοῦ. Ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν 22
 τὸν πτωχόν, καὶ ἀπενεχθῆναι¹⁷ αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν
 κόλπον¹⁸ Ἀβραάμ· ἀπέθανεν δὲ καὶ ὁ πλούσιος,¹ καὶ ἐτάφη.¹⁹ Καὶ 23
 ἐν τῷ Ἄδῃ²⁰ ἐπάρας²¹ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν
 βασάνοις,²² ὁρᾷ τὸν Ἀβραάμ ἀπὸ μακρόθεν,²³ καὶ Λάζαρον⁷ ἐν
 τοῖς κόλποις¹⁸ αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπεν, Πάτερ Ἀβραάμ, 24
 ἐλέησόν²⁴ με, καὶ πέμψον Λάζαρον,⁷ ἵνα βάψῃ²⁵ τὸ ἄκρον²⁶ τοῦ
 δακτύλου²⁷ αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ²⁸ τὴν γλῶσσάν μου· ὅτι
 ὀδυνῶμαι²⁹ ἐν τῇ φλογί³⁰ ταύτῃ. Εἶπεν δὲ Ἀβραάμ, Τέκνον, 25
 μνήσθητι³¹ ὅτι ἀπέλαβες³² σὺ τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ
 Λάζαρος⁷ ὁμοίως τὰ κακά· νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ
 ὀδυνᾷσαι.²⁹ Καὶ ἐπὶ πᾶσιν τούτοις, μεταξύ³³ ἡμῶν καὶ ὑμῶν 26
 χάσμα³⁴ μέγα ἐστήρικται,³⁵ ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι³⁶ ἔνθεν

¹ πλούσιος, rich. ² ἐνδιδύσκω, dress, put on. ³ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ⁴ βύσσος, ου, ἡ, fine linen, cotton. ⁵ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ⁶ λαμπρῶς, splendidly, magnificently. ⁷ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁸ πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway. ⁹ ἐλκώω, afflict with sores. ¹⁰ ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹¹ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹² ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ¹³ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁴ κύων, ος, ὁ, dog. ¹⁵ ἀπολείχω, lick off, lick clean. ¹⁶ ἔλκος, ους, τό, wound, sore. ¹⁷ ἀποφέρω, carry off, bear away. ¹⁸ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ¹⁹ θάπτω, bury. ²⁰ Ἄδης, ου, ὁ, Hades. ²¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ²² βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ²³ μακρόθεν, from afar, afar. ²⁴ ἐλεέω, have mercy, pity. ²⁵ βάπτω, dip, dye. ²⁶ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ²⁷ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ²⁸ καταψύχω, cool off, refresh. ²⁹ ὀδυνάω, torment, pain. ³⁰ φλόξ, φλογός, ἡ, flame. ³¹ μινῃσκομαι, remember, recall. ³² ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ³³ μεταξύ, between, after. ³⁴ χάσμα, τος, τό, chasm, gap. ³⁵ στηρίζω, establish, fix firmly. ³⁶ διαβαίνω, go through, cross.

πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν¹ πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν.²

Εἶπεν δέ, Ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον 27

τοῦ πατρός μου, ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται³ 28

αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς

βασάνου.⁴ Λέγει αὐτῷ Ἀβραάμ, Ἔχουσιν Μωσέα καὶ τοὺς 29

προφήτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν, Οὐχί, πάτερ 30

Ἀβραάμ· ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτούς,

μετανοήσουσιν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ, Εἰ Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν 31

οὐκ ἀκούουσιν, οὐδέ, ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἀνένδεκτόν⁵ ἐστὶν τοῦ μὴ ἐλθεῖν τὰ 17

σκάνδαλα·⁶ οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται. Λυσιτελεῖ⁷ αὐτῷ εἰ μύλος⁸ 2

ὄνικος⁹ περικεῖται¹⁰ περὶ τὸν τράχηλον¹¹ αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται¹² εἰς

τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ¹³ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων. 3

Προσέχετε¹⁴ ἑαυτοῖς. Ἐὰν δὲ ἀμάρτη εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου,

ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. Καὶ ἐὰν 4

ἐπτάκις¹⁵ τῆς ἡμέρας ἀμάρτη εἰς σέ, καὶ ἐπτάκις¹⁵ τῆς ἡμέρας

ἐπιστρέψῃ, λέγων, Μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ.

¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ² διαπεράω, cross over, pass through. ³ διαμαρτύρομαι, testify solemnly. ⁴ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ⁵ ἀνένδεκτος, impossible. ⁶ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ⁷ λυσιτελέω, be better, more advantageous. ⁸ μύλος, ου, ὁ, mill, millstone. ⁹ ὄνικός, of or for an ass. ¹⁰ περικεῖμαι, be around, surround. ¹¹ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ¹² ῥίπτω, throw, cast. ¹³ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁴ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁵ ἐπτάκις, seven times.

Καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ, Πρόσθε¹ ἡμῖν πίστιν. Εἶπεν δὲ 5
 ὁ κύριος, Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον² σινάπεως,³ ἐλέγετε ἂν τῇ
 συκαμίνῳ⁴ ταύτῃ, Ἐκριζώθητι,⁵ καὶ φυτεύθητι⁶ ἐν τῇ θαλάσσῃ·
 καὶ ὑπήκουσεν⁷ ἂν ὑμῖν. Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων 7
 ἀροτριῶντα⁸ ἢ ποιμαίνοντα,⁹ ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ
 εὐθέως, Παρελθὼν¹⁰ ἀνάπεσε:¹¹ ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, Ἐτοίμασον 8
 τί δειπνήσω,¹² καὶ περιζωσάμενος¹³ διακόνει μοι, ἕως φάγω καὶ
 πίω: καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ; Μὴ χάριν ἔχει τῷ 9
 δούλῳ ἐκείνῳ ὅτι ἐποίησεν τὰ διαταχθέντα;¹⁴ Οὐ δοκῶ. Οὕτως¹⁵ 10
 καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα¹⁴ ὑμῖν, λέγετε
 ὅτι Δοῦλοι ἀχρεῖοί¹⁶ ἐσμεν: ὅτι ὁ ὀφείλομεν ποιῆσαι
 πεποιήκαμεν.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς 11
 διήρχετο διὰ μέσου Σαμαρείας¹⁷ καὶ Γαλιλαίας. Καὶ 12
 εἰσερχομένου αὐτοῦ εἰς τινα κώμην,¹⁸ ἀπήντησαν¹⁹ αὐτῷ δέκα²⁰
 λεπροί²¹ ἄνδρες, οἱ ἔστησαν πόρρωθεν:²² καὶ αὐτοὶ ἤραν φωνήν, 13
 λέγοντες, Ἰησοῦ, ἐπιστάτα,²³ ἐλέησον²⁴ ἡμᾶς. Καὶ ἰδὼν εἶπεν 14
 αὐτοῖς, Πορευθέντες ἐπιδείξατε²⁵ ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν. Καὶ

¹ προστίθμι, add, add to. ² κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ³ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁴ συκάμιнос, ου, ἡ, mulberry tree, sycamore tree. ⁵ ἐκριζόω, uproot, root out. ⁶ φυτεύω, plant. ⁷ ὑπακούω, obey, listen. ⁸ ἀροτριάω, plow. ⁹ ποιμαίνω, shepherd, rule. ¹⁰ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹¹ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹² δειπνέω, eat, dine. ¹³ περιζώννυμι, gird, gird round. ¹⁴ διατάσσω, command, give orders to. ¹⁵ οὕτως, thus, so. ¹⁶ ἀχρεῖος, useless, worthless. ¹⁷ Σαμάρεια, ας, ἡ, Samaria. ¹⁸ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁹ ἀπαντάω, meet, encounter. ²⁰ δέκα, ten, 10. ²¹ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ²² πόρρωθεν, from a distance, at a distance. ²³ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ²⁴ ἐλέω, have mercy, pity. ²⁵ ἐπιδείκνυμι, show, prove.

ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτούς, ἐκαθαρίσθησαν. Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν, 15
 ἰδὼν ὅτι ἰάθη,¹ ὑπέστρεψεν, μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν
 θεόν· καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, 16
 εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρεῖτης.² Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 17
 Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐχὶ οἱ δέκα³ ἐκαθαρίσθησαν; Οἱ δὲ ἐννέα⁴ ποῦ; 18
 Οὐχ εὐρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ, εἰ μὴ ὁ
 ἄλλογενὴς⁵ οὗτος; Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις 19
 σου σέσωκέν σε.

Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ 20
 θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν, Οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ
 θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως·⁶ οὐδὲ ἐροῦσιν, Ἴδου ὧδε, ἢ, Ἴδου ἐκεῖ. 21
 Ἴδου γάρ, ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς⁷ ὑμῶν ἐστίν.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἐλεύσονται ἡμέραι ὅτε ἐπιθυμήσετε⁸ 22
 μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. 23
 Καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν, Ἴδου ὧδε, ἢ, Ἴδου ἐκεῖ· μὴ ἀπέλθητε, μηδὲ
 διώξητε. Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀστραπή⁹ ἡ ἀστράπτουσα¹⁰ ἐκ τῆς ὑπ' 24
 οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει,¹¹ οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. Πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ 25

¹ ἰάομαι, heal. ² Σαμαρεῖτης, ου, ὁ, Samaritan. ³ δέκα, ten, 10. ⁴ ἐννέα, nine, 9. ⁵ ἄλλογενής, οὗς, ὁ, foreigner, stranger. ⁶ παρατήρησις, εως, ἢ, observation, observance. ⁷ ἐντός, inside, among. ⁸ ἐπιθυμέω, desire, long for. ⁹ ἀστραπή, ἤς, ἢ, lightning, brightness. ¹⁰ ἀστράπτω, flash, gleam. ¹¹ λάμπω, shine.

παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι¹ ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. Καὶ καθὼς 26
 ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε,² οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις
 τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἦσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν,³ ἐξεγαμίζοντο, 27
 ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε² εἰς τὴν κιβωτόν,⁵ καὶ ἦλθεν ὁ
 κατακλυσμός,⁶ καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. Ὅμοίως καὶ ὡς ἐγένετο 28
 ἐν ταῖς ἡμέραις Λώτ:⁷ ἦσθιον, ἔπινον, ἡγόραζον, ἐπώλουν,⁸
 ἐφύτευον,⁹ ὠκοδόμουν: ἡ δὲ ἡμέρα ἐξῆλθεν Λώτ⁷ ἀπὸ Σοδόμων,¹⁰ 29
 ἐβρεξεν¹¹ πῦρ καὶ θεῖον¹² ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας: 30
 κατὰ ταῦτα ἔσται ἡ ἡμέρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται.¹³
 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος,¹⁴ καὶ τὰ σκεύη¹⁵ 31
 αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἄραι αὐτά: καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ
 ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. Μνημονεύετε¹⁶ τῆς 32
 γυναικὸς Λώτ.⁷ Ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι 33
 ἀπολέσει αὐτήν: καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτήν ζωογονήσῃ¹⁷ αὐτήν. 34
 Λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης¹⁸ μιᾶς: εἷς
 παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. Δύο ἔσονται 35
 ἀλήθουσαι¹⁹ ἐπὶ τὸ αὐτό: μία παραληφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα
 ἀφεθήσεται. Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, Ποῦ, κύριε; Ὁ 36
 δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ὃπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἄετοί.²⁰

¹ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ² Νῶε, ὁ, Noah. ³ γαμέω, marry. ⁴ ἐγαμίζω, give in marriage, marry. ⁵ κιβωτός, οὐ, ἡ, wooden box, ark. ⁶ κατακλυσμός, οὐ, ὁ, flood, deluge. ⁷ Λώτ, ὁ, Lot. ⁸ πωλέω, sell. ⁹ φυτεύω, plant. ¹⁰ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹¹ βρέχω, send rain, rain. ¹² θεῖον, ου, τό, sulfur, brimstone. ¹³ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ¹⁴ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹⁵ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ¹⁶ μνημονεύω, remember, make mention of. ¹⁷ ζωογονέω, preserve alive. ¹⁸ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹⁹ ἀλήθω, grind. ²⁰ ἄετός, οὐ, ὁ, eagle, vulture.

Ἔλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε **18**

προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν,¹ λέγων, Κριτὴς² τις ἦν ἐν τινι **2**

πόλει, τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος:³

χήρα⁴ δὲ ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτόν, λέγουσα, **3**

Ἐκδίκησόν⁵ με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου⁶ μου. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐπὶ **4**

χρόνον: μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, Εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ

φοβοῦμαι, καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι:³ διὰ γέ⁷ τὸ παρέχειν⁸ **5**

μοι κόπον⁹ τὴν χήραν⁴ ταύτην, ἐκδικήσω⁵ αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος

ἐρχομένη ὑποπιᾶζῃ¹⁰ με. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Ἀκούσατε τί ὁ **6**

κριτὴς² τῆς ἀδικίας¹¹ λέγει. Ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν **7**

ἐκδίκησιν¹² τῶν ἐκλεκτῶν¹³ αὐτοῦ τῶν βοώντων¹⁴ πρὸς αὐτόν

ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμῶν¹⁵ ἐπ' αὐτοῖς; Λέγω ὑμῖν ὅτι **8**

ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν¹² αὐτῶν ἐν τάχει.¹⁶ Πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ

ἀνθρώπου ἐλθὼν ἄρα¹⁷ εὐρήσῃ τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;

Εἶπεν δὲ πρὸς τινὰς τοὺς πεπειθότας ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι εἰσὶν δίκαιοι, **9**

καὶ ἐξουθενούντας¹⁸ τοὺς λοιπούς, τὴν παραβολὴν ταύτην: **10**

Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερόν προσεύξασθαι: ὁ εἷς

Φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος τελώνης.¹⁹ Ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς πρὸς **11**

¹ ἐκκακέω, am faint, am weary. ² κριτὴς, ου, ὁ, judge. ³ ἐντρέπω, turn about, reverence. ⁴ χήρα, ας, ἡ, widow. ⁵ ἐκδικέω, vindicate, avenge.

⁶ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ⁷ γέ, indeed, at least. ⁸ παρέχω, offer, afford. ⁹ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ¹⁰ ὑπωπιᾶζω,

strike in the face, treat roughly. ¹¹ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ¹² ἐκδίκησις, εως, ἡ, vengeance, vindication. ¹³ ἐκλεκτός, chosen, elect.

¹⁴ βοᾶω, cry aloud, shout. ¹⁵ μακροθυμέω, be patient, suffer long. ¹⁶ τάχος, ους, τό, speed, quickness. ¹⁷ ἄρα, so? (introduces a question).

¹⁸ ἐξουθενέω, despise, ignore. ¹⁹ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes.

ἐαυτὸν ταῦτα προσηύχετο, Ὁ θεός, εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμὶ
 ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἄρπαγες,¹ ἄδικοι,² μοιχοί,³ ἢ καὶ
 ὡς οὗτος ὁ τελώνης.⁴ Νηστεύω⁵ δις⁶ τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ⁷ 12
 πάντα ὅσα κτῶμαι.⁸ Καὶ ὁ τελώνης⁴ μακρόθεν⁹ ἐστὼς οὐκ ἤθελεν 13
 οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπάραι,¹⁰ ἀλλ' ἔτυπτεν¹¹
 εἰς τὸ στήθος¹² αὐτοῦ, λέγων, Ὁ θεός, ἰλάσθητί¹³ μοι τῷ
 ἁμαρτωλῷ. Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν 14
 οἶκον αὐτοῦ ἢ γὰρ ἐκεῖνος: ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν¹⁴ ἐαυτὸν
 ταπεινωθήσεται,¹⁵ ὁ δὲ ταπεινῶν¹⁵ ἐαυτὸν ὑψωθήσεται.¹⁴

Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη,¹⁶ ἵνα αὐτῶν ἅπτηται: ἰδόντες 15
 δὲ οἱ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 16
 προσκαλεσάμενος¹⁷ αὐτὰ εἶπεν, Ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς
 με, καὶ μὴ κωλύετε¹⁸ αὐτά: τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία
 τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅς ἐάν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ 17
 θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.

Καὶ ἐπηρώτησέν τις αὐτὸν ἄρχων, λέγων, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί 18
 ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;¹⁹ Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 19

¹ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ² ἄδικος, unjust, unrighteous. ³ μοιχός, οὐ, ὁ, adulterer. ⁴ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁵ νηστεύω, fast. ⁶ δις, twice. ⁷ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ⁸ κτάομαι, acquire, win. ⁹ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁰ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹¹ τύπτω, smite, beat. ¹² στήθος, ους, τό, breast, chest. ¹³ ἰλάσκομαι, propitiate, expiate. ¹⁴ ὑψόω, lift up, exalt. ¹⁵ ταπεινόω, humble, humiliate. ¹⁶ βρέφος, ους, τό, unborn or a newborn child, baby. ¹⁷ προσκαλέω, summon. ¹⁸ κωλύω, forbid, hinder. ¹⁹ κληρονομέω, inherit, obtain.

Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδείς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Τὰς 20
ἐντολὰς οἶδας, Μὴ μοιχεύσης,¹ μὴ φονεύσης,² μὴ κλέψης,³ μὴ
ψευδομαρτυρήσης,⁴ τίμα⁵ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. 21
Ὁ δὲ εἶπεν, Ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός⁶ μου. 22
Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἔτι ἓν σοι λείπει:⁷
πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον,⁸ καὶ διάδος⁹ πτωχοῖς, καὶ ἕξεις
θησαυρὸν¹⁰ ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο,¹¹ ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ ἀκούσας 23
ταῦτα περίλυπος¹² ἐγένετο· ἦν γὰρ πλούσιος¹³ σφόδρα.¹⁴ Ἰδὼν δὲ 24
αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον¹² γενόμενον εἶπεν, Πῶς δυσκόλως¹⁵ οἱ
τὰ χρήματα¹⁶ ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. 25
Εὐκοπώτερον¹⁷ γάρ ἐστιν κάμηλον¹⁸ διὰ τρυμαλιᾶς¹⁹ ραφίδος²⁰
εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον¹³ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. 26
Εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες, Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; Ὁ δὲ εἶπεν, 27
Τὰ ἀδύνατα²¹ παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ ἐστὶν παρὰ τῷ θεῷ. Εἶπεν 28
δὲ Πέτρος, Ἰδοῦ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι.
Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν 29
οἰκίαν, ἢ γονεῖς,²² ἢ ἀδελφούς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἕνεκεν²³ τῆς
βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ²⁴ πολλαπλασίονα²⁵ ἐν τῷ 30

¹ μοιχεύω, commit adultery. ² φονεύω, kill, murder. ³ κλέπτω, steal. ⁴ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁵ τιμάω, honor, value at a price. ⁶ νεότης, ἡτος, ἡ, youth, youthfulness. ⁷ λείπω, leave, leave behind. ⁸ πωλέω, sell. ⁹ διαδίδωμι, distribute, give. ¹⁰ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹¹ δεῦρο, until now, come here! ¹² περίλυπος, very sad, very sorrowful. ¹³ πλούσιος, rich. ¹⁴ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁵ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ¹⁶ χρήμα, τος, τό, wealth, money. ¹⁷ εὐκοπώτερον, easier. ¹⁸ κάμηλος, οὐ, ὁ, camel. ¹⁹ τρυμαλιά, ἄς, ἡ, hole, eye of a needle. ²⁰ ραφίς, ἰδος, ἡ, needle. ²¹ ἀδύνατος, impossible, unable. ²² γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ²³ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ²⁴ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ²⁵ πολλαπλασίονα, many times as much, many times more.

καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.

Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα, εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἴδού, 31

ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται¹ πάντα τὰ

γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου. 32

Παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἐμπαιχθήσεται,² καὶ

ὕβρισθήσεται,³ καὶ ἐμπτυσθήσεται,⁴ καὶ μαστιγώσαντες⁵ 33

ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστήσεται. Καὶ 34

αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνήκαν,⁶ καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο

κεκρυμμένον⁷ ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς Ἱεριχώ, τυφλὸς τις ἐκάθητο 35

παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν:⁸ ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου,⁹ 36

ἐπυνθάνετο¹⁰ τί εἴη τοῦτο. Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ ὅτι Ἰησοῦς ὁ 37

Ναζωραῖος¹¹ παρέρχεται.¹² Καὶ ἐβόησεν,¹³ λέγων, Ἰησοῦ, υἱὲ 38

Δαυίδ, ἐλέησόν¹⁴ με. Καὶ οἱ προάγοντες¹⁵ ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα 39

σιωπήσῃ:¹⁶ αὐτὸς δὲ πολλῶ μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν

με. Σταθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν¹⁷ αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν: 40

ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, Τί σοι θέλεις 41

ποιήσω; Ὁ δὲ εἶπεν, Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω.¹⁸ Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 42

¹τελέω, finish, fulfill. ²ἐμπαίζω, mock. ³ὕβριζω, mistreat, insult. ⁴ἐμπτύω, spit upon. ⁵μαστιγόω, whip, lash. ⁶συνίημι, understand, consider. ⁷κρύπτω, conceal, hide. ⁸προσαιτέω, beg. ⁹διαπορεύομαι, pass across, journey through. ¹⁰πυνθάνομαι, inquire, ask. ¹¹Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹²παρέρχομαι, pass by, go by. ¹³βοάω, cry aloud, shout. ¹⁴ἐλέεω, have mercy, pity. ¹⁵προάγω, lead forth, go before. ¹⁶σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁷κελεύω, order, command. ¹⁸ἀναβλέπω, look up, receive sight.

αὐτῷ, Ἀνάβλεψον·¹ ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ παραχρῆμα² 43
 ἀνέβλεψεν,¹ καὶ ἠκολούθει αὐτῷ, δοξάζων τὸν θεόν· καὶ πᾶς ὁ
 λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον³ τῷ θεῷ.

Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἱεριχώ. Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ὀνόματι 19
 καλούμενος Ζακχαῖος,⁴ καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης,⁵ καὶ οὗτος ἦν
 πλούσιος.⁶ Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστιν, καὶ οὐκ 3
 ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ⁷ μικρὸς ἦν. Καὶ 4
 προδραμὼν⁸ ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ συκομωραίαν⁹ ἵνα ἴδῃ αὐτόν·
 ὅτι ἐκεῖνης ἔμελλεν διέρχεσθαι. Καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, 5
 ἀναβλέψας¹ ὁ Ἰησοῦς εἶδεν αὐτόν, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ζακχαῖε,
 σπεύσας¹⁰ κατάβηθι· σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μέναι. 6
 Καὶ σπεύσας¹⁰ κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο¹¹ αὐτὸν χαίρων. Καὶ 7
 ἰδόντες πάντες διεγόγγυζον,¹² λέγοντες ὅτι Παρὰ ἀμαρτωλῶ
 ἀνδρὶ εἰσῆλθεν καταλῦσαι.¹³ Σταθεῖς δὲ Ζακχαῖος⁴ εἶπεν πρὸς 8
 τὸν κύριον, Ἰδοὺ, τὰ ἡμίση¹⁴ τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε, δίδωμι
 τοῖς πτωχοῖς· καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα,¹⁵ ἀποδίδωμι
 τετραπλοῦν.¹⁶ Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς ὅτι Σήμερον 9
 σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι¹⁷ καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ

¹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ² παραχρῆμα, immediately, instantly. ³ αἶνος, ου, ὁ, praise. ⁴ Ζακχαῖος, ου, ὁ, Zaccheus, Zacchaeus. ⁵ ἀρχιτελώνης, ου, ὁ, chief tax collector. ⁶ πλούσιος, rich. ⁷ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ⁸ προτρέχω, run ahead, outrun. ⁹ συκομωραία, ας, ἡ, sycamore tree. ¹⁰ σπεύδω, hasten, urge on. ¹¹ ὑποδέχομαι, welcome, receive. ¹² διαγογγύζω, complain, grumble. ¹³ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁴ ἡμισυς, half. ¹⁵ συκοφαντέω, accuse falsely, defraud. ¹⁶ τετραπλοῦς, four times, fourfold. ¹⁷ καθότι, according as, because.

ἐστιν. Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ 10
ἀπολωλός.

Ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεὶς¹ εἶπεν παραβολήν, διὰ τὸ 11
ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι Ἱερουσαλήμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι
παραχρήμα² μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι.³ Εἶπεν 12
οὖν, Ἀνθρωπὸς τις εὐγενὴς⁴ ἐπορεύθη εἰς χώραν⁵ μακράν,⁶
λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν, καὶ ὑποστρέψαι. Καλέσας δὲ δέκα⁷ 13
δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα⁷ μνᾶς,⁸ καὶ εἶπεν πρὸς
αὐτούς, Πραγματεύσασθε⁹ ἕως ἔρχομαι. Οἱ δὲ πολῖται¹⁰ αὐτοῦ 14
ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν¹¹ ὀπίσω αὐτοῦ,
λέγοντες, Οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι¹² ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ 15
ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν¹³ αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ
εἶπεν φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκεν τὸ
ἀργύριον,¹⁴ ἵνα γινῶ τίς τί διεπραγματεύσατο.¹⁵ Παρεγένετο δὲ ὁ 16
πρῶτος, λέγων, Κύριε, ἡ μνᾶ⁸ σου προσεργάσατο¹⁶ δέκα⁷ μνᾶς.⁸ 17
Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Εὖ,¹⁷ ἀγαθὲ δούλε· ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ¹⁸ πιστὸς
ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω¹⁹ δέκα⁷ πόλεων. Καὶ ἦλθεν ὁ 18
δεύτερος, λέγων, Κύριε, ἡ μνᾶ⁸ σου ἐποίησεν πέντε μνᾶς.⁸ Εἶπεν 19

¹ προστίθμι, add, add to. ² παραχρήμα, immediately, instantly. ³ ἀναφαίνω, bring to light, cause to appear. ⁴ εὐγενής, noble, high-born. ⁵ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁶ μακρός, long, far distant. ⁷ δέκα, ten. ⁸ μνᾶ, ᾰς, ἡ, mina (Gr. monetary unit), mina. ⁹ πραγματεύομαι, do business, trade. ¹⁰ πολίτης, ου, ὁ, citizen. ¹¹ πρεσβεία, ας, ἡ, ambassador, embassy. ¹² βασιλεύω, reign, rule. ¹³ ἐπανερχομαι, return, come back again. ¹⁴ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹⁵ διαπραγματεύομαι, gain by trading, earn. ¹⁶ προσεργάζομαι, make more, gain. ¹⁷ εὖ, well, well done. ¹⁸ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹⁹ ἐπάνω, above, over (gen).

δὲ καὶ τούτῳ, Καὶ σὺ γίνου ἐπάνω¹ πέντε πόλεων. Καὶ ἕτερος 20
 ἦλθεν, λέγων, Κύριε, ἰδοὺ, ἡ μνᾶ² σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην³ ἐν
 σουδαρίῳ·⁴ ἐφοβούμην γὰρ σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς⁵ εἶ· αἶρεις 21
 ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ θερίζεις⁶ ὃ οὐκ ἔσπειρας. Λέγει δὲ αὐτῷ, Ἐκ 22
 τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε. Ἦδεις ὅτι ἐγὼ
 ἄνθρωπος αὐστηρὸς⁵ εἰμι, αἶρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερίζων⁶ ὃ οὐκ
 ἔσπειρα· καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριόν⁷ μου ἐπὶ τράπεζαν,⁸ 23
 καὶ ἐγὼ ἔλθων σὺν τόκῳ⁹ ἂν ἔπραξα αὐτό; Καὶ τοῖς παρεστῶσιν 24
 εἶπεν, Ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν,² καὶ δότε τῷ τὰς δέκα¹⁰ μνᾶς²
 ἔχοντι. Καὶ εἶπον αὐτῷ, Κύριε, ἔχει δέκα¹⁰ μνᾶς.² Λέγω γὰρ ὑμῖν 25
 ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει
 ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Πλὴν τοὺς ἐχθροὺς μου ἐκείνους, τοὺς μὴ 27
 θελήσαντάς με βασιλεῦσαι¹¹ ἐπ' αὐτούς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ
 κατασφάζατε¹² ἔμπροσθέν μου.

Καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν, ἀναβαίνων εἰς 28

Ἱεροσόλυμα.

¹ ἐπάνω, above, over (gen). ² μνᾶ, ᾶς, ἡ, mina (Gr. monetary unit), mina. ³ ἀπόκειμαι, be laid up, put away. ⁴ σουδαρίον, ου, τό, face cloth, handkerchief. ⁵ αὐστηρὸς, strict, exacting. ⁶ θερίζω, reap, gather. ⁷ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁸ τράπεζα, ης, ἡ, table. ⁹ τόκος, ου, ὁ, interest, usury. ¹⁰ δέκα, ten, 10. ¹¹ βασιλεύω, reign, rule. ¹² κατασφάζω, slay, strike down.

Καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθσφαγὴ¹ καὶ Βηθανίαν² πρὸς τὸ ὄρος 29
τὸ καλούμενον Ἐλαιῶν,³ ἀπέστειλεν δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, 30
εἰπὼν, Ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι⁴ κώμην·⁵ ἐν ἧ εἰσπορευόμενοι⁶
εὐρήσετε πῶλον⁷ δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε⁸ ἀνθρώπων
ἐκάθισεν· λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, Διὰ 31
τί λύετε; οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ ὅτι Ὁ κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει. 32
Ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. 33
Λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον,⁷ εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς
αὐτούς, Τί λύετε τὸν πῶλον;⁷ Οἱ δὲ εἶπον, Ὁ κύριος αὐτοῦ 34
χρεῖαν ἔχει. Καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ 35
ἐπιρρίψαντες⁹ ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον,⁷ ἐπεβίβασαν¹⁰
τὸν Ἰησοῦν. Πορευομένου δὲ αὐτοῦ, ὑπεστρώννουν¹¹ τὰ ἱμάτια 36
αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ. Ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει¹² 37
τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν,³ ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν
χαίροντες αἰνεῖν¹³ τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν ὧν εἶδον
δυνάμεων, λέγοντες, 38

¹ Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ² Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ³ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁴ κατέναντι, over against, opposite. ⁵ κώμη, ης, ἡ, village. ⁶ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁷ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ⁸ πώποτε, ever yet, any time. ⁹ ἐπιρρίπτω, throw upon, cast upon. ¹⁰ ἐπιβιβάζω, put on, place upon. ¹¹ ὑποστρώννω, spread out underneath, spread under. ¹² κατάβασις, εως, ἡ, descent, slope. ¹³ αἰνέω, praise.

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου: εἰρήνη ἐν
οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.¹

Καὶ τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐτόν, 39

Διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν 40

αὐτοῖς, Λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν,² οἱ λίθοι
κεκράζονται.

Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, λέγων ὅτι Εἰ 41

ἔγνων καὶ σύ, καὶ γέ³ ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην

σου: νῦν δὲ ἐκρύβῃ⁴ ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. Ὅτι ἤξουσιν⁵ ἡμέραι 43

ἐπὶ σέ, καὶ περιβαλοῦσιν⁶ οἱ ἐχθροί σου χάρακά⁷ σοι, καὶ

περικυκλώσουσίν⁸ σε, καὶ συνέξουσίν⁹ σε πάντοθεν,¹⁰ καὶ 44

ἐδαφιοῦσίν¹¹ σε καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοί, καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν

σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ: ἀνθ'¹² ὧν οὐκ ἔγνων τὸν καιρὸν τῆς

ἐπισκοπῆς¹³ σου.

Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερόν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας¹⁴ ἐν 45

αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου 46

οἶκος προσευχῆς ἐστίν: ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον¹⁵

¹ ὑψιστος, highest, most high. ² σιωπάω, be silent, keep silence. ³ γέ, indeed, at least. ⁴ κρύπτω, conceal, hide. ⁵ ἔκω, have come, am present. ⁶ περιβάλλω, put around, clothe. ⁷ χάραξ, ακος, ὁ, pointed stake, entrenchment. ⁸ περικυκλόω, surround, encircle. ⁹ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁰ πάντοθεν, on all sides, from all sides. ¹¹ ἐδαφίζω, dash to the ground. ¹² ἀντί, instead of, in place of. ¹³ ἐπισκοπή, ἡς, ἡ, visitation, overseeing. ¹⁴ πωλέω, sell. ¹⁵ σπήλαιον, ου, τό, cave, den.

ληστῶν.¹ Καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ: οἱ δὲ 47
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ
 πρῶτοι τοῦ λαοῦ: καὶ οὐχ εὗρισκον τὸ τί ποιήσωσιν, ὁ λαὸς γὰρ 48
 ἅπας ἐξεκρέματο² αὐτοῦ ἀκούων.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν 20
 λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν³ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ
 γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, 2
 λέγοντες, Εἰπὲ ἡμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστιν ὁ
 δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, 3
 Ἐρωτήσω ὑμᾶς καὶ γὰρ ἓνα λόγον, καὶ εἰπατέ μοι: Τὸ βάπτισμα⁴ 4
 Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ συνελογίσαντο⁵ 5
 πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες ὅτι Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, Διὰ
 τί οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, πᾶς ὁ 6
 λαὸς καταλιθάσει⁶ ἡμᾶς: πεπεισμένος γάρ ἐστιν Ἰωάννην
 προφήτην εἶναι. Καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν.⁷ Καὶ ὁ 7
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
 ποιῶ.

¹ ληστής, οὐ, ὅ, robber, brigand. ² ἐκκρεμάννυμι, hang out, hang on. ³ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁴ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁵ συλλογίζομαι, reason, discuss. ⁶ καταλιθάζω, stone to death, stone down. ⁷ πόθεν, from where? whence.

Ἦρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην: 9
 Ἄνθρωπος ἐφύτευσεν¹ ἀμπελῶνα,² καὶ ἐξέδοτο³ αὐτὸν γεωργοῖς,⁴
 καὶ ἀπεδήμησεν⁵ χρόνους ἱκανοὺς: καὶ ἐν καιρῷ ἀπέστειλεν πρὸς 10
 τοὺς γεωργοὺς⁴ δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος²
 δώσιν αὐτῷ. Οἱ δὲ γεωργοὶ⁴ δείранτες⁶ αὐτὸν ἐξαπέστειλαν⁷
 κενόν.⁸ Καὶ προσέθετο⁹ πέμψαι ἕτερον δοῦλον: οἱ δὲ κάκείνον¹⁰ 11
 δείранτες⁶ καὶ ἀτιμάσαντες¹¹ ἐξαπέστειλαν⁷ κενόν.⁸ Καὶ 12
 προσέθετο⁹ πέμψαι τρίτον: οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες¹²
 ἐξέβαλον. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος,² Τί ποιήσω; 13
 Πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν: ἴσως¹³ τοῦτον ἰδόντες
 ἐντραπήσονται.¹⁴ Ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ⁴ διελογίζοντο¹⁵ 14
 πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος:¹⁶ δεῦτε,¹⁷
 ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία.¹⁸ Καὶ 15
 ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος,² ἀπέκτειναν. Τί οὖν
 ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος;² Ἐλεύσεται καὶ 16
 ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς⁴ τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα²
 ἄλλοις. Ἀκούσαντες δὲ εἶπον, Μὴ γένοιτο. Ὁ δὲ ἐμβλέψας¹⁹ 17
 αὐτοῖς εἶπεν, Τί οὖν ἐστιν τὸ γεγραμμένον τοῦτο, Λίθον ὃν
 ἀπεδοκίμασαν²⁰ οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν

¹ φυτεύω, plant. ² ἀμπελῶν, ὄνος, vineyard. ³ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ⁴ γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁵ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ⁶ δέρω, beat, flay. ⁷ ἐξαποστέλλω, send forth. ⁸ κενός, empty, vain. ⁹ προστίθμι, add, add to. ¹⁰ κάκεϊνος, and he, and she. ¹¹ ἀτιμάζω, dishonor, disgrace. ¹² τραυματίζω, wound. ¹³ ἴσως, perhaps, probably. ¹⁴ ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹⁵ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁶ κληρονόμος, οὗ, ὁ, heir, inheritor. ¹⁷ δεῦτε, come!. ¹⁸ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ¹⁹ ἐμβλέπω, look at, look into. ²⁰ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing.

γωνίας;¹ Πᾶς ὁ πεσῶν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον συνθλασθήσεται.² 18
ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει³ αὐτόν.

Καὶ ἐζήτησαν οἱ ἄρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν⁴ ἐπ' αὐτόν 19
τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν: ἔγνωσαν γὰρ ὅτι
πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπεν. Καὶ παρατηρήσαντες 20
ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους,⁶ ὑποκρινομένους⁷ ἑαυτοὺς δικαίους
εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται⁸ αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῇ
ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος.⁹ Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, 21
λέγοντες, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ὀρθῶς¹⁰ λέγεις καὶ διδάσκεις:
καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ
θεοῦ διδάσκεις. Ἐξεστὶν ἡμῖν Καίσαρι¹¹ φόρον¹² δοῦναι, ἢ οὐ; 22
Κατανοήσας¹³ δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν,¹⁴ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί
με πειράζετε; Ἐπιδείξατέ¹⁵ μοι δηνάριον:¹⁶ τίνος ἔχει εἰκόνα¹⁷ καὶ 24
ἐπιγραφὴν;¹⁸ Ἀποκριθέντες δὲ εἶπον, Καίσαρος.¹¹ Ὁ δὲ εἶπεν 25
αὐτοῖς, Ἀπόδοτε τοίνυν¹⁹ τὰ Καίσαρος¹¹ Καίσαρι,¹¹ καὶ τὰ τοῦ
θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ οὐκ ἴσχυσαν²⁰ ἐπιλαβέσθαι⁸ αὐτοῦ ῥήματος 26
ἐναντίον²¹ τοῦ λαοῦ: καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει²² αὐτοῦ,
ἐσίγησαν.²³

¹γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ²συνθλάω, break, break in pieces. ³λικμάω, crush, scatter. ⁴ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁵παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ⁶ἐγκάθετος, ου, ὁ, hired to lie in wait, spy. ⁷ὑποκρίνομαι, pretend, make believe. ⁸ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁹ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁰ὀρθῶς, rightly, correctly. ¹¹Καῖσαρ, ος, ὁ, Caesar. ¹²φόρος, ου, ὁ, tribute, tax. ¹³κατανοέω, observe, understand. ¹⁴πανουργία, ας, ἡ, cleverness, craftiness. Trickery. ¹⁵ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹⁶δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁷εἰκών, ὄνος, ἡ, image, likeness. ¹⁸ἐπιγραφὴ, ἡς, ἡ, inscription, title. ¹⁹τοίνυν, accordingly, therefore. ²⁰ισχύω, be strong, able. ²¹ἐναντίον, in the sight of, before. ²²ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ²³σιγάω, be silent, become silent.

Προσελθόντες δέ τινες τῶν Σαδδουκαίων,¹ οἱ ἀντιλέγοντες² 27
 ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, 28
 Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, Ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων
 γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος³ ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
 τὴν γυναῖκα, καὶ ἐξαναστήσῃ⁴ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἐπτὰ 29
 οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν: καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα, ἀπέθανεν
 ἄτεκνος:³ καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν γυναῖκα, καὶ οὗτος 30
 ἀπέθανεν ἄτεκνος.³ Καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτὴν ὡσαύτως.⁵ 31
 Ὡσαύτως⁵ δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ: οὐ κατέλιπον⁶ τέκνα, καὶ ἀπέθανον. 32
 Ὑστερον⁷ δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, 33
 τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; Οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. 34
 Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου
 γαμοῦσιν⁸ καὶ ἐγκαμίσκονται:⁹ οἱ δὲ καταξιωθέντες¹⁰ τοῦ αἰῶνος 35
 ἐκείνου τυχεῖν¹¹ καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν οὔτε
 γαμοῦσιν⁸ οὔτε ἐγκαμίζονται:¹² οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται: 36
 ἰσάγγελοι¹³ γάρ εἰσιν, καὶ υἱοὶ εἰσιν τοῦ θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως
 υἱοὶ ὄντες. Ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί, καὶ Μωσῆς ἐμήνυσεν¹⁴ 37
 ἐπὶ τῆς βάτου,¹⁵ ὡς λέγει, Κύριον τὸν θεὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν θεὸν
 Ἰσαὰκ καὶ τὸν θεὸν Ἰακώβ. Θεὸς δὲ οὐκ ἔστιν νεκρῶν, ἀλλὰ 38

¹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ² ἀντιλέγω, speak against, oppose. ³ ἄτεκνος, childless. ⁴ ἐξανίστημι, raise up, rise up. ⁵ ὡσαύτως, likewise.

⁶ καταλείπω, leave, leave behind. ⁷ ὕστερον, lastly, afterward. ⁸ γαμέω, marry. ⁹ ἐγκαμίσκω, give in marriage. ¹⁰ καταξιώω, consider worthy, deem worthy. ¹¹ τυγχάνω, obtain, happen. ¹² ἐγκαμίζω, give in marriage, marry. ¹³ ἰσάγγελος, like an angel, like the angels. ¹⁴ μὴνύω, make known, report. ¹⁵ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure).

ζώντων: πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. Ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν 39

γραμματέων εἶπον, Διδάσκαλε, καλῶς εἶπας. Οὐκέτι δὲ 40

ἐτόλμων¹ ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν.

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Πῶς λέγουσιν τὸν χριστὸν υἱὸν Δαυὶδ εἶναι; 41

Καὶ αὐτὸς Δαυὶδ λέγει ἐν βίβλῳ² ψαλμῶν,³ Εἶπεν ὁ κύριος τῷ

κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου 43

ὑποπόδιον⁴ τῶν ποδῶν σου. Δαυὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ 44

πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν;

Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 45

Προσέχετε⁵ ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν

στολαῖς,⁶ καὶ φιλοῦντων⁷ ἄσπασμους⁸ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,⁹ καὶ

πρωτοκαθεδρίας¹⁰ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας¹¹ ἐν τοῖς

δείπνοις:¹² οἱ κατεσθίουσιν¹³ τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν,¹⁴ καὶ 47

προφάσει¹⁵ μακρὰ¹⁶ προσεύχονται. Οὗτοι λήψονται

περισσότερον¹⁷ κρίμα.¹⁸

¹ τολμάω, dare, endure. ² βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ³ ψαλμός, οὔ, ὁ, song of praise, psalm. ⁴ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ⁵ προσέχω, take head of, attend to. ⁶ στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ⁷ φιλέω, love, kiss. ⁸ ἄσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ⁹ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁰ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ¹¹ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ¹² δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹³ κατεσθίω, eat up, devour. ¹⁴ χήρα, ας, ἡ, widow. ¹⁵ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ¹⁶ μακρός, long, far distant. ¹⁷ περισσός, excessive, abundant. ¹⁸ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict.

Ἀναβλέψας¹ δὲ εἶδεν τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα² αὐτῶν εἰς τὸ **21**

γαζοφυλάκιον³ πλουσίους·⁴ εἶδεν δὲ τινα καὶ χήραν⁵ πενιχρὰν⁶ 2

βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά,⁷ καὶ εἶπεν, Ἀληθῶς⁸ λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ 3

χήρα⁵ ἢ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβαλεν· ἅπαντες γὰρ οὗτοι 4

ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα² τοῦ θεοῦ· αὕτη

δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος⁹ αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον¹⁰ ὃν εἶχεν ἔβαλεν.

Καὶ τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ 5

ἀναθήμασιν¹¹ κεκόσμηται,¹² εἶπεν, Ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται 6

ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ

καταλυθήσεται.¹³ Ἐπηρώτησαν δὲ αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, 7

πότε¹⁴ οὖν ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα

γίνεσθαι; Ὁ δὲ εἶπεν, Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε· πολλοὶ γὰρ 8

ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι Ἐγώ εἰμι· καί, Ὁ

καιρὸς ἤγγικεν, μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. Ὅταν δὲ 9

ἀκούσητε πολέμους¹⁵ καὶ ἀκαταστασίας,¹⁶ μὴ πτοηθῆτε·¹⁷ δεῖ γὰρ

ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος.

¹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ² δῶρον, ου, τό, gift, present. ³ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ⁴ πλούσιος, rich. ⁵ χήρα, ας, ἡ, widow. ⁶ πενιχρός, poor, needy. ⁷ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ⁸ ἀληθῶς, truly, really. ⁹ ὑστέρημα, τος, τό, that which is lacking, need. ¹⁰ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹¹ ἀνάθημα, τος, τό, votive offering. ¹² κοσμέω, adorn, put into order. ¹³ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁴ πότε, when? at what time? ¹⁵ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ¹⁶ ἀκαταστασία, ας, ἡ, disturbance, disorder. ¹⁷ πτοέω, terrify, scare.

Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ 10
 βασιλείαν: σεισμοί¹ τε μεγάλοι κατὰ τόπους καὶ λιμοί² καὶ 11
 λοιμοί³ ἔσονται, φόβητρά⁴ τε καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μέγала
 ἔσται. Πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν⁵ ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας 12
 αὐτῶν, καὶ διώξουσιν, παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς,
 ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας,⁶ ἕνεκεν⁷ τοῦ ὀνόματός
 μου. Ἀποβήσεται⁸ δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον.⁹ Θέσθε οὖν εἰς τὰς 13
 καρδίας ὑμῶν μὴ προμελετᾶν¹⁰ ἀπολογηθῆναι:¹¹ ἐγὼ γὰρ δώσω 15
 ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ἥ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν¹² οὐδὲ
 ἀντιστῆναι¹³ πάντες οἱ ἀντικείμενοι¹⁴ ὑμῖν. Παραδοθήσεσθε δὲ 16
 καὶ ὑπὸ γονέων¹⁵ καὶ συγγενῶν¹⁶ καὶ φίλων¹⁷ καὶ ἀδελφῶν, καὶ
 θανατώσουσιν¹⁸ ἐξ ὑμῶν. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ 17
 τὸ ὄνομά μου. Καὶ θριξ¹⁹ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. 18
 Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε²⁰ τὰς ψυχὰς ὑμῶν.

Ὅταν δὲ ἴδῃτε κυκλουμένην²¹ ὑπὸ στρατοπέδων²² τὴν Ἱερουσαλήμ, 20
 τότε γινώτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις²³ αὐτῆς. Τότε οἱ ἐν τῇ 21
 Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν²⁴ εἰς τὰ ὄρη: καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς

¹ σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ² λιμός, οὐ, ὁ, hunger, famine. ³ λοιμός, οὐ, ὁ, pestilence, plague. ⁴ φόβητρον, οὐ, τό, terrible sight, horror. ⁵ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁶ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁷ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁸ ἀποβαίνω, get out, go away. ⁹ μαρτύριον, οὐ, τό, testimony, witness. ¹⁰ προμελετάω, practice beforehand, prepare. ¹¹ ἀπολογέομαι, defend one's self, give a defense. ¹² ἀντιλέγω, speak against, oppose. ¹³ ἀντίστημι, resist, oppose. ¹⁴ ἀντίκειμαι, lie opposite, i.e. oppose. ¹⁵ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ¹⁶ συγγενής, kindred, relative. ¹⁷ φίλος, οὐ, ὁ, loving, friend. ¹⁸ θανατόω, put to death, subdue. ¹⁹ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ²⁰ κτάομαι, acquire, win. ²¹ κυκλώω, encircle, surround. ²² στρατόπεδον, οὐ, τό, legion, army. ²³ ἐρήμωσις, ἑως, ἡ, desolation, devastation. ²⁴ φεύγω, flee, escape.

ἐκχωρεῖτωσαν:¹ καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις² μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν. Ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως³ αὐταὶ εἰσιν, τοῦ πλησθῆναι⁴ 22
 πάντα τὰ γεγραμμένα. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ⁵ ἐχούσαις καὶ ταῖς 23
 θηλαζούσαις⁶ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις: ἔσται γὰρ ἀνάγκη⁷
 μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. Καὶ πεσοῦνται 24
 στόματι μαχαίρας,⁸ καὶ αἰχμαλωτισθήσονται⁹ εἰς πάντα τὰ ἔθνη:
 καὶ Ἱερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη¹⁰ ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι
 πληρωθῶσιν καιροὶ ἐθνῶν. Καὶ ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ 25
 καὶ ἄστροις,¹² καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ¹³ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ,¹⁴
 ἠχούσης¹⁵ θαλάσσης καὶ σάλου,¹⁶ ἀποψυχόντων¹⁷ ἀνθρώπων ἀπὸ 26
 φόβου καὶ προσδοκίας¹⁸ τῶν ἐπερχομένων¹⁹ τῇ οἰκουμένῃ:²⁰ αἱ
 γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.²¹ Καὶ τότε ὄψονται 27
 τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ²² μετὰ δυνάμεως
 καὶ δόξης πολλῆς. Ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε²³ 28
 καὶ ἐπάρατε²⁴ τὰς κεφαλὰς ὑμῶν: διότι²⁵ ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις²⁶
 ὑμῶν.

¹ ἐκχωρέω, go out, leave. ² χώρα, ας, ἡ, land, region. ³ ἐκδίκησις, εως, ἡ, vengeance, vindication. ⁴ πληθῶ, fill. ⁵ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁶ θηλάζω, suckle, nurse. ⁷ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ⁸ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ⁹ αἰχμαλωτίζω, take or lead captive, take captive. ¹⁰ πατέω, tread or tread under foot, tread. ¹¹ σελήνη, ης, ἡ, moon. ¹² ἄστρον, ου, τό, star. ¹³ συνοχή, ης, ἡ, dismay, anguish. ¹⁴ ἀπορία, ας, ἡ, perplexity, anxiety. ¹⁵ ἡχέω, sound, ring out. ¹⁶ σάλος, ου, ό, surge, wave. ¹⁷ ἀποψύχω, faint, breathe out life. ¹⁸ προσδοκία, ας, ἡ, expectation, waiting. ¹⁹ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ²⁰ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ²¹ σαλεύω, shake, excite. ²² νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ²³ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ²⁴ ἐπαίρω, lift up, raise. ²⁵ διότι, because, on this account. ²⁶ ἀπολύτρωσις, εως, ἡ, redemption, deliverance.

Καὶ εἶπεν παραβολὴν αὐτοῖς, Ἴδετε τὴν συκὴν¹ καὶ πάντα τὰ 29
 δένδρα:² ὅταν προβάλωσιν³ ἤδη, βλέποντες ἅφ' ἑαυτῶν 30
 γινώσκετε ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος⁴ ἐστίν. Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν 31
 ἴδῃτε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ
 θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ⁵ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν 32
 πάντα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται,⁵ οἱ δὲ λόγοι 33
 μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.⁵

Προσέχετε⁶ δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε⁷ βαρηθῶσιν⁸ ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν 34
 κραιπάλῃ⁹ καὶ μέθῃ¹⁰ καὶ μερίμναις¹¹ βιωτικαῖς,¹² καὶ αἰφνίδιος¹³
 ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ¹⁴ ἡ ἡμέρα ἐκείνη: ὥς παγὶς¹⁵ γὰρ ἐπελεύσεται¹⁶ 35
 ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. 36
 Ἀγρυπνεῖτε¹⁷ οὖν ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι,¹⁸ ἵνα καταξιωθῆτε¹⁹
 ἐκφυγεῖν²⁰ πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι
 ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων: τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος 37
 ὑπλίζετο²¹ εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἑλαιῶν.²² Καὶ πᾶς ὁ λαὸς 38
 ὠρθριζεν²³ πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀκοῦειν αὐτοῦ.

¹ συκῆ, ης, ἡ, fig tree. ² δένδρον, ου, τό, tree. ³ προβάλλω, put forward, put out. ⁴ θέρος, ους, τό, summer. ⁵ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁶ προσέχω, take head of, attend to. ⁷ μήποτε, never, lest perchance. ⁸ βαρέω, burden, weigh down. ⁹ κραιπάλη, ης, ἡ, drinking bout, drunken dissipation. ¹⁰ μέθη, ης, ἡ, drunkenness. ¹¹ μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ¹² βιωτικός, matter of daily life, life. ¹³ αἰφνίδιος, sudden, unexpected. ¹⁴ ἐφίστημι, stand over, come upon. ¹⁵ παγίς, ἰδος, ἡ, trap, snare. ¹⁶ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹⁷ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful. ¹⁸ δέομαι, ask, request. ¹⁹ καταξιόω, consider worthy, deem worthy. ²⁰ ἐκφεύγω, flee away, flee out. ²¹ ὑπλίζομαι, spend the night, lodge. ²² ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ²³ ὠρθρίζω, rise early in the morning, rise early.

Ἦγγιζεν δὲ ἡ ἑορτὴ¹ τῶν ἀζύμων,² ἡ λεγομένη Πάσχα.³ Καὶ 22

ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὸ πῶς ἀνέλωσιν⁴ αὐτόν:

ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν.

Εἰσῆλθεν δὲ Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Ἰσκαριώτην,⁵ 3

ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ⁶ τῶν δώδεκα. Καὶ ἀπελθὼν συνελάλησεν⁷ 4

τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ στρατηγοῖς⁸ τὸ πῶς αὐτὸν παραδῶ αὐτοῖς. 5

Καὶ ἐχάρησαν, καὶ συνέθεντο⁹ αὐτῷ ἀργύριον¹⁰ δοῦναι. Καὶ 6

ἐξωμολόγησεν¹¹ καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν¹² τοῦ παραδοῦναι αὐτόν

αὐτοῖς ἄτερ¹³ ὄχλου.

Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων,² ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι¹⁴ τὸ Πάσχα.³ 7

Καὶ ἀπέστειλεν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπὼν, Πορευθέντες

ἐτοιμάσατε ἡμῖν τὸ Πάσχα,³ ἵνα φάγωμεν. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, 9

Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομεν; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰδού, εἰσελθόντων 10

ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, συναντήσῃ¹⁵ ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον¹⁶

ὑδατος βασταζών:¹⁷ ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ¹⁸

εἰσπορεύεται.¹⁹ Καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ²⁰ τῆς οἰκίας, Λέγει σοι 11

ὁ διδάσκαλος, Ποῦ ἐστὶν τὸ κατάλυμα,²¹ ὅπου τὸ Πάσχα³ μετὰ

¹ ἑορτὴ, ἡς, ἡ, feast, festival. ² ἀζύμος, unleavened, paschal feast. ³ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁴ ἀναιρέω, take up, kill. ⁵ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁶ ἀριθμός, οὔ, ὁ, number, total. ⁷ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁸ στρατηγός, οὔ, ὁ, commander, general. ⁹ συντίθηναι, agree, make an agreement. ¹⁰ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹¹ ἐξωμολογέω, confess, profess. ¹² εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ¹³ ἄτερ, without, apart from. ¹⁴ θύω, sacrifice, kill. ¹⁵ συναντάω, meet with, hence to happen. ¹⁶ κεράμιον, ου, τό, earthen vessel, jar. ¹⁷ βασταζώ, bear, carry. ¹⁸ οὔ, where, when. ¹⁹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ²⁰ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ²¹ κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn.

τῶν μαθητῶν μου φάγω; Κἀκεῖνος¹ ὑμῖν δείξει ἀνώγειον² μέγα 12
 ἐστρωμένον:³ ἐκεῖ ἐτοιμάσατε. Ἀπελθόντες δὲ εὔρον καθὼς 13
 εἶρηκεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.⁴

Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσεν,⁵ καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν 14
 αὐτῷ. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα⁶ τοῦτο τὸ 15
 Πάσχα⁴ φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν: λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι 16
 οὐκέτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως ὅτου⁷ πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ
 τοῦ θεοῦ. Καὶ δεξιόμενος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπεν, Λάβετε 17
 τοῦτο, καὶ διαμερίσατε⁸ ἑαυτοῖς: λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω 18
 ἀπὸ τοῦ γενήματος⁹ τῆς ἀμπέλου,¹⁰ ἕως ὅτου⁷ ἡ βασιλεία τοῦ
 θεοῦ ἔλθῃ. Καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας ἔκλασεν¹¹ καὶ 19
 ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, Τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν
 διδόμενον: τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.¹² Ὡσαύτως¹³ 20
 καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι,¹⁴ λέγων, Τοῦτο τὸ ποτήριον
 ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.¹⁵ 21
 Πλὴν ἰδοὺ, ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς
 τραπέζης.¹⁶ Καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πορεύεται κατὰ τὸ 22
 ὀρισμένον:¹⁷ πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδεται. 23

¹ κἀκεῖνος, and he, and she. ² ἀνώγειον, ου, τό, upper room. ³ στρωννύω, spread, furnish. ⁴ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁵ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁶ ἐπιθυμέω, desire, long for. ⁷ ὅτου, until. ⁸ διαμερίζω, divide, distribute. ⁹ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁰ ἄμπελος, ου, ἡ, vine. ¹¹ κλάω, break. ¹² ἀνάμνησις, εως, ἡ, remembrance, reminder. ¹³ ὡσαύτως, likewise. ¹⁴ δειπνέω, eat, dine. ¹⁵ ἐκχέω, pour out, shed. ¹⁶ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁷ ὀρίζω, mark off by boundaries, determine.

Καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν¹ πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα² εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.

Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία³ ἐν αὐτοῖς τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι 24
 μείζων. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν⁴ 25
 αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες⁵ αὐτῶν εὐεργέται⁶ καλοῦνται. Ὑμεῖς 26
 δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος·⁷ καὶ
 ὁ ἡγούμενος⁸ ὡς ὁ διακονῶν. Τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος⁹ ἢ ὁ 27
 διακονῶν; Οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος;⁹ Ἐγὼ δέ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ
 διακονῶν. Ὑμεῖς δὲ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες¹⁰ μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς 28
 πειρασμοῖς¹¹ μου· καὶ γὰρ διατίθεμαι¹² ὑμῖν, καθὼς διέθετό¹² μοι ὁ 29
 πατήρ μου, βασιλείαν, ἵνα ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης¹³ 30
 μου καὶ καθίσεσθε ἐπὶ θρόνων, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ
 Ἰσραήλ. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ, ὁ Σατανᾶς 31
 ἐξητήσατο¹⁴ ὑμᾶς, τοῦ σιναῖσαι¹⁵ ὡς τὸν σῖτον·¹⁶ ἐγὼ δὲ ἐδεήθην¹⁷ 32
 περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ¹⁸ ἡ πίστις σου· καὶ σὺ ποτε ἐπιστρέψας
 στήριξον¹⁹ τοὺς ἀδελφούς σου. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, μετὰ σοῦ 33
 ἔτοιμός²⁰ εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι. Ὁ δὲ 34
 εἶπεν, Λέγω σοι, Πέτρε, σὺ μὴ φωνήσῃ σήμερον ἀλέκτωρ,²¹ πρὶν

¹ συζητέω, discuss, dispute. ² ἄρα, so? (introduces a question). ³ φιλονεικία, ας, ή, contentiousness, dispute. ⁴ κυριεύω, be lord over, rule. ⁵ ἐξουσιάζω, have authority over, master. ⁶ εὐεργέτης, ου, ό, benefactor. ⁷ νέος, new, young. ⁸ ἡγέομαι, lead, be chief. ⁹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁰ διαμένω, remain, continue. ¹¹ πειρασμός, ου, ό, temptation, trial. ¹² διατίθεμαι, appoint, make. ¹³ τραπέζα, ης, ή, table. ¹⁴ ἐξαιτέω, demand of, ask for. ¹⁵ σινιάζω, sift, prove by trials. ¹⁶ σῖτος, ου, ό, wheat, grain. ¹⁷ δέομαι, ask, request. ¹⁸ ἐκλείπω, fail, cease. ¹⁹ στηρίζω, establish, fix firmly. ²⁰ ἔτοιμος, ready, prepared. ²¹ ἀλέκτωρ, ορος, ό, rooster, cock. ²² πρὶν, before, formerly.

ἢ τρίς¹ ἀπαρνήσῃ² μὴ εἰδέναι με.

Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ³ βαλαντίου⁴ καὶ πήρας 35

καὶ ὑποδημάτων,⁶ μὴ τινος ὑστερήσατε;⁷ Οἱ δὲ εἶπον, Οὐθενός. 36

Εἶπεν οὖν αὐτοῖς, Ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον⁴ ἀράτω, ὁμοίως

καὶ πήραν:⁵ καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλήσει⁸ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ

ἀγοράσει μάχαιραν.⁹ Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ 37

γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι¹⁰ ἐν ἐμοί, τὸ Καὶ μετὰ ἀνόμων¹¹

ἐλογίσθη: καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει. Οἱ δὲ εἶπον, Κύριε, 38

ιδού, μάχαιραι⁹ ὧδε δύο. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰκανόν ἐστιν.

Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος¹² εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν:¹³ 39

ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Γενόμενος δὲ ἐπὶ 40

τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς

πειρασμόν.¹⁴ Καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη¹⁵ ἀπ' αὐτῶν ὥσει λίθου 41

βολήν,¹⁶ καὶ θεῖς τὰ γόνατα¹⁷ προσήυχετο, λέγων, Πάτερ, εἰ 42

βούλει παρενεγκεῖν¹⁸ τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ: πλὴν μὴ τὸ

θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν¹⁹ γενέσθω. Ὡφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' 43

οὐρανοῦ ἐνισχύων²⁰ αὐτόν. Καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ,²¹ 44

¹ τρίς, thrice, three times. ² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ³ ἄτερ, without, apart from. ⁴ βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ⁵ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ⁶ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁷ ὑστερέω, lack, need. ⁸ πωλέω, sell. ⁹ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ¹⁰ τελέω, finish, fulfill. ¹¹ ἄνομος, lawless, without law. ¹² ἔθος, ους, τό, custom. ¹³ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ¹⁴ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ¹⁵ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ¹⁶ βολή, ἡς, ἡ, throw, casting. ¹⁷ γόνυ, ατος, τό, knee. ¹⁸ παραφέρω, carry away, remove. ¹⁹ σός, your, yours. ²⁰ ἐνισχύω, strengthen, invigorate. ²¹ ἀγωνία, ας, ἡ, agony, anguish.

ἐκτενέστερον¹ προσηύχετο. Ἐγένετο δὲ ὁ ἰδρῶς² αὐτοῦ ὥσει³
 θρόμβοι⁴ αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ 45
 τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς εὗρεν αὐτοὺς
 κοιμωμένους⁵ ἀπὸ τῆς λύπης,⁶ καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί καθεύδετε;⁷ 46
 Ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.⁸

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, ὄχλος καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας, εἷς 47
 τῶν δώδεκα, προήρχετο⁹ αὐτούς, καὶ ἤγγισεν τῷ Ἰησοῦ φιλεῖν¹⁰
 αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι¹¹ τὸν υἱὸν τοῦ 48
 ἀνθρώπου παραδίδω; Ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτόν τὸ ἐσόμενον 49
 εἶπον αὐτῷ, Κύριε, εἰ πατάξομεν¹² ἐν μαχαίρᾳ;¹³ Καὶ ἐπάταξεν¹² 50
 εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν¹⁴ αὐτοῦ
 τὸ οὖς τὸ δεξιόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐὰν¹⁵ ἕως 51
 τούτου. Καὶ ἀψάμενος τοῦ ὠτίου¹⁶ αὐτοῦ, ἰάσατο¹⁷ αὐτόν. Εἶπεν 52
 δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ' αὐτόν ἀρχιερεῖς καὶ
 στρατηγούς¹⁸ τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους, Ὡς ἐπὶ ληστὴν¹⁹
 ἐξεληλύθατε μετὰ μαχαिरῶν¹³ καὶ ξύλων;²⁰ Καθ' ἡμέραν ὄντος 53
 μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετείνετε²¹ τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ.
 Ἀλλ' αὕτη ὑμῶν ἐστὶν ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.

¹ ἐκτενέστερον, more earnestly. ² ἰδρῶς, ὥτος, ὁ, sweat, perspiration. ³ ὥσει, like, about. ⁴ θρόμβος, οὐ, ὁ, drop, clot. ⁵ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ⁶ λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ⁷ καθεύδω, sleep. ⁸ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁹ προέρχομαι, go in front, precede. ¹⁰ φιλέω, love, kiss. ¹¹ φίλημα, τος, τό, kiss. ¹² πατάσσω, strike, smite. ¹³ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ¹⁴ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹⁵ ἕως, permit, allow. ¹⁶ ὠτίον, οὐ, τό, ear. ¹⁷ ἰάομαι, heal. ¹⁸ στρατηγός, οὐ, ὁ, commander, general. ¹⁹ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ²⁰ ξύλον, οὐ, τό, wood, tree. ²¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out.

Συλλαβόντες¹ δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον² αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον 54
 τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν.³ Ἀψάντων δὲ 55
 πύρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς,⁴ καὶ συγκαθισάντων⁵ αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ
 Πέτρος ἐν μέσῳ αὐτῶν. Ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη⁶ τις 56
 καθήμενον πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἀτενίσασα⁷ αὐτῷ, εἶπεν, Καὶ οὗτος
 σὺν αὐτῷ ἦν. Ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτόν, λέγων, Γύναι, οὐκ οἶδα 57
 αὐτόν. Καὶ μετὰ βραχὺ⁸ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν ἔφη, Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν 58
 εἶ. Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν, Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. Καὶ διαστάσης⁹ ὥσει 59
 ὥρας μιᾶς, ἄλλος τις διῖσχυριζετο,¹¹ λέγων, Ἐπ' ἀληθείας καὶ
 οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν· καὶ γὰρ Γαλιλαῖός¹² ἐστιν. Εἶπεν δὲ ὁ 60
 Πέτρος, Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. Καὶ παραχρῆμα,¹³ ἔτι
 λαλοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεν ἀλέκτωρ.¹⁴ Καὶ στραφεὶς¹⁵ ὁ κύριος 61
 ἐνέβλεψεν¹⁶ τῷ Πέτρῳ. Καὶ ὑπεμνήσθη¹⁷ ὁ Πέτρος τοῦ λόγου
 τοῦ κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ ὅτι Πρὶν¹⁸ ἀλέκτορα¹⁴ φωνῆσαι,
 ἀπαρνήσῃ¹⁹ με τρίς.²⁰ Καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ Πέτρος ἔκλαυσεν 62
 πικρῶς.²¹

¹ συλλαμβάνω, take, conceive. ² εἰσάγω, lead in, bring in. ³ μακρόθεν, from afar, afar. ⁴ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁵ συγκαθίζω, cause to sit down together. ⁶ παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ⁷ ἀτενίζω, gaze, stare. ⁸ βραχύς, short, little. ⁹ διῖστημι, pass, part. ¹⁰ ὥσει, like, about. ¹¹ διῖσχυρίζομαι, insist, maintain firmly. ¹² Γαλιλαῖος, Galilean. ¹³ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁴ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹⁵ στρέφω, turn, am converted. ¹⁶ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁷ ὑπομινῆσκω, remind, remember. ¹⁸ πρὶν, before, formerly. ¹⁹ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ²⁰ τρίς, thrice, three times. ²¹ πικρῶς, bitterly.

Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες¹ τὸν Ἰησοῦν ἐνέπαιζον² αὐτῷ, δέροντες.³ 63

Καὶ περικαλύψαντες⁴ αὐτόν, ἔτυπον⁵ αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, καὶ 64

ἐπηρώτων αὐτόν, λέγοντες, Προφήτευσον.⁶ Τίς ἐστὶν ὁ παῖσας⁷

σε; Καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν. 65

Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον⁸ τοῦ λαοῦ, 66

ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀνήγαγον⁹ αὐτόν εἰς τὸ συνέδριον¹⁰

αὐτῶν, λέγοντες, Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ ἡμῖν. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, 67

Ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε· ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ 68

ἀποκριθῆτέ μοι, ἢ ἀπολύσητε. Ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ 69

ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ. Εἶπον δὲ 70

πάντες, Σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη, Ὑμεῖς

λέγετε ὅτι ἐγώ εἰμι. Οἱ δὲ εἶπον, Τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτυρίας; 71

Αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤγαγον αὐτόν ἐπὶ τὸν 23

Πιλάτον. Ἦρξαντο δὲ κατηγορεῖν¹¹ αὐτοῦ, λέγοντες, Τοῦτον 2

εὗρομεν διαστρέφοντα¹² τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα¹³ Καίσαρι¹⁴

φόρους¹⁵ διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι. Ὁ δὲ 3

Πιλάτος ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν

¹ συνέχω, hold fast, oppress. ² ἐμπαίζω, mock. ³ δέρω, beat, flay. ⁴ περικαλύπτω, cover, conceal. ⁵ τύπτω, smite, beat. ⁶ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁷ παῖω, strike, hit. ⁸ πρεσβυτέριον, συ, τό, body of elders, assembly of elders. ⁹ ἀνάγω, lead up, restore. ¹⁰ συνέδριον, συ, τό, council, Sanhedrin. ¹¹ κατηγορέω, accuse, charge. ¹² διαστρέφω, distort, pervert. ¹³ κωλύω, forbid, hinder. ¹⁴ Καίσαρ, ος, ό, Caesar. ¹⁵ φόρος, συ, ό, tribute, tax.

Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη, Σὺ λέγεις. Ὁ δὲ Πιλάτος 4
εἶπεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους, Οὐδὲν εὐρίσκω αἷτιον
ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. Οἱ δὲ ἐπίσχυον,² λέγοντες ὅτι Ἀνασεΐει³ 5
τὸν λαόν, διδάσκων καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς
Γαλιλαίας ἕως ὧδε. Πιλάτος δὲ ἀκούσας Γαλιλαίαν ἐπηρώτησεν 6
εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός⁴ ἐστίν. Καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας 7
Ἡρώδου ἐστίν, ἀνέπεμψεν⁵ αὐτὸν πρὸς Ἡρώδην, ὄντα καὶ
αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις.

Ὁ δὲ Ἡρώδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν:⁶ ἦν γὰρ θέλων ἐξ 8
ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτόν, διὰ τὸ ἀκοῦειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ: καὶ
ἤλπίζεν τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. Ἐπηρώτα δὲ 9
αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς: αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. 10
Εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, εὐτόνως⁷
κατηγοροῦντες⁸ αὐτοῦ. Ἐξουθενήσας⁹ δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρώδης σὺν 11
τοῖς στρατεύμασιν¹⁰ αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίζας,¹¹ περιβαλὼν¹² αὐτὸν
ἐσθήτα¹³ λαμπράν,¹⁴ ἀνέπεμψεν⁵ αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. Ἐγένοντο δὲ 12
φίλοι¹⁵ ὃ τε Πιλάτος καὶ ὁ Ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ'
ἀλλήλων: προϋπῆρχον¹⁶ γὰρ ἐν ἐχθρᾷ¹⁷ ὄντες πρὸς ἑαυτούς.

¹ αἷτιος, ου, ὁ, causative of, responsible for. ² ἐπισχύω, grow strong, persist. ³ ἀνασεΐω, stir up, incite. ⁴ Γαλιλαῖος, Galilean. ⁵ ἀναπέμπω, send back. ⁶ λίαν, greatly, very. ⁷ εὐτόνως, vigorously, vehemently. ⁸ κατηγορέω, accuse, charge. ⁹ ἐξουθενέω, despise, ignore. ¹⁰ στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ¹¹ ἐμπαίζω, mock. ¹² περιβάλλω, put around, clothe. ¹³ ἐσθής, ἡτος, ἡ, clothing. ¹⁴ λαμπρός, bright, shining. ¹⁵ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹⁶ προϋπάρχω, exist before, have been already. ¹⁷ ἐχθρα, ας, ἡ, enmity, hostility.

Πιλάτος δὲ συγκαλεσάμενος¹ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ 13
 τὸν λαόν, εἶπεν πρὸς αὐτούς, Προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον 14
 τοῦτον, ὡς ἀποστρέφοντα² τὸν λαόν: καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν
 ἀνακρίνας³ οὐδὲν εὔρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον⁴ ὧν
 κατηγορεῖτε⁵ κατ' αὐτοῦ: ἀλλ' οὐδὲ Ἡρώδης: ἀνέπεμψα⁶ γὰρ 15
 ὑμᾶς πρὸς αὐτόν, καὶ ἰδοὺ, οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶν
 πεπραγμένον αὐτῷ. Παιδεύσας⁷ οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. Ἀνάγκη⁸ 16
 δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἐορτὴν⁹ ἓνα. Ἀνέκραξαν¹⁰ δὲ 18
 παμπληθεῖ,¹¹ λέγοντες, Αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν
 Βαραββᾶν:¹² ὅστις ἦν διὰ στάσιν¹³ τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει 19
 καὶ φόνον¹⁴ βεβλημένος εἰς φυλακὴν. Πάλιν οὖν ὁ Πιλάτος 20
 προσεφώνησεν,¹⁵ θέλων ἀπολύσαι τὸν Ἰησοῦν. Οἱ δὲ ἐπεφώνουν, 21
 λέγοντες, Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ τρίτον εἶπεν 22
 πρὸς αὐτούς, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; Οὐδὲν αἴτιον⁴
 θανάτου εὔρον ἐν αὐτῷ: παιδεύσας⁷ οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. Οἱ δὲ 23
 ἐπέκειντο¹⁷ φωναῖς μεγάλαις, αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι:
 καὶ κατίσχουν¹⁸ αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων. Ὁ δὲ 24
 Πιλάτος ἐπέκρινεν¹⁹ γενέσθαι τὸ αἶτημα²⁰ αὐτῶν. Ἀπέλυσεν δὲ 25

¹ συγκαλέω, call together. ² ἀποστρέφω, turn away, turn back. ³ ἀνακρίνω, examine, inquire into. ⁴ αἴτιος, ου, ὁ, causative of, responsible for. ⁵ κατηγορέω, accuse, charge. ⁶ ἀναπέμπω, send back. ⁷ παιδεύω, teach, educate. ⁸ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ⁹ ἐορτή, ης, ἡ, feast, festival. ¹⁰ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹¹ παμπληθεῖ, all together, all at once. ¹² Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ¹³ στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ¹⁴ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹⁵ προσφωνέω, call to, summon. ¹⁶ ἐπιφωνέω, cry out, shout. ¹⁷ ἐπίκειμαι, lie on, lie upon. ¹⁸ κατισχύω, overpower, prevail. ¹⁹ ἐπικρίνω, decree, pronounce sentence. ²⁰ αἶτημα, τος, τό, request, petition.

τὸν διὰ στάσιν¹ καὶ φόνον² βεβλημένον εἰς τὴν φυλακὴν, ὃν
ἤτοῦντο: τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέδωκεν τῷ θελήματι αὐτῶν.

Καὶ ὥς ἀπήγαγον³ αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι⁴ Σίμωνός τινος Κυρηναίου⁵ 26
ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρόν,⁶ φέρειν
ὀπισθεν⁷ τοῦ Ἰησοῦ.

Ἦκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν αἱ καὶ 27
ἐκόπτοντο⁸ καὶ ἐθρήνουν⁹ αὐτόν. Στραφεῖς¹⁰ δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ 28
Ἰησοῦς εἶπεν, Θυγατέρες¹¹ Ἱερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ,
πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. Ὅτι ἰδοὺ, 29
ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσιν, Μακάριαι αἱ στεῖραι,¹² καὶ
κοιλίαι¹³ αἱ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μαστοὶ¹⁴ οἱ οὐκ ἐθήλασαν.¹⁵ Τότε 30
ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσιν, Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς: καὶ τοῖς βουνοῖς,¹⁶
Καλύψατε¹⁷ ἡμᾶς. Ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ¹⁸ ξύλῳ¹⁹ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν 31
τῷ ξηρῷ²⁰ τί γένηται;

Ἦγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι²¹ σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι.²² 32

¹ στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ² φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ³ ἀπάγω, lead away, lead. ⁴ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁵ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ⁶ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ⁷ ὀπισθεν, behind, after. ⁸ κόπτω, strike, smite. ⁹ θρηνέω, lament, mourn. ¹⁰ στρέφω, turn, am converted. ¹¹ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹² στεῖρος, barren. ¹³ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁴ μαστός, οὔ, ὁ, breast, nipple. ¹⁵ θηλάζω, suckle, nurse. ¹⁶ βουνός, οὔ, ὁ, hill, hillock. ¹⁷ καλύπτω, cover, veil. ¹⁸ ὑγρός, moist, green. ¹⁹ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ²⁰ ξηρός, dry, withered. ²¹ κακοῦργος, ου, ὁ, criminal. ²² ἀναιρέω, take up, kill.

Καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κρανίον,¹ ἐκεῖ 33
 ἐσταύρωσαν αὐτόν, καὶ τοὺς κακούργους,² ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν
 δὲ ἐξ ἀριστερῶν.³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν, Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ 34
 γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν. Διαμεριζόμενοι⁴ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,
 ἔβαλον κλῆρον.⁵ Καὶ εἰστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. Ἐξεμυκτήριζον⁶ δὲ 35
 καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς, λέγοντες, Ἄλλους ἔσωσεν, σωσάτω
 ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστός, ὁ τοῦ θεοῦ ἐκλεκτός.⁷ 36
 Ἐνέπαιζον⁸ δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται,⁹ προσερχόμενοι καὶ ὄξος¹⁰
 προσφέροντες αὐτῷ, καὶ λέγοντες, Εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν 37
 Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν. Ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ¹¹ γεγραμμένη 38
 ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν¹² Ἑλληνικοῖς¹³ καὶ Ῥωμαϊκοῖς¹⁴ καὶ
 Ἑβραϊκοῖς,¹⁵ Οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.

Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων¹⁶ κακούργων² ἐβλασφήμει αὐτόν, λέγων, 39
 Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 40
 ἕτερος ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων, Οὐδὲ φοβῆ σὺ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ
 αὐτῷ κρίματι¹⁷ εἶ; Καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως,¹⁸ ἄξια γὰρ ὧν 41
 ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν·¹⁹ οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον²⁰ ἔπραξεν. 42
 Καὶ ἔλεγεν τῷ Ἰησοῦ, Μνήσθητί²¹ μου, κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ

¹ κρανίον, ου, τό, skull. ² κακούργος, ου, ὁ, criminal. ³ ἀριστερός, left, on the left. ⁴ διαμερίζω, divide, distribute. ⁵ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ⁶ ἐκμυκτηρίζω, ridicule, sneer. ⁷ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁸ ἐμπαίζω, mock. ⁹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ¹⁰ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ¹¹ ἐπιγραφὴ, ἥς, ἡ, inscription, title. ¹² γράμμα, τος, τό, letter, writings. ¹³ Ἑλληνικός, Greek, Greek. ¹⁴ Ῥωμαϊκός, Roman, Latin. ¹⁵ Ἑβραϊκός, Hebrew. ¹⁶ κρεμάννυμι, hang, hang up. ¹⁷ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹⁸ δικαίως, righteously, justly. ¹⁹ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ²⁰ ἄτοπος, out of place, unusual. ²¹ μνησκόμαι, remember, recall.

βασιλείᾳ σου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι, 43

σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.¹

Ἦν δὲ ὥσει² ὥρα ἕκτη,³ καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως 44

ώρας ἐνάτης.⁴ Καὶ ἐσκοτίσθη⁵ ὁ ἥλιος, καὶ ἐσχίσθη⁶ τὸ 45

καταπέτασμα⁷ τοῦ ναοῦ μέσον. Καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ 46

Ἰησοῦς εἶπεν, Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι⁸ τὸ πνεῦμά

μου· καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσεν.⁹ Ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος¹⁰ τὸ 47

γενόμενον, ἐδόξασεν τὸν θεόν, λέγων, Ὁντως¹¹ ὁ ἄνθρωπος

οὗτος δίκαιος ἦν. Καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμενοι¹² ὄχλοι ἐπὶ 48

τὴν θεωρίαν¹³ ταύτην, θεωροῦντες τὰ γενόμενα, τύπτοντες¹⁴

ἑαυτῶν τὰ στήθη¹⁵ ὑπέστρεφον. Εἰστήκεισαν δὲ πάντες οἱ 49

γνωστοὶ¹⁶ αὐτοῦ μακρόθεν,¹⁷ καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι

αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὁρῶσαι ταῦτα.

Καὶ ἰδού, ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσήφ, βουλευτῆς¹⁹ ὑπάρχων, ἀνὴρ ἀγαθός 50

καὶ δίκαιος – οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος²⁰ τῇ βουλῇ²¹ καὶ 51

τῇ πράξει²² αὐτῶν – ἀπὸ Ἀριμαθαίας²³ πόλεως τῶν Ἰουδαίων, δς

καὶ προσεδέχετο²⁴ καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· οὗτος 52

¹ παράδεισος, ου, ὁ, paradise, Paradise. ² ὥσει, like, about. ³ ἕκτος, sixth. ⁴ ἕνατος, ninth. ⁵ σκοτίζω, darken. ⁶ σχίζω, split, separate. ⁷ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ⁸ παρατίθηναι, set before, entrust. ⁹ ἐκπνέω, breathe out, expire. ¹⁰ ἑκατοντάρχης, centurion. ¹¹ ὄντως, really, indeed. ¹² συμπαραγίνομαι, come together with, help. ¹³ θεωρία, ας, ἡ, spectacle, sight. ¹⁴ τύπτω, smite, beat. ¹⁵ στήθος, ους, τό, breast, chest. ¹⁶ γνωστός, known, acquaintance. ¹⁷ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁸ συνακολουθέω, follow along with, accompany. ¹⁹ βουλευτής, ου, ὁ, councilor, member of a city council. ²⁰ συγκατατίθηναι, give a vote with, assent to. ²¹ βουλή, ἡς, ἡ, counsel, purpose. ²² πράξις, εως, ἡ, deed, function. ²³ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ²⁴ προσδέχομαι, receive, wait for.

προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ 53
καθελὼν¹ αὐτὸ ἐνετύλιξεν² αὐτὸ σινδόνι,³ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν
μνήματι⁴ λαξευτῷ,⁵ οὗ⁶ οὐκ ἦν οὐδέπω⁷ οὐδεὶς κείμενος.⁸ Καὶ 54
ἡμέρα ἦν Παρασκευή,⁹ σάββατον ἐπέφωσκεν.¹⁰ 55
Κατακολουθήσασαι¹¹ δὲ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυθυῖαι
αὐτῷ ἐκ τῆς Γαλιλαίας, ἐθεάσαντο¹² τὸ μνημεῖον, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ
σῶμα αὐτοῦ. Ὑποστρέψασαι δὲ ἡτοίμασαν ἀρώματα¹³ καὶ μύρα. 56
Καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν¹⁵ κατὰ τὴν ἐντολήν.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων, ὀρθρου¹⁶ βαθέος,¹⁷ ἦλθον ἐπὶ τὸ μνήμα,⁴ 24
φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα,¹³ καὶ τινες σὺν αὐταῖς. Εὗρον δὲ 2
τὸν λίθον ἀποκεκλισμένον¹⁸ ἀπὸ τοῦ μνημείου. Καὶ 3
εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. Καὶ ἐγένετο 4
ἐν τῷ διαπορεῖσθαι¹⁹ αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες δύο
ἐπέστησαν²⁰ αὐταῖς ἐν ἐσθήσεσιν²¹ ἀστραπτούσαις·²² ἐμφόβων²³ 5
δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ κλινουσῶν²⁴ τὸ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν,
εἶπον πρὸς αὐτάς, Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; Οὐκ 6
ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη· μνήσθητε²⁵ ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν
τῇ Γαλιλαίᾳ, λέγων ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆναι 7

¹ καθαιρέω, take down, pull down. ² ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ³ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ⁴ μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ⁵ λαξευτός, hewn, hewn out of the rock. ⁶ οὗ, where, when. ⁷ οὐδέπω, not yet, still not. ⁸ κεῖμαι, lie, be laid. ⁹ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ¹⁰ ἐπιφώσκω, dawn, begin. ¹¹ κατακολουθέω, follow after. ¹² θεάομαι, look at, behold. ¹³ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ¹⁴ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹⁵ ἡσυχάζω, be still, be silent. ¹⁶ ὀρθρος, ου, ὁ, daybreak, dawn. ¹⁷ βαθύς, deep, early. ¹⁸ ἀποκυλίω, roll away. ¹⁹ διαπορέω, be greatly perplexed or at a loss. ²⁰ ἐφίστημι, stand over, come upon. ²¹ ἐσθής, ἡτος, ἡ, clothes. ²² ἀστράπτω, flash, gleam. ²³ ἐμφοβος, terrified, frightened. ²⁴ κλίνω, cause to bend, bow. ²⁵ μιμήσκομαι, remember, recall.

εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἀμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ
 τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. Καὶ ἐμνήσθησαν¹ τῶν ῥημάτων αὐτοῦ, 8
 καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα
 τοῖς ἑνδεκα² καὶ πᾶσιν τοῖς λοιποῖς. Ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ³ 10
 Μαρία καὶ Ἰωάννα⁴ καὶ Μαρία Ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν
 αὐταῖς, αἱ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. Καὶ ἐφάνησαν 11
 ἐνώπιον αὐτῶν ὥσει⁵ λῆρος⁶ τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ ἠπίσταν⁷
 αὐταῖς. Ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν⁸ ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ 12
 παρακύψας⁹ βλέπει τὰ ὀθόνια¹⁰ κείμενα¹¹ μόνα: καὶ ἀπῆλθεν
 πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός.

Καὶ ἰδού, δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς 13
 κώμην¹² ἀπέχουσαν¹³ σταδίου¹⁴ ἑξήκοντα¹⁵ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ, ἣ
 ὄνομα Ἑμμαοῦς.¹⁶ Καὶ αὐτοὶ ὠμίλουν¹⁷ πρὸς ἀλλήλους περὶ 14
 πάντων τῶν συμβεβηκότων¹⁸ τούτων. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὀμιλεῖν 15
 αὐτοὺς καὶ συζητεῖν,¹⁹ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο
 αὐτοῖς. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι 16
 αὐτόν. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι οὗς 17
 ἀντιβάλλετε²¹ πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ ἔστε

¹ μινῆσκομαι, remember, recall. ² ἑνδεκα, eleven, 11. ³ Μαγδαληνὴ, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁴ Ἰωάννα, ας, ἡ, Joanna. ⁵ ὥσει, like, about. ⁶ λῆρος, ου, ὁ, idle talk, empty talk. ⁷ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ⁸ τρέχω, run, exercise myself. ⁹ παρακύπτω, stoop to look, look. ¹⁰ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ¹¹ κείμεναι, lie, be laid. ¹² κώμη, ης, ἡ, village. ¹³ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁴ στάδιον, ου, τό, stadia, length of a stadium. ¹⁵ ἑξήκοντα, sixty, 60. ¹⁶ Ἑμμαοῦς, ἡ, Emmaus. ¹⁷ ὀμιλέω, converse, speak. ¹⁸ συμβαίνω, come together, come to pass. ¹⁹ συζητέω, discuss, dispute. ²⁰ συμπορεύομαι, come together, travel with. ²¹ ἀντιβάλλω, exchange, discuss.

σκυθρωποί;¹ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εἷς, ὃ ὄνομα Κλεοπᾶς,² εἶπεν πρὸς 18
 αὐτόν, Σὺ μόνος παροικεῖς³ Ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ
 γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 19
 Ποῖα; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου,⁴ ὃς
 ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον⁵ τοῦ
 θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ: ὅπως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ 20
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα⁶ θανάτου, καὶ
 ἐσταύρωσαν αὐτόν. Ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ 21
 μέλλων λυτροῦσθαι⁷ τὸν Ἰσραήλ. Ἀλλὰ γε⁸ σὺν πᾶσιν τούτοις
 τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον ἂφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. Ἀλλὰ 22
 καὶ γυναῖκες τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν⁹ ἡμᾶς, γενόμεναι ὄρθριαι¹⁰
 ἐπὶ τὸ μνημεῖον: καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἤλθον 23
 λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν¹¹ ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἱ λέγουσιν αὐτὸν
 ζῆν. Καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὔρον 24
 οὕτως καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον: αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. Καὶ 25
 αὐτὸς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ὡ¹² ἀνόητοι¹³ καὶ βραδεῖς¹⁴ τῇ καρδίᾳ
 τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται: οὐχὶ ταῦτα 26
 ἔδει παθεῖν τὸν χριστόν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; Καὶ 27
 ἀρξάμενος ἀπὸ Μωσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν,

¹ σκυθρωπός, sad, gloomy. ² Κλεοπᾶς, ᾱ, ὁ, Cleopas. ³ παροικέω, live a stranger, sojourn. ⁴ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁵ ἐναντίον, in the sight of, before. ⁶ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ⁷ λυτρόω, ransom, liberate. ⁸ γέ, indeed, at least. ⁹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁰ ὄρθριος, early in the morning. ¹¹ ὀπτασία, ας, ἡ, vision, supernatural appearance. ¹² ὦ, Oh! omega. ¹³ ἀνόητος, foolish, thoughtless. ¹⁴ βραδύς, slow.

διηρμήνευεν¹ αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. Καὶ 28
 ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην² οὗ³ ἐπορεύοντο· καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο⁴
 πορρωτέρω⁵ πορεύεσθαι. Καὶ παρεβιάσαντο⁶ αὐτόν, λέγοντες, 29
 Μείνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν⁷ ἐστίν, καὶ κέκλικεν⁸ ἡ
 ἡμέρα. Καὶ εἰσῆλθεν τοῦ μείναι σὺν αὐτοῖς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ 30
 κατακλιθῆναι⁹ αὐτόν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησεν,
 καὶ κλάσας¹⁰ ἐπέδιδου¹¹ αὐτοῖς. Αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν¹² οἱ 31
 ὀφθαλμοί, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν· καὶ αὐτὸς ἄφαντος¹³ ἐγένετο
 ἀπ' αὐτῶν. Καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους, Οὐχὶ ἡ καρδιά ἡμῶν 32
 καιομένη¹⁴ ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν
 ἡμῖν τὰς γραφάς; Καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν εἰς 33
 Ἱερουσαλήμ, καὶ εὔρον συνηθροισμένους¹⁵ τοὺς ἑνδεκα¹⁶ καὶ τοὺς
 σὺν αὐτοῖς, λέγοντας ὅτι Ἠγέρθη ὁ κύριος ὄντως,¹⁷ καὶ ὤφθη 34
 Σίμωνι. Καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο¹⁸ τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη 35
 αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει¹⁹ τοῦ ἄρτου.

Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, 36
 καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἰρήνῃ ὑμῖν. Πτοηθέντες²⁰ δὲ καὶ ἔμβοβοι²¹ 37
 γενόμενοι ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί 38

¹ διερμηνεύω, translate, interpret. ² κώμη, ης, ἡ, village. ³ οὗ, where, when. ⁴ προσποιέω, pretend, regard. ⁵ πόρρω, far (away), far. ⁶ παραβιάζομαι, urge strongly, prevail upon. ⁷ ἑσπέρα, ας, ἡ, evening. ⁸ κλίνω, cause to bend, bow. ⁹ κατακλίνω, make to lie down, recline. ¹⁰ κλάω, break. ¹¹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹² διανοίγω, open up completely, open fully. ¹³ ἄφαντος, invisible, disappearing. ¹⁴ καίω, burn, ignite. ¹⁵ συναθροίζω, gather, bring together. ¹⁶ ἑνδεκα, eleven, 11. ¹⁷ ὄντως, really, indeed. ¹⁸ ἐξηγέομαι, explain, describe. ¹⁹ κλάσις, εως, ἡ, breaking, fracturing. ²⁰ πτοέω, terrify, scare. ²¹ ἔμβοβος, terrified, frightened.

τεταραγμένοι¹ ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλογισμοί² ἀναβαίνουνσιν ἐν ταῖς
καρδίαις ὑμῶν; Ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι 39
αὐτὸς ἐγὼ εἰμι: ψηλαφήσατέ³ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ
ὀστέα⁴ οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. Καὶ τοῦτο εἰπὼν 40
ἐπέδειξεν⁵ αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Ἔτι δὲ ἀπιστούντων 41
αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς, Ἔχετε τι
βρώσιμον⁷ ἐνθάδε; ⁸ Οἱ δὲ ἐπέδωκαν⁹ αὐτῷ ἰχθύος¹⁰ ὀπτοῦ¹¹ μέρος, 42
καὶ ἀπὸ μελισσίου¹² κηρίου.¹³ Καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν. 43

Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Οὗτοι οἱ λόγοι οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὧν σὺν 44
ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ
Μωσέως καὶ προφήταις καὶ ψαλμοῖς¹⁴ περὶ ἐμοῦ. Τότε διήνοιξεν 45
αὐτῶν τὸν νοῦν,¹⁶ τοῦ συνιέναι¹⁷ τὰς γραφάς: καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι 46
Οὕτως¹⁸ γέγραπται, καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστόν, καὶ
ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ 47
ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν¹⁹ καὶ ἄφεσιν²⁰ ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ
ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. Ὑμεῖς δὲ ἐστε μάρτυρες 48
τούτων. Καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός 49

¹ ταράσσω, trouble, agitate. ² διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ³ ψηλαφάω, touch, handle. ⁴ ὀστέον, τό, bone. ⁵ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁶ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ⁷ βρώσιμος, eatable, suitable for food. ⁸ ἐνθάδε, within, here. ⁹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁰ ἰχθύς, ὄψ, ὁ, fish. ¹¹ ὀπτός, roasted, baked. ¹² μελίσσιος, coming from bees. ¹³ κηρίον, οὐ, τό, honeycomb. ¹⁴ ψαλμός, οὐ, ὁ, song of praise, psalm. ¹⁵ διανοίγω, open up completely, open fully. ¹⁶ νοῦς, ὁ, mind, reasoning faculty. ¹⁷ συνιήμι, understand, consider. ¹⁸ οὕτως, thus, so. ¹⁹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ²⁰ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness.

μου ἐφ' ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ, ἕως οὗ
ἐνδύσησθε¹ δύναμιν ἐξ ὕψους.²

Ἐξήγαγεν³ δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς Βηθανίαν·⁴ καὶ ἐπάρας⁵ τὰς χεῖρας 50
αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν 51
αὐτούς, διέστη⁶ ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο⁷ εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ 52
αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτόν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ μετὰ
χαρᾶς μεγάλης· καὶ ἦσαν διὰ παντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες⁸ καὶ 53
εὐλογοῦντες τὸν θεόν. Ἀμήν.

¹ ἐνδύω, put on, clothe. ² ὕψος, ους, τό, height, heaven. ³ ἐξάγω, lead out. ⁴ Βηθανία, ας, ή, Bethany. ⁵ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁶ διίστημι, pass, part. ⁷ ἀναφέρω, bring up, offer. ⁸ αἰνέω, praise.